

T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KENT MOBİLYALARININ KENTSEL MEKANLARDA YERİ VE OLUŞUM
SÜREÇLERİNİN İRDELENEREK SINIFLANDIRILMASI

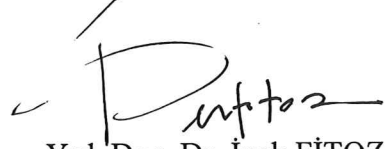
YÜKSEK LİSANS TEZİ
Sevde FEYİZOĞLU (Peyzaj Mimarı)

İç Mimarlık Anasanat / Anabilim Dalı

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. İpek FİTOZ

HAZİRAN 2008

Sevde Feyizoğlu tarafından hazırlanan KENT MOBİLYALARININ KENTSEL MEKANLARDA YERİ VE OLUŞUM SÜREÇLERİNİN İRDELENEREK SINIFLANDIRILMASI adlı bu tezin yüksek lisans tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Yrd. Doç. Dr. İpek FİTOZ
Tez Yöneticisi

Bu çalışma, jürimiz tarafından İç Mimarlık Anabilim / Anasanat Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman : Yrd. Doç. Dr. İpek FİTOZ

Üye : Yrd. Doç. Dr. Saadet AYTIS

Üye : Yrd. Doç. İ. Ece POSTALCI ALTINKAYA

Bu tez, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına Uygundur.

KENT MOBİLYALARININ KENTSEL MEKANLARDA YERİ VE OLUŞUM SÜREÇLERİNİN İRDELENEREK SINIFLANDIRILMASI

(Yüksek Lisans Tezi)
Sevde Feyizoğlu

MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Haziran 2008

ÖZET

Kent mobilyalarının kentsel mekanlarda yeri ve oluşum süreçlerinin irdelenerek sınıflandırılması başlıklı bu tezde kentsel mekan kavramı ve kentsel mekanlar, kent mobilyası kavramı ve kent mobilyalarının tasarımı ve oluşum süreçleri incelenmiştir. Amaç; kent mobilyalarının kullanımını ve kentsel mekanlardaki gerekliliğini vurgulamaktır.

Birinci bölümde; kentsel mekan kavramı ve kentsel mekan çeşitleri ele alınmaktadır. Kent mobilyasının tanımı, özellikleri ve tarihsel gelişimi detaylı bir şekilde anlatılmaktadır. Kentlerde insanların toplu yaşam sonucu ortaya çıkan gereksinimlerini karşılamak amacıyla bazı mekanlar oluşturulur. Bu mekanlar da kent mobilyaları ile insanların kullanımına sunulur. Kent mobilyaları, insanlığın oluşumundan itibaren ihtiyaç sonucu ortaya çıkmış ve şehirlerin oluşumuyla bazı özellikler taşıyarak gelişmişlerdir.

İkinci bölümde; kent mobilyalarının tasarım ve oluşum süreçleri belirtilmektedir. Kent mobilyaları tasarlanırken dikkat edilmesi gereken bazı etkenler vardır. Kültürel, çevresel ve fiziksel etkenler göz önünde bulundurularak kent mobilyaları tasarlanır. Toplumun ihtiyaçlarına en iyi cevap verecek şekilde tasarlanan kent mobilyalarının oluşum süreçleri de bu bölümde ele alınmıştır. Kent mobilyaları, tasarlandıktan sonra üretilmesi ve kullanılacakları yerlere yerleştirilmesi ile toplumun kullanımına sunulur.

Üçüncü bölümde; kent mobilyaları çeşitli özelliklerine göre sınıflandırılarak incelenmektedir. Farklı özelliklerine göre sınıflandırılan kent mobilyaları birçok çeşitle insanların kullanımına sunulur. Aydınlatma elemanları, çöp kutuları, zemin kaplamaları ve oturma birimleri gibi birçok kent mobilyası detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Sonuç olarak; bu tezin amacı kent mobilyalarını tanıtmak, kullanım şekillerini incelemek ve kentsel mekanlardaki yerini vurgulamaktır. Kent mobilyaları; insanların evlerinin dışında geçirdikleri hayatı kolaylaştırmak ve peyzaja katkıda bulunmak için tasarlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler : Kent, Mobilya, Mekan, Tasarım

Sayfa Adedi : 108

Tez Yöneticisi : Yrd. Doç. Dr. İpek Fitoz

CLASSIFICATION AFTER INVESTIGATION OF THE PLACE AND CREATION PROCESS OF THE CITY FURNITURE IN THE URBAN LOCALITIES

(A Master Thesis)
Sevde Feyizoğlu

MIMAR SINAN FINE ARTS UNIVERSITY
INSTITUTE OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

June 2008

SUMMARY

In this thesis,named Classification after Investigation of the Place and Creation Process of the City Furniture in the Urban Localities,the concepts of the urban locality and urban places,urban furniture,design of the urban furniture and its necessity in the urban places were investigated.

In the part one;the concept of the urban place (locality) and variety of the urban places were studied carefully.The description of the urban furniture,its characteristical features and historical development werw described in details.Some places were created for meeting the needs of the people,that arised as result of their common living in the cities.These places (localities),together with their urban furniture,were presented to the usage of people.The urban furniture was created as the result of the peoples needs since the creation of the mankind and it was developed together with the creation of the towns,bringing some characteristical features of itself.

In the part two;the designs and the creation processes of the urban furniture were described.There were some factors,that have to be taken into consideration during the preparation of the designs of the urban furniture.The urban furniture was being designed through paying attention to the cultural,environmental and physical factors.The creation process of the urban furniture,which was designed in the best way for meeting the society needs,were investigated in this part of the thesis.The urban furniture is being presented to the usage of the society after its being designed,produced and set in the places,where they will be used.

In the part three;the urban furniture was investigated and classified in accordance with its various characteristical features.The urban furniture,which was classified in accordance with its various characteristical features,is being presented to the peoples usage with a lot of kinds of furniture.İllumination elements,waste baskets,floor covers and sitting units of a lot of furniture kinds were investigated in details.

As the result of it;the aim of this thesis is to present the urban furniture,as well as to investigate its kind of usage and its place in the urban localities (places).The urban furniture;was designed for easing the peoples life when they spent their time outside their homes and for being in help to the landscape.

Key Words : City,Furniture,Place (locality),Design

Page Numbers : 108

Supervisor : Yrd. Doç. Dr. İpek Fitoz

ŞEKİL LİSTESİ

ŞEKİL 1.1 : Çeşitli aydınlatma armatürlerinden örnekler.....	34
ŞEKİL 1.2 : Araç yollarında kullanılan tekli aydınlatma elemanı örneği.....	35
ŞEKİL 1.3 : Araç yollarında kullanılan çiftli aydınlatma elemanı örneği.....	35
ŞEKİL 1.4 : Yaya yollarında kullanılan tekli aydınlatma elemanı örneği.....	37
ŞEKİL 1.5 : Yaya yolları ve parklarda kullanılan aydınlatma elemanı örneği.....	37
ŞEKİL 1.6 : Bahçe ve bitki aydınlatmalarında kullanılan aydınlatma elemanı örneği.....	39
ŞEKİL 1.7 : Led kullanılarak oluşturulmuş estetik havuz aydınlatması.....	39
ŞEKİL 1.8 : Yüzme havuzu aydınlatması örneği.....	39
ŞEKİL 1.9 : Park ve bahçelerde kullanılan duvar üstü alçak aydınlatma elemanı örneği.....	40
ŞEKİL 1.10 : Estetik amaçla aydınlatılmış dinlenme alanı örneği.....	41
ŞEKİL 1.11 : Reklam panosu örneği.....	44
ŞEKİL 1.12 : Reklam ve bilgilendirme panosu örnekleri.....	44
ŞEKİL 1.13 : Telefon kulübesi örneği.....	46
ŞEKİL 1.14 : Reklam amaçlı da kullanılan otobüs duraklarından örnekler.....	47
ŞEKİL 1.15 : Tarihi meydan saati örneği.....	48
ŞEKİL 1.16 : Ahşap malzeme ve parmaklık kullanılarak daha sıcak bir ortam sunan yüzme havuzu örneği.....	50
ŞEKİL 1.17 : Pergola, parmaklık gibi birçok kent mobilyasının birlikte kullanıldığı yüzme havuzu örneği.....	52
ŞEKİL 1.18 : Eğimli bir alanda yapılmış süs havuzu örneği.....	52
ŞEKİL 1.19 : Çeşitli bakım kapakları.....	56
ŞEKİL 1.20 : Demir, plastik ya da metal malzemedden yapılmış çöp kutusu örneği.....	59
ŞEKİL 1.21 : Ahşap malzemedden yapılmış, doğaya daha uygun çöp kutusu örnekleri.....	60
ŞEKİL 1.22 : Çiçeklik tasarımları, farklı boyut ve şekillerde.....	62
ŞEKİL 1.23 : Estetik amaçla tasarlanan farklı renklerde bitki kapları.....	63
ŞEKİL 1.24 :Belediyelerin kullandığı vandalizme karşı dayanıklı taş bitki kapları ve ölçüleri.....	64
ŞEKİL 1.25 : Dökme betonun uygulama şekline ait bir örnek.....	68
ŞEKİL 1.26 : Asfalt yapımı.....	70
ŞEKİL 1.27 : Doğal çakıl taşlarıyla oluşturulmuş estetik bir döşeme şekli.....	72

ŞEKİL 1.28 : Mozaik taşlarla oluşturulmuş estetik ve peyzajı hareketlendiren bir meydan döşemesi şekli.....	74
ŞEKİL 1.29 : Ahşap döşemeyle doğaya uyum ve sıcak bir ortam.....	75
ŞEKİL 1.30 : Ağaç altı ızgaralarının kullanım şekilleri ve ölçüleri.....	77
ŞEKİL 1.31 : Karmaşık bir çocuk oyun elemanı örneği.....	80
ŞEKİL 1.32 : Tahtıravalli ve karmaşık çocuk oyun elemanları tasarımları.....	81
ŞEKİL 1.33 : Plastik malzeme kullanılarak yapılmış bir karmaşık çocuk oyun elemanı.....	82
ŞEKİL 1.34 : Tasarım amacıyla yapılmış, estetik bir çocuk oyun alanı çalışması.....	82
ŞEKİL 1.35 : Farklı malzemeden yapılmış ve farklı tasarımları olan tahtıravalli örnekleri.....	83
ŞEKİL 1.36 : Ahşap malzeme kullanılarak oluşturulmuş, doğal ortama uygun oyun alanı.....	83
ŞEKİL 1.37 : Çocuk parklarında kullanılan bir salıncak örneği.....	84
ŞEKİL 1.38 : Tekli ve dörtlü oturma elemanı örnekleri.....	86
ŞEKİL 1.39 : Sıklıkla kullanılan, vandalizme dayanıklı, peyzaja uygun bank örnekleri.....	87
ŞEKİL 1.40 : Çiçeklik olarak da kullanılan çok amaçlı oturma elemanı örneği.....	88
ŞEKİL 1.41 : Ahşap malzemeden yapılmış üst örgü elemanı örneği.....	89
ŞEKİL 1.42 : Ağaç malzeme kullanılarak yapılmış farklı tasarımlara sahip pergola örnekleri.....	90
ŞEKİL 1.43 : Beton, ahşap gibi birçok farklı malzeme kullanılarak tasarlanan piknik masaları.....	92

GİRİŞ

İnsanlık doğuşundan itibaren yaşadığı çevreyi düzenleme çabası içine girmiş, köyler, kasabalar, kentler kurulmuştur. Bu çevre içindeki insanların basit gereksinimlerini karşılayan öğeler ise kent mobilyaları olmuştur.

Kent mobilyaları, kentlerin üzerinde yaşayan insanların ihtiyaçlarında ve kültürlerindeki farklılıklar göz önüne alınarak sosyal, kültürel, psikolojik, ekonomik, antropometrik, ergonomik ve demografik açıdan incelenerek düzenlenmelidir.

Kent mobilyalarının düzenlenmesi ve kullanışlı hale getirilmesinde kentsel mekanların oluşturulmasının da etkisi vardır. Kentsel mekanlar iyi bir kentsel planlama ile ortaya çıkar.

İnsanlar zamanlarının çoğunu evlerinin dışında kalan mekanları kullanarak geçiriyorlar ve bu alanların çoğu topluma açık ortak kullanılan mekanlardır. Bu mekanlara kentsel mekan denir ve amaç insanlara kullanım rahatlığı sunmaktır. Bu da kent mobilyaları ile sağlanır.

Bu tezin amacı, insanların evlerinin dışındaki hayatlarını geçirdikleri alanların oluşumuna sebep olan kent mobilyalarının tanıtılması ve bu alanların kentsel mekanların oluşum sürecinin incelenmesidir.

ÖNSÖZ

Kent mobilyalarının kentsel mekanların oluşumunda önemli bir yeri vardır. İnsanlar, günlük hayatlarında kentsel mekanları dinlenme, eğlenme gibi birçok amaç için kullanırlar. Bu da kent mobilyalarının oluşumunda en önemli sebeplerden biridir. Bu tezde kent mobilyalarının tasarımı ve oluşum süreçleri ile kentsel mekanlardaki yeri anlatılmıştır. İnsan hayatını kolaylaştıran birçok kent mobilyası detaylı bir şekilde sınıflandırılmış ve açıklanmıştır. Bu tezin amacı kent mobilyalarının kentsel mekanlardaki yerini vurgulamak ve kullanım şekillerini incelemektir. Kenti oluşturan, kentsel mekanlar ve bu mekanları kullanan insanlardır. Kent mobilyaları da bu mekanların oluşumuna büyük katkıda bulunur.

Kent Mobilyalarının Kentsel Mekanlardaki Yeri ve Oluşum Süreçlerinin İrdelenerek Sınıflandırılması başlıklı tezimin hazırlanmasında ve yüksek lisans eğitimim boyunca katkılarından dolayı İç Mimarlık Bölüm Başkanı Prof. Dr. Onur Altan'a, Bölüm Başkan Yardımcısı Yrd. Doç. Dr. Saadet Aytıs'a ve Danışmanın Yrd. Doç. Dr. İpek Fitoz'a sonsuz saygılarımı sunar ve içtenlikle teşekkür ederim.

Tezimi hazırlamamda yardımcı olan, maddi ve manevi desteklerini esirgemeyip cesaretlendiren ve sabır gösteren anneme, babama, kardeşim Mehmet Sedat Feyizoğlu'na, Abdullah Köseliören'e ve motivasyonuma katkılarından dolayı tüm aileme ve dostlarıma teşekkür ederim.

Haziran 2008

Sevde Feyizoğlu

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ŞEKİL LİSTESİ	iii
GİRİŞ	v
BÖLÜM 1 : KENTSEL MEKAN VE KENT MOBİLYASI KAVRAMI	1
1.1. KENTSEL MEKAN KAVRAMI	1
1.1.1. Özel Mekan	1
1.1.2. Kamusal Mekan	1
1.1.3. Yarı Özel Mekan	2
1.1.4. Yarı Kamusal Mekan	2
1.2. KENT MOBİLYASI KAVRAMI	2
1.2.1. Kent Mobilyası Tanımı	2
1.2.2. Kent Mobilyalarının Önemi	3
1.2.3. Kent Mobilyalarında Genel Olarak Bulunması Gereken Özellikler	4
1.3. KENT MOBİLYASININ TARİHSEL GELİŞİMİ	5
BÖLÜM 2 : KENT MOBİLYALARININ TASARIM VE OLUŞUM SÜREÇLERİ	8
2.1. KENT MOBİLYALARININ PEYZAJ TASARIMINDAKİ YERİ	8
2.2. KENT MOBİLYASI TASARIM KRİTERLERİ	8
2.2.1. Tasarım Amaçları	8
2.2.2. Tasarım Etkenleri	10
2.2.2.1. <i>Kültürel Etkenler</i>	10
2.2.2.2. <i>Fiziksel Etkenler</i>	10
2.2.2.3. <i>Çevresel Etkenler</i>	10
2.2.3. Tasarım Ölçütleri	11
2.2.3.1. <i>İşlevsel Ölçütler</i>	11
2.2.3.2. <i>Psikolojik Ölçütler</i>	12
2.2.3.3. <i>Teknolojik Ölçütler</i>	12
2.2.4. Kent Mobilyalarının Tasarımında Temel İlkeler	13

2.2.5. Kent Mobilyalarının Tasarımında Tasarımcıların Görevleri	13
2.2.6. Kent Mobilyalarının Planlama Aşamaları	14
2.3. KENT MOBİLYALARININ TASARIM VE OLUŞUM SÜRECİ	14
2.3.1. Tasarım Süreci	14
2.3.1.1. <i><u>Disiplinlerarası Çalışmayla Kent Mobilyaları Tasarımı</u></i>	14
2.3.1.2. <i><u>Kent Mobilyası Tasarım Sürecinde Evreler</u></i>	15
2.3.1.3. <i><u>Kent Mobilyalarında Yeni Tasarım Yaklaşımları</u></i>	20
2.3.1.4. <i><u>Kent Mobilyası Tasarım Sürecinde Dikkat Edilmesi Gereken Estetik Değerler</u></i>	22
2.3.2. Üretim Süreci	22
2.3.2.1. <i><u>Üretimde Kullanılan Malzeme Çeşitleri</u></i>	23
2.3.2.2. <i><u>Üretim Yöntemleri</u></i>	24
2.3.2.3. <i><u>Üretim Şekilleri</u></i>	25
2.3.3. Yerleştirme Süreci	25
2.3.3.1. <i><u>Doğru Yer Seçimi</u></i>	26
2.3.3.2. <i><u>Yerleştirme Miktarları</u></i>	26
2.3.3.3. <i><u>Yerleştirmede Montajın Önemi</u></i>	26
2.3.3.4. <i><u>Yerleştirilen Değişik Birimler Arasında Koordinasyonun Sağlanması</u></i>	27
2.3.4. Kullanım Süreci	27
BÖLÜM 3 : KENT MOBİLYALARININ SINIFLANDIRILMASI VE ÇEŞİTLERİNİN İNCELENMESİ	28
3.1. KENT MOBİLYALARININ SINIFLANDIRILMASI VE SEÇİMİ	28
3.1.1. Kent Mobilyalarının Farklı Özelliklerine Göre Sınıflandırılması	28
3.1.1.1. <i><u>Montaj Biçimlerine Göre Sınıflandırma</u></i>	28
3.1.1.2. <i><u>Kentsel Mekana Yerleştirilen Birimlere Göre Sınıflandırma</u></i>	28
3.1.1.3. <i><u>Kullanım Türlerine Göre Sınıflandırma</u></i>	28
3.1.1.4. <i><u>Üretim Şekillerine Göre Sınıflandırma</u></i>	29
3.1.1.5. <i><u>Kentsel Mekana Yerleştiriliş Amaçlarına Göre Sınıflandırma</u></i>	29
3.1.1.6. <i><u>Kentsel İşlevlerine Göre Sınıflandırma</u></i>	30
3.1.1.7. <i><u>Kamu Alanlarının Kentsel Estetik Açısından Sınıflandırma</u></i>	30
3.1.1.8. <i><u>Altyapı ile Bağlantılarına Göre Sınıflandırma</u></i>	30
3.1.2. Kent Mobilyalarının Seçimi	32

3.2. KENT MOBİLYALARI ÇEŞİTLERİ	33
3.2.1. Aydınlatma Elemanları	33
3.2.2. Bilgi İletişim ve İşaret Panoları	41
3.2.3. Telefon Kulübeleri	45
3.2.4. Toplu Taşıma Durakları	46
3.2.5. Meydan Saatleri	48
3.2.6. Su Ögesi	49
3.2.6.1. <i>Havuzlar</i>	50
3.2.6.2. <i>Fıskiyeler</i>	53
3.2.6.3. <i>Çeşmeler</i>	53
3.2.7. Satış Birimleri	54
3.2.8. Bakım Kapakları	55
3.2.9. Çöp Kutuları	56
3.2.10. Bitki Kapları	60
3.2.11. Zemin Kaplamaları	65
3.2.12. Ağaç Izgaraları ve Koruyucuları	75
3.2.13. Bisiklet Parkları	78
3.2.14. Çocuk Oyun Alanı Elemanları	78
3.2.15. Heykeller	84
3.2.16. Oturma Birimleri	85
3.2.17. Üst Örgü Ögeleri	88
3.2.18. Sınırlandırma Elemanları ve Paravanlar (Ahşap Parmaklıklar)	91
3.2.19. Piknik Masaları	92
3.2.20. Köprü ve Değirmenler	93
SONUÇ	94
KAYNAKLAR	95
ÖZGEÇMİŞ	97

BÖLÜM 1

KENTSEL MEKAN VE KENT MOBİLYASI KAVRAMI

1.1. KENTSEL MEKAN KAVRAMI

“Kentlerde toplu yaşam sonucu ortak ya da kişisel gereksinimlerin karşılandığı, toplumun sosyo-ekonomik ve kültürel yapısına bağlı olarak, zaman içinde farklılaşan mekanlar ‘kentsel mekanlar’ olarak tanımlanmaktadır. Yapılanmış ve yapılanmamış bu mekanlar, arazi kullanım biçimlerine bağlı olarak kamusal ve özel mekanlar olarak ikiye ayrılır.”¹

Kentlerin yerleşme dokusunu oluşturan yapılaşmış ve yapılanmamış alanlar kentsel mekanı oluşturur. Genelde kentsel mekan, insanın yaşamıyla ilgili dört ana işlevin; barınma, çalışma, eğlenme-dinlenme ve ulaşım eylemlerinin geçtiği mekanlar bütünüdür.

“Kentsel mekanlar ikiye ayrılırlar.

1- Özel Mekan

2- Kamusal Mekan

Kullanım ve işlev açısından yaklaşıldığında da ikiye ayrılırlar.

1- Yarı Özel Mekan

2- Yarı Kamusal Mekan”²

1.1.1. Özel Mekan

Kullanıcısı kişi olan, ticarete ayrılan, denetimli olarak kullanılan kentsel mekanlar ‘özel mekan’ olarak adlandırılır. Özel mekanın sorumlusu kullanıcının kendisidir. Denetim ise yasal ve fiziki önlemlerle yapılır. Özel mülkiyet üzerinde yer alırlar ve denetimli olarak kullanılırlar. Yapılanmış kentsel yapılarıdır.

1.1.2. Kamusal Mekan

“Toplumun kullanımına açık olan kentsel açık alanlar ‘kamusal mekanlar’dır. Kamusal mekanda sorumluluk kamuya aittir. Denetim yasal yaptırımlarla sağlanmaktadır.”²

Bu tip mekanlar “Toplu yaşamın gerektirdiği etkinliklerin görüldüğü, her yaş, cins ve meslek grubundan kişilerin yararlanabildiği bazı durumlarda ise denetimli olarak kullanılabilen, kent içinde yer alan mekanlar olarak da tanımlanmaktadır.”¹

Kamusal mekan, yapılanmış kentsel alanlardır.

¹ ÖZAYDIN; Kamu Mekânları Tasarımının Tamamlayıcısı Olarak Bildirişim Öğeleri.

² ÇUBUK; Kamu Mekânları Tasarım ve Kent Mobilyaları Sempozyumu

1.1.3. Yarı Özel Mekan

Bir grubun ortaklaşa elinde tuttuğu ve ortak kullanılan kent alanları ‘yarı özel mekanlar’dır. Kullanıcısı mülk sahibi ve kiracıdır. Sorumlusu ortak kullanıcılardır. Denetim sosyal, fiziki ve yasal önlemlerle yapılmaktadır. Arsa, arazi, bahçe, tarım alanı gibi yapılanmamış kentsel dış mekanlardır.

1.1.4. Yarı Kamusal Mekan

“Toplumun kullanımına açık kentsel alanlar ‘yarı kamusal mekanlar’dır. Kullanıcısı belli zamanlardaki belli kişilerden oluşur. Sorumlu kullanıcı ve kamudur. Denetim yasal ve fiziki engellerle yapılır.”²

Kentsel kamusal mekanlar, kent insanların birbirleriyle karşılaştıkları, iletişim kurdukları yerlerdir. Bu mekanlarda insanlar bazı özel donatı elemanlarına ihtiyaç duyarlar. Bu özel donatılar; döşemeler, su oyunları, çöp kutuları, oturma bankları, parketreler, sınırlayıcı ögeler, otobüs durakları, çiçeklikler, ağaç koruyucuları ve ızgaraları, bisiklet park yerleri, telefon kulübeleri, aydınlatma elemanları, meydan saatleri gibi kent mobilyalarıdır.

1.2. KENT MOBİLYASI KAVRAMI

İnsanlık doğuştan itibaren, yaşadığı çevreyi düzenleme çabası içine girmiş köyler, kasabalar, kentler oluşmuştur. Oluşturulan bu yapay çevre içindeki kamusal mekanlarda, insanların basit gereksinimlerini karşılayan ögeler olarak kent mobilyaları yer almıştır. İlk yerleşim yerleri oluşmaya başladığından bugüne kent mobilyası ile ilgili örneklerde görülmeye başlamıştır. Kent Mobilyası terimi ise 1950’li yıllarda İngiltere’de ortaya çıkmıştır.

1.2.1. Kent Mobilyası Tanımı

“Herhangi bir peyzaj alanında ya da kent mekanında kullanıcılarının konfor, bilgi, dolaşım kontrolü, koruma, eğlenme gibi işlevlerine cevap verecek biçimde yerleştirilmiş elemanlar ‘kent mobilyası’ olarak sınıflandırılmaktadır.”³

“Kent mobilyaları, kent kavramı ile birlikte belirli süreçler sonucu kullanıcıların gelişen ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik tasarlanan ürünlerden oluşmaktadır.”⁴

“Kent mobilyaları herkese açık ve kamunun sorumluluğunda olan yapılaşmış veya yapılaşmamış kentsel kamusal mekanlara, yetkili kurumlarca yerleştirilmiş geçici ya

³ ÇUBUK, Kamu Mekanları Tasarım ve Kent Mobilyaları Sempozyumu

⁴ GÜRSU, Yerel Yönetim ve Kentsel Çevrede Mekan Düzenlemesi Sorunları

da kalıcı, toplum hizmetine sunulmuş, görsel ya da işlevsel, devingen ya da yarı devingen veya durağan öğelerin tümüdür.”⁵

Kent mobilyası ve sokak donanımı (Street Furniture) , “Sokakları yararlı kılan ve işlevlerini gereği gibi yerine getirmelerini sağlayan, elektrik direkleri, gidiş gelişi düzenleyen ışıklı göstergeler, telefon kulübeleri, posta kutuları, satıcı kulübeleri, kapalı toplu taşıma durakları, sokak lambaları gibi kentsel mekanlarda yer alan sabit nesnelere”⁶ şeklinde tanımlanmaktadır. Bir başka tanımda ise; “Şehir Mobilyası, sokak lambaları, işaret levhaları, telefon kulübeleri, banklar, otobüs durakları gibi kentin kamu alanlarında yer alan donatım araç ve gereçlerinin tümü”⁷ olarak ifade edilmektedir.

Kent mobilyaları kentsel yaşamı daha zevkli ve anlamlı kılmaya, kentsel konfor ve kentsel estetik yaratmaya olanak verirler. Bunu sağlayabilmek için kent mobilyalarının tasarım ve konumlandırılmalarında en başta aranan özellik uygunluk olmalıdır. Ayrıca kent mobilyaları mevcut ve düşünülen işlevlere uygun olma özelliklerinin yanında, içinde yer alacağı çevrenin karakterlerini de yansıtmalıdır.

Kent mobilyalarının kentsel mekandaki görsel etkisi çok önemlidir. Bu nedenle elemanların hem tek tek hem de grup olarak tasarımı ve bunların kentsel peyzajla bütünleşmesi sağlanmalıdır. Genellikle bu elemanlar birbirinden bağımsız olarak tasarlanmakta ve konumlandırılmakta, dolayısıyla da estetik bir görüntü yerine bir karmaşa ile karşılaşmaktadır. Bu karmaşayı ortadan kaldırabilmek için, birbirinden bağımsız şekilde yapılan uygulamalar yerine bu elemanların seçim ve konumlandırılması için koordine bir ekip çalışması gereklidir.

1.2.2. Kent Mobilyalarının Önemi

Kent mobilyaları terimi bütün objeleri kaplayan veya değişken objelerin açık veya gizli ve ortaklaşa kullanım için dış mekana yerleştirilen mobilyaları kapsar. Bir şehrin karakterini ve imajını ortaya koyan yapılar gibi kent mobilyaları da kaliteli ve iyi fikirlerle ortaya çıkarılırsa aynı şekilde bu imajı ortaya koyar. Paris’de, Hittorff’un eski sokak fenerleri, Walla çeşmeleri, ikili bankları, Moris’in ilan sütunları gibi tipik mobilyalar bu şehrin özelliklerini yansıtır.

Kent mobilyaları, şehirlilerin hayatlarını çevreleyen gerçek bir birleştirici etkidir. Bu mobilyaların şehirde yaşayanlar için özel ve önemli görevleri vardır. Bu donatılar

⁵ ÇUBUK, Kamu Mekanları Tasarım ve Kent Mobilyaları Sempozyumu

⁶ DOĞAN, ERHAN, TOKA, UYSAL, Endüstri Ürünleri Tasarımındaki Kent Mobilyaları

⁷ ANON, Urban Open Spaces, the Smithsonian Institutions

şehrin estetiğinden önce bu görevlerini de yerine getirmelidir. Örneğin, geceleyin aydınlatılması gereken bir yürüme yolu, kimi zaman yağmur yağdığında korunacak bir barınak, yorulduğumuzda oturabileceğimiz bir bank, diğerleri ise zamanla eklenen elemanlardır.

Bununla beraber "bazı gereksinimler zamanla kaybolurken, başka gereksinimler teknolojinin ilerlemesiyle ortaya çıkar ve her geçen gün gelişime uğrar. Bazı donatılar bundan elli sene evvel şehrin bir semtinde güzelleştirici rol oynarken belki bugün zamanla çevresindeki yapılar geliştikçe orayı çirkinleştirebilir. Bazısı da toplum için vazgeçilmez bir hizmet sunar, belki de tam tersi olarak kullanıcıyı yitirebilir hatta sıkıcı görünebilir."⁸

Kent mobilyaları gelişmeye yönelik bir değişim içindedir ve bu değişim uzun zamandan beri ilgili kamu kuruluşlarınca daha da iyi bir gelişim sağlaması için desteklenmektedir.

1.2.3. Kent Mobilyalarında Genel Olarak Bulunması Gereken Özellikler

"Kent Mobilyaları işlevlerini yerine getirebilmeleri için bazı özelliklere sahip olmalıdır. Genel olarak bu özellikler;

- A) Fonksiyonellik
- B) Estetik olma
- C) Maliyetlerinde parasal kaynaklara uygunluk
- D) Çabuk bulunup, kolayca uygulanabilirlik
- E) Yüksek fizibilite ve sağlamlık
- F) Standartlara uygunluk
- G) Ergonomiklik
- H) Tasarımcının özgün çizgilerini taşıma
- İ) Vandalizme dayanıklılık
- J) Bakım kolaylığı
- K) Taşınabilirlik, monte ve yedek parça bulmada kolaylık
- L) Malzeme ve işçilik seçimine uygunluk şeklinde sıralanabilir."⁹

Bu bağlamda üretilecek kent mobilyaları, her zaman kent içinde yaşamı kolaylaştırıcı ve insanları rahatlatıcı olabilecektir. Kısacası, kent mobilyası amacına uygun üretilecek ve uygun yerde kullanılacaktır.

⁸ VERAL, Kent Mobilyalarının Genel Olarak İncelenmesi

⁹ BAŞAL, Peyzaj Konstrüksiyonu

Günümüzde bazı kentlerde bu uygulamalara çok fazla rastlanmaktadır. Ancak bu tür uygulamalar yapılırken bazı konular dikkate alınmadığında hatalı ve başarısız sonuçlar elde edildiği görülmektedir. Bu tür hatalarda ise başlıca rolü gerek eski uygulamaların etkisinde kalınıp yapılan çalışmalar ve gerekse yeni uygulamalara ayak uyduramama oynamaktadır. Amerika ve Avrupa'da bu tür hatalar en aza indirgenmiştir.

1.3. KENT MOBİLYASININ TARİHSEL GELİŞİMİ

“Mobilya, insan yaşamında göçebelikten yerleşik düzene geçişle birlikte ortaya çıkmıştır. Tarih öncesi çağlara uzanan bu düzen değişikliği tarımın gelişmesine bağlı olarak hayata geçmiş, kentleşme ile birlikte mobilyanın günümüze uzanan serüveni başlamıştır.

Neolitik dönem olarak tanımlanan ve yıllar boyunca devam eden süreçte karşımıza çıkan ilk yerleşmelerdeki mekan düzeni alışkanlıklara bağlı olarak sabit çözümlerden oluşmuştur. Bu düzen mobilya kullanımlarına ihtiyaç duyulmayan bir düzendir. Ancak bazı işleri yapmak için herhangi bir yükselti oturma elemanı olarak kullanılırken zamanla tabure ve sandık gibi mobilyalar halk tarafından kullanılmaya başlanmıştır.”¹⁰

İnsanlar ilk yerleşmelerini oluşturmaya başladıkları günden itibaren, kent mobilyası ile ilgili ilk örnekler de görülmeye başlamıştır. Kentlerin oluşumundan itibaren, kentte yaşayanların ortaklaşa yararlandıkları hizmet elemanlarının varlığı söz konusudur. Sanayi Devrimi'ne kadar olan dönemde, kent mobilyası olarak tanımlayabileceğimiz elemanlar; sokak lambaları, sokak isimlerinin yazılı olduğu el yapımı plaketer, çeşmeler ve klasik banklardır.

“Sanayi Devrimi sonrası artan hızlı kentleşmenin sonucu olarak, kentsel kamu alanları önem kazanmaya ve daha yoğun olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu dönemde gelişen teknoloji, ulaşım ve iletişim araçları ile ilgili pek çok yeni hizmet alanlarının da temel hizmet elemanları yanında kentsel alanlarda bulunması ihtiyaç haline gelmiştir. Bu gelişmeler paralelinde de “Kent Mobilyası” kavramı da yerleşmeye ve gelişmeye başlamıştır.

Kent mobilyaları öncelikle İngiltere'de, sonra Avrupa ülkelerinde ve Amerika'da yaygın kullanıma geçmiş ve kısa bir dönemde kentsel mimarinin önemli elemanları

¹⁰ Yrd. Doç.Dr. Şebnem Uzunarslan Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi İç Mimarlık Bölümü Öğretim Üyesi

olmuşlardır. Endüstriyel ürün kapsamındaki ilk kent mobilyası örneklerinin İngiltere’de sokakları aydınlatmak amacıyla kullanılan gaz lambaları olduğunu görmekteyiz (1970). Bu dökme demir ayaklı aydınlatma elemanları, gotik formları ile devrin klasik çizgisini çok iyi bir şekilde yansıtmaktadırlar. Bu klasik gaz lambaları, işlevlerini 1880’ lere kadar başarı ile sürdürmüşler ve elektriğin yaygın olarak kullanımına başlaması ile yerlerini elektrikli lambalara bırakmışlardır.

Teknolojik gelişmelerin hızla arttığı 1850–1900 yılları arasında, motorlu taşıtların da devreye girmesi ile yeni ihtiyaçlar doğmuş ve kent mobilyası kavramına da yeni elemanlar eklenmiştir. Özellikle kentsel çevrelerde, bu gelişmelerin doğal sonucu olarak, yaşamın korunması ve düzenlenmesi giderek önem kazanmaya başlamıştır. Kent içinde motorlu taşıtların yaygın olarak kullanılmaya başlanması ve ulaşım yoğunluğunun hızla artması ile birlikte ilk trafik düzenleme işareti olarak, yarı mekanik ve yarı aydınlatılmış eleman 1868 yılında Londra’da ilk metronun devreye girmesi ile birlikte kent mobilyası kavramına yeni boyutlar eklemiştir. Diğer taraftan 1884 yılında Amerika’da ilk şehirlerarası telefon hattının devreye girmesi ve toplumsal kullanıma açılması da bu kavramın gelişmesini ve yaygınlaşmasını sağlamıştır.

İletişim olanaklarının artması ile telefonlar, reklam ve bilgi iletişim panoları kent mobilyaları olarak geliştirilmiştir. Sokak ve meydanların sadece trafik yolu haline geldiğinin görülmesi üzerine, kentlerin özellikle alışveriş bölgelerinde yaya alanları oluşturulmuş ve bu alanlar kullanıcılarına tüm kentsel hizmetleri sunan elemanları içerir hale getirilmiştir.

İngiltere’de bu gelişimleri daha sağlıklı olarak değerlendirebilmek amacıyla 1920’li yıllarda ilk çalışmalar başlatılarak, günümüze kadar 3000 adet elemanın standardizasyonu gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar, İngiltere’de kentsel elemanlarının seçimini, uygunluğunu ve kalitesini sağlamak amacı doğrultusunda yapılan çalışmaların sadece küçük bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu ürünlerin seçimi ve uygulaması ile ilgili olarak oluşturulan komisyonlar arasında İngiliz Kraliyet Güzel Sanatlar Kurulu’na bağlı olarak, sokak mobilyaları danışma komitesi (Street Furniture Advisory Committee), Kraliyet Kent Planlama Enstitüsü (Royal Town Planning Institute), İngiltere Tasarım Konseyi (British Design Council) en belli başlılarıdır. Bu komiteler, ürünlerin planlanmasından değerlendirilmesine ve uygulamasına kadar olan bütün süreçleri denetleyerek kentsel çevrenin sağlıklı

gelişmesine katkıda bulunmaktadırlar. Ayrıca kullanıcıların gerek tepkisel, gerekse eğitsel olarak bu ürünlerin seçimine ve oluşturulmasına katkıda bulunmalarını sağlayarak ve yayınlar yaparak bu süreçlerin sağlıklı bir biçimde geliştirilmesini sağlamaktadırlar.”¹¹

“Kent mobilyaları, şehircilik, kentsel tasarım, planlama, mimari tasarım ve endüstri ürünleri tasarımı ile ilişkilidir. Her objenin ve fiziki sistemin ortaya çıkış nedeni gibi, kent mobilyalarının da ortaya çıkışı ihtiyaçların oluşmasına ve geçirdiği tarihsel oluşum sürecinde, ihtiyaçların zaman içinde gelişmesine bağlıdır.”¹²

İlk zamanlar tek elemanlar şeklinde zanaatçılar tarafından üretilen kent mobilyaları, kentleşmenin sonuçlarına bağlı olarak çok sayıda üretim gerektiği için endüstrileşmiştir. Günümüzde kent mobilyaları toplu üretimle gerçekleştirilmektedir.

¹¹ ÇOKAR, Kent Mobilyaları Yüksek Lisans Tezi

¹² HACIHASANOĞLU, Kent Mobilyaları 1991

BÖLÜM 2

KENT MOBİLYALARININ TASARIM VE OLUŞUM SÜREÇLERİ

2.1. KENT MOBİLYALARININ PEYZAJ TASARIMINDAKİ YERİ

“Kent mobilyalarından öncelikle beklenilenin kullanıcıların çeşitli gereksinimlerinin karşılanması olmasına karşın, gerek birbirleriyle gerekse içinde yer alacakları çevreyle uyumlu olmaları da taşımaları gereken en önemli özelliklerdendir.

Unutulmamalıdır ki, dış mekanlar (sokaklar, meydanlar vb.) toplumların kimliklerinin kültürlerinin en net göstergelerindedir. Bu nedenle özellikle kamusal mekanlardaki kentsel tasarım ve peyzaj tasarımı çalışmalarında kent mobilyalarının da göz ardı edilemez bir işlevi bulunmaktadır.

Peyzaj tasarımında insan ve çevre arasındaki karşılıklı ilişki göz önünde bulundurularak, doğal elemanlarla yapay elemanlar arasında bir bütünlük ve uygunluğun oluşturulması esastır. Bu bağlamda kent mobilyaları peyzaja eklenen estetik elemanlar olarak özenle değerlendirilmelidir. Mekanlarda işlevsel ilişkiler ile biçim arasındaki bütünlüğün sağlanabilmesinde, gereksinimlere yönelik olarak tasarlanan kent mobilyalarının çevreye uyum, kullanım (kolay yerleştirilebilme, dış koşullara ve vandalizme dayanıklılık) ve bakım kolaylığı (az ve kolay bakım gerektirme), renk, biçim, doku, ölçü ve ölçek, ulaşılabilirlik, görülebilirlik, standart üretilebilme yönünden uygun tasarımı ve uygulaması olmalıdır.”¹³

2.2. KENT MOBİLYASI TASARIM KRİTERLERİ

Dış mekanlarda yer alan, oturma birimleri, sınırlama öğeleri, yön ve bilgi levhaları, aydınlatma elemanları, ağaç ızgaraları v.b. tasarımlar kent mobilyalarıdır. Bunların tasarımları ve konumlandırılmaları pek çok faktörün göz önüne alınmasını gerektiren dikkatli bir çalışmadır.

2.2.1. Tasarım Amaçları

Kent mobilyalarının tasarım ve konumlandırılmalarında en başta aranan özellik uygunluktur. Kent mobilyaları mevcut ve düşünülen işlevlere uygun olma özelliklerinin yanında, içinde yer alacağı çevrenin karakterini de yansıtmalıdır.

Kent mobilyasının kentsel mekana olan görsel etkisi çok önemlidir. Pek çok konuda olduğu gibi bu konuda da kentlerimizde tasarım standartlarının iyi olduğu

¹³ Doç. Dr. Hakan Altınçekiç; Doç. Dr. Hüseyin Koç; Peyzaj Tasarımında Kent Mobilyaları ve Kalite Beklentileri. 2.Uluslararası Kent Mobilyaları Sempozyumu.

söylenemez. Elemanların hem tek tek hem de grup olarak tasarımı ve bunların kentsel peyzajla bütünleşmesi iyi çözümlenmelidir. Genelde bu elemanlar birbirinden bağımsız olarak tasarlanmakta ve konumlandırılmakta dolayısıyla estetik bir görüntü yerine bir karmaşa ile karşılaşmaktadır.

Kentsel mekanlarda bu öğelerle ilgili düzenlemelerde kötü görüntüleri önlemenin yolu öğeleri olabildiğince gruplamak, birbiri ve çevreyle uyumlu olmayan elemanların kullanımından kaçınmaktır. Başka bir neden olmadıkça olabildiğince tarafsız kullanılmalı ve bu öğelerin döşeme ya da duvarla birleştiği yerdeki detay çok dikkatli çözümlenmelidir. Her kullanılan öge bir renk seçimini gerektirmektedir. Ancak hiçbir renk çevresinden bağımsız olarak iyi ya da kötü olarak değerlendirilemez. Esas olan onun çevredeki diğer renklerle uyumu ya da zıtlığıdır. Ayrıca renk malzemenin ışığı yutma ve yansıtma özelliğini etkileyen dokusundan ayrı düşünülemez.

Birbiri ile ilişkisiz yerleştirilmiş kent mobilyalarının kent mekanında görsel karmaşaya neden olduğu bilinmektedir. Oysa uyumlu bir biçimde biraraya getirilmiş oturma birimleri, çöp kutuları, işaret levhaları, aydınlatma öğeleri v.b. karmaşaya neden olmadıkları gibi düzenlemelerde birlik sağlayıcı görev de üstlenebilirler.

Kent mobilyalarının doğru seçimi ve yerleştirilmesi onların işlevlerini yerine getirebilmeleri ve genel görüntüdeki yerleri açısından önemlidir. Kuvvetli rüzgâr altındaki bir yere oturma ögesinin önlem alınmadan yerleştirilmesi yanlış bir uygulama örneğidir.

Kent mobilyaları sürekli bakım gerektiren öğelerdir. Kullanıcıların zarar görmelerini önlemek ve çevreye saygı açısından bu önemlidir. Çevreye zarar verme eğiliminde olan kişilere cesaret verebilecek görüntüler zaman geçirmeden ortadan kaldırıldığında bu tür eylemlerin daha az tekrarlandığı bilinen bir gerçektir.

Kent mobilyalarının seçiminde arzu edilen görsel ve işlevsel faktörlerin yanında bakımla ilgili uzun dönemdeki maliyetlerinin de hesaba katılması gereklidir (yenileme, boyama v.b.).

Kent mobilyalarının kullanıldığı her yerde bu öğeler ile yerleşmenin geneli arasında bir uygunluk aranmalıdır. Ağaçlar, yüzey kaplamaları, çevredeki mimari düzen, bütün bunların hepsi seçilen mobilyalarla uyumlu olmalıdır. Sonuçta böyle bir uygulama, içinde yer aldığı çevreyi zedelemek yerine ona görsel olarak artı değer kazandırmalıdır.

2.2.2. Tasarım Etkenleri

Kent mobilyaları ile ilgili düzenlemeler, kültürel, fiziksel ve çevresel faktörler açısından irdelenmelidir.

2.2.2.1. Kültürel Etkenler

Sosyal Çevre : Mevcut ya da düşünülen yeni bir çevrede o mekanı kullanacak kişiler göz önüne alınmalıdır. Dolayısıyla herhangi bir alanın ne şekilde kullanılacağı dikkatlice incelenmelidir.

Politik Çevre : Tasarım ile ilgili düşünceler yasal sorunların da göz önüne alınmasını gerektirir. Düzenlemenin yapılacağı yerin özelliği de tasarım öğelerinin seçiminde etkili olabilmektedir. Örneğin kamu caddeleri ve mekanların Vandalizm hareketlerine en açık mekanlar olduğu akıldan çıkarılmamalıdır. Ayrıca bu tür mekanlar parasal sorunlar ortaya çıktığında yerel yönetimlerce zaman zaman da olsa kendi hallerine terk edilmektedirler.

2.2.2.2. Fiziksel Etkenler

İklim : Değişik iklimler veya iklimsel değişiklikler kent mobilyalarının tasarımına ve buna bağlı olarak da kullanıcıların konfor duygularına etki etmektedir.

Fizyografi : Bütün dünyada uygulanan değişik örneklerdeki belirgin nitelikler, kentsel mobilyaların tasarımında ve yerleştirilmesinde göz önüne alınması gereken diğer özelliklerdir.

Yapısal Çevre : Kentsel mobilyalar, herhangi bir yerleşmenin çevresiyle arasındaki bağlantıyı güçlendirebilir, o alana bir karakter verebilir ve çevredeki yapısal peyzajın olumlu özelliklerini vurgulayabilir.

2.2.2.3. Çevresel Etkenler

Isı : Herhangi bir alanın iklimi orada uygulanacak düzenlemenin biçimini etkiler. (sürekli ya da geçici gölgenin sağlanması ve yansımanın azaltılması ile ilgili önlemlerin neler olabileceğinin belirlenmesi gibi) Örneğin, sabit oturma birimleri hiçbir zaman güneş ışığını aşırı ölçüde yansıtabilecek biçimde düzenlenmiş geniş kaplanmış alan ve duvar yüzeylerinin yakınında yer almamalıdır. Ayrıca bu birimlerin oturma yerleri ile kollukları eğer tam güneşin altında kalıyorsa madeni olmamalı ve açık renklerde düzenlenmelidir. Soğuk iklimlerde ise koyu renk malzemeler daha uygundur. Kentsel mobilyalar, üzerlerinde yağmur ya da kar birikintisine meydan vermeyecek biçimde düzenlenmelidirler.

Yağmur : Yağmura ya da kar yağışına açık alanlarda oturma için kullanılacak kentsel mobilyalar hava etkilerine karşı korunmuş biçimde olmalıdırlar. Çabuk kurumayı sağlayabilmek üzere bu tür öğelerin su emmeyecek özellikte malzemeden üretilmesi düşünülebilir. Oturma birimleri yine aynı amaçla güneşin ısıtıcı etkilerini göz önüne alacak biçimde de yerleştirilebilir. Ilıman iklimlerde ahşap malzemeler çürümeye ve mantar gibi zararlılara karşı korunmalıdır.

Rüzgar : Rüzgar, açık alanlarda kentsel mobilyalar (oturma yerleri, masalar vb.) olumsuz rüzgar etkilerinin en aza indirildiği kısımlara yerleştirilmelidirler.

Işık : Kentsel mobilya tasarımında düzenleme alanındaki ışık kalitesi ve karakteri de önemlidir. Aydınlatma elemanlarından ve güneş ışığından gelen pırlıttının en aza indirilmesi hedeflenmelidir. Işığın nitelik ve nicelik özelliklerinin hem gün içinde hem de mevsimden mevsime değiştiği unutulmamalı, oturma birimleri ile yön ve bilgi levhalarının güneş ışınlarının yataya yakın geldiği saatlerde oluşturabileceği yansımalarından etkilenmeyecek biçimde yerleştirilmesi sağlanmalıdır.

Ses : Kuşların, çocukların, yayaların vb. sesleri olumlu öğeler olarak düşünüldüğünde kent mobilyasının bu tür özelliklere yönlendirilmesi söz konusu olabilir. Buna karşılık istenmeyen rahatsız edici sesler engellenmelidir. Bu konuda ses azaltıcı duvarlar, toprak yükselticiler ve gürültü denetimi açısından öteki teknikler de düşünülebilir.

2.2.3. Tasarım Ölçütleri

Tasarım ölçütleri işlevsel, psikolojik ve teknolojik ölçütler olmak üzere üç başlık altında incelenebilir. Ayrıca yasa ve yönetmeliklerle belirlenmiş bazı standartlar da tasarımlarda ölçüt olmalıdır.

2.2.3.1. İşlevsel Ölçütler

“Herhangi bir nesne ile insan ilişkisinin belirlenmesine yönelik ölçütler, işlevsel ölçütleri oluşturmaktadır. İnsanın fiziksel özellikleri ve hareket özellikleri her türlü kentsel mobilyanın tasarımı için en önemli tasarım ölçütüdür. Bu nedenle tasarımcıların, ürün tasarlarlarken dikkat etmeleri gereken en önemli nokta ürünün insanın ergonomik özelliklerine uygunluğudur. Örneğin bir oturma elemanı mutlaka insan boyutlarına uygun yükseklikte olmalıdır.”¹⁴

¹⁴ BAKAN ve KONUK; Türkiye’de Kentsel Dış Mekanların Düzenlenmesi

2.2.3.2. Psikolojik Ölçütler

Psikolojik ölçütler, algılama ve değerlendirmeye yönelik ölçütlerdir. Genel anlamda bireye, bireylerin oluşturduğu topluma ve toplumun sosyo-kültürel özelliklerine uygun obje ve çevre oluşumunu sağlayıcı ölçütlerdir.

“Tüm nesnelere olduğu gibi, kent mobilyalarının da kullanıcı ile ilk bağı görseldir. Görsel ilişki sonucu, kullanıcı önce algılama ve daha sonrada değerlendirme sürecine girer ve sonuçta o nesne hakkında bir karara varır. Bu nedenle kent mobilyalarında kullanım biçimi kolay algılanabilir olmalıdır. Bu noktadan yola çıkarak, farklı amaçlar için düzenlenmiş mekanlarda kullanılan malzemelerin özelliklerinin de farklı olması gerekir. Örneğin bir çocuk oyun alanında kullanılan çöp kutusu; rengi, görünüşü, boyutları, malzemesi ve diğer özellikleri ile tasarım açısından çocuklara yönelik olmalı ve bu özellikleri ile meydana gelen diğer çöp kutularından farklı olmalıdır.

Ayrıca toplumların, genel kullanılan hizmet elemanları ile ilgili değer yargıları, sosyo-kültürel ölçütlerle de değerlendirilmektedir. Kent mobilyaları sosyo-kültürel ölçütler yönünden değerlendirilirse, bu elemanların toplumun değer yargılarına uyumlu olacak şekilde tasarlanmaları gerektiği sonucu ortaya çıkar. Örneğin sosyo-kültürel bir özellik olan mahremiyet kent mobilyası düzenlemesinde etkili olmaktadır. İnsanların birbirleri ile olan ilişkileri, aralarında bıraktıkları uzaklıklar, oturma elemanlarının düzenlenmesi ve biçimlenmesinde etkin bir ölçüt olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle eylemlere yönelik olan kent mobilyası elemanlarının tasarlanmasında, öncelikle eylem tüm yönleri ile incelenmelidir.”¹⁵

2.2.3.3. Teknolojik Ölçütler

Malzeme, üretim ve ekonomiye yönelik ölçütlerin tümü teknolojik ölçütleri oluşturmaktadır. Kent mobilyalarında malzeme seçim nedenleri; işleve uygunluk, çevre koşullarına uygunluk ve biçimlenmeye uygunluk şeklinde özetlenebilir. Kent mobilyaları açık alanlarda ve her türlü dış etkene ayrıca Vandalizm’e karşı dayanıklı malzemeden yapılmış olmalıdır. Bu özelliğinin yanı sıra bakım kolaylığı ve kullanıcı konfor şartlarının oluşturulması da malzeme seçiminde önemli bir etkidir. Ayrıca, kent mobilyasının yerleştirildiği mekanın bütünlüğüne olan etkisi nedeni ile çevreye uyumlu malzemeden yapılmış olması gerekmektedir.

¹⁵ HACIHASANOĞLU; Kent Mobilyaları İstanbul 1991

Kent mobilyalarının tasarım ve üretiminde, malzemenin standardizasyonu gerekmektedir. Çünkü standartlar tasarımcıya üretimde sürat ve kalite sağlayarak, hem üretimde ucuzluk hem de pazarlamada kolaylık gerektirmektedir.

Tüm bunların dışında, kent mobilyalarının tasarımında ölçüt olan bazı yasa ve yönetmelikler de mevcuttur. Ancak bu konuda ülkemizde gerekli standartlar ve yönetmelikler henüz tam anlamı ile geliştirilmemiştir. Oysa gelişmiş ülkelerde, gerekli standartlar ve yönetmelikler (örneğin, yayalar ve araçlar için gerekli aydınlık düzeyleri, aydınlatma elemanlarının yerleştirilme yükseklikleri, ağaçların alt yapı ile ilgili olan tesislere olan uzaklığı, trafik sinyalizasyonu, işaret levhaları, kontrol sistemleri, tekerlekli sandalyeler için rampa eğimleri ve yerleri, posta kutusu yükseklikleri ve çöp kutularının hacimleri gibi standart ve ölçüler) eskiden beri geliştirilmiştir. Ülkemiz içinde en kısa zamanda benzer standartlar ve yönetmeliklerin geliştirilmesi sağlıklı kentleşme açısından büyük önem taşımaktadır.

2.2.4. Kent Mobilyalarının Tasarımında Temel İlkeler

Bu temel ilkeler üç başlıkta incelenebilir. Bunlar;

- ❖ “İnsan gereksinimi, olanakları ve bunları yanıtlayan araçlar etki-tepki ilişkisinde ve sürekli değişim içindedir. Dolayısıyla bunlar yönlendirilmelidir.
- ❖ İnsan-fiziki çevre birbirlerine bağlı bir sistemdir ve merkezinde insan bulunur.
- ❖ Tasarlanan elemanın kendisini kullanışsız hale getirecek zıtlığı da içinde taşıdığı unutulmamalıdır.”¹⁶

2.2.5. Kent Mobilyalarının Tasarımında Tasarımcıların Görevleri

“Kentsel mobilyaların üretiminde endüstriyel standartlaşma kaçınılmaz bir gerekliliktir. Çünkü bu durumda kentsel mobilyaların kullanım ve yapım kolaylığı, tekrarlanabilirliği elde edilebilir. Böyle durumda tasarımcıların görevi de;

- ❖ Kullanıcının enerji tüketimini azaltıp iş gücünü ve verimini arttırmak için çevreyi düzenlemek,
- ❖ Kent mobilyasının nitelikli ürünün kullanıcılarına rahat ve güvenilir koşullar oluşturmasını sağlamak,
- ❖ Üretici ve tüketiciyi eğitmek,
- ❖ Toplumsal sorumluluk yüklemek olmaktadır.”¹⁷

¹⁶ ÇUBUK, YÜKSEL, KARABEY; Yapılanmamış Kentsel Kamusal Dış Mekanlar, Yapı Dergisi

¹⁷ ÇUBUK, YÜKSEL, KARABEY; Yapılanmamış Kentsel Kamusal Dış Mekanlar, Yapı Dergisi

2.2.6. Kent Mobilyalarının Planlama Aşamaları

Kent mobilyalarının planlamasında üç aşama vardır. Bu aşamalar;

“Birinci aşama; güncel durumlara bağlı standart oranların ögenin yapım alanında başka ne şekillerde kullanılabileceğinin diğer olgusal verilerin tanımı ve incelenmesi yoluyla hazırlanmasıdır.

İkinci aşama; gelecekteki gereksinimlerinin toplumsal ve ekonomik olanaklarla bir arada gösterilip araştırılması, karara varılmasıdır.

Üçüncü aşama ise; yaratıcı ögelerin rol oynamaya başladıkları ve güncel planın yaratıcı yeteneklerinin aracılığı ile ortaya çıkmasıdır.”¹⁸

2.3. KENT MOBİLYALARININ TASARIM VE OLUŞUM SÜRECİ

Bir endüstri ürününün hayatımıza giriş aşamaları tasarım, üretim, kullanım olarak sıralanmaktadır. Kent mobilyalarına özgü olarak üretim ve kullanım süreçleri arasına ekleyeceğimiz mekana yerleştirme oldukça önemli bir noktadır.

2.3.1. Tasarım Süreci

“Tasarlama eylemi sırasında kullanılan teknik ve araçlardan kurulu eylem düzenine ‘tasarım süreci’ denir. Tasarlama metotları yardımı ile tasarlama süreci oluşmaktadır. Tasarlama probleminin ilk ortaya çıkışından, düşüncenin tamamlanmasına kadar geçen süre tasarım sürecidir. Problemin yapısına göre bu süreç bir ya da daha çok düşünceyi kapsayabilir ki buna karar sırası denmektedir.”¹⁹

2.3.1.1. Disiplinler Arası Çalışmayla Kent Mobilyaları Tasarımı

Ekip çalışmasıyla, ürün tasarımında ayrı ayrı uzmanların birbirlerinin çalışmalarını takip ederek yapacakları işlemleri bir arada yapmalarını sağlamak hedeflenmelidir.

“Tasarım aşamasında disiplinler arası bir ekip oluşturulmasının sağladığı yararlar:

- ❖ Zamandan tasarruf: örneğin, ekip içerisindeki bireylerin profesyonel oldukları konular olduğu için bilgi toplama gibi bir evrede zaman kaybı olmayacaktır.
- ❖ Disiplinler arası çalışma yardımı ile kendi konusunda profesyonel olan kişilerin bir araya gelerek konuya daha hakim çözümler üretmeleri sağlanır.
- ❖ Tasarımda yaratıcılığı arttırmaktadır: Değişik bakış açılarını ortaya atan bireyler, diğerlerinin bakış açılarını genişletebilirler.
- ❖ Yönetime karşı bir ekip olarak tepki gösterildiğinde, ekip istekleri ve doğru buldukları daha çabuk kabul edilir.

¹⁸ ÇUBUK, YÜKSEL, KARABEY; Yapılanmamış Kentsel Kamusal Dış Mekanlar, Yapı Dergisi

¹⁹ BAYAZIT; Endüstri Ürünlerinde ve Mimarlıkta Tasarlama Metotlarına Giriş

Ekip çalışmasının zorlukları:

- ❖ Ekipte bulunan profesyonel kişilerin uyum içerisinde çalışmalarını sağlamak oldukça güçtür. Bireysel problemleri ortadan kaldırmaya çalışmak zaman zaman imkânsız gibidir.
- ❖ Ekipte bulunan kişiler karşılındakine inanmalı ve bilgisine saygı duymalıdır.
- ❖ Her şeyi daima açıklamalı ve bu açıklamalar çalışanları kırmadan, pozitif bir söylemle gerçekleşmelidir.
- ❖ İyi ve uyum içerisinde çalışan ekip kurmak zahmeti ve maliyeti yüksek bir iştir.’’²⁰

Disiplinler arası çalışmada ekibin içereceği bilim adamı sayısı oldukça geniş olabilir. Her kent mobilyası kendi içerisinde farklı bir birimdir. Bu nedenle, bir eşya olarak tasarım yapılırken farklı disiplinlerden oluşan ekip çalışmalıdır. Ekip genel olarak; grafiker, mimar, endüstriyel tasarımcı, kent plancısı, peyzaj mimarı, trafik tasarımcısı, elektrik mühendisi gibi profesyonellerden oluşmalıdır.

2.3.1.2. Kent Mobilyası Tasarım Süreci Evreleri

‘‘Kent mobilyaları çok değişik fonksiyonları olan ve bunları bir arada barındıran bir elemanlar sistemidir. Her ayrı birim için farklı bir tasarım süreci uygulanması gerekmektedir. Kullanılabilecek süreçler farklı şekillerde sistemleştirilebilir.

Tasarım süreci yaklaşımı en basite indirgenmiş ve genelleştirilmiş açılımı gözlem, problemi anlama, ortaya çıkarma, karşılaştırma, seçme olarak sıralanır. Tasarlama sırasında yapılan eylemlerin tümü tasarlama sürecini oluşturur. Bu süreci oluşturan çerçeve içerisinde proje planlanır, organize edilir ve geliştirilir.

Tasarım süreçlerinde işin içine bilgilerin gözlem kapsamına alınması, ürün tarifi, pazar araştırmalarından çıkan sonuçlar, şartnameler gibi konular girmektedir. Problem olan, ürünün anlaşılması, ürünün tanımlanmasıdır. Ürünün buluşa mı dayanacağı yoksa durağan mı olduğu konuları problemin anlaşılması diğer bir değişle problemin belirlenmesidir. Ortaya çıkarma alternatif çözüm yollarını bulmaktır. Bu aşama psikologların aydınlanma dedikleri aşamaya bir ölçüde benzemektedir. Karşılaştırma, ortaya konan alternatiflerin birbirleriyle karşılaştırılması ve içlerinde uygun olanın seçimi için bilgi edinme aşamasıdır. Bunu uygulanacak politikayı seçme ve karar verme aşaması izler.

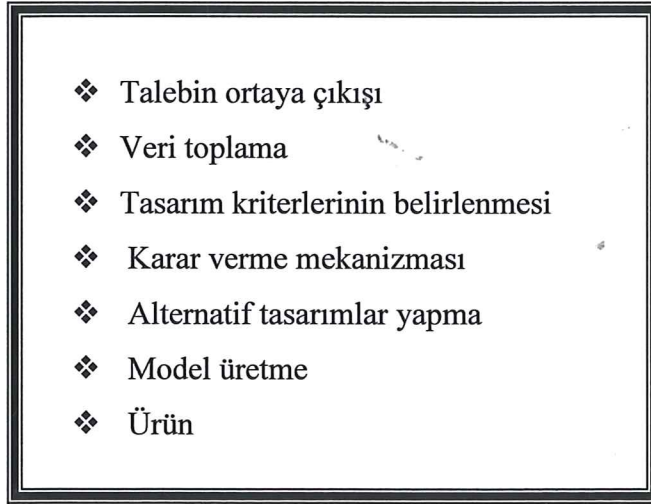
²⁰ BAYAZIT; Endüstri Ürünlerinde ve Mimarlıkta Tasarlama Metotlarına Giriş

Bu aşamaların aralarında doğrusal olmayan ilişkiler mevcuttur. Bu nedenle aşamalar arasındaki dönüşler öğrenmeyi de teşvik eder. Ürün tasarımının yönetiminde bütün bu aşamaların ortaya konmasının ve planlanmasının çeşitli yararları vardır.”²¹

Piyasadaki konumu önemli olan ve satış amacı başta gelen ticari ürünler için piyasa hedefi ve stratejisi, ürün hedefi ve stratejisi, ürün politikası ve ticarileştirme gibi noktalar önemli iken kent mobilyası olup sanatsal bir üretim sonucu ortaya çıkması gereken ürünler için ilham, yaratıcılık, kavram oluşturma, hayal gücü, orijinallik, algı, iş hünéri, deneme isteği gibi noktalar önemli olup tasarım süreçlerini etkileyebilir. Kuşkusuz bütün bu süreçler arasında sürekli bir geri beslenme mevcuttur.

Kent mobilyası tasarımı için bir süreç şeması ortaya çıkarmayı düşünürsek genel anlamda bütün kent mobilyası elemanlarına uyarlanabilecek geniş kapsamlı bir şema olabilir. Bunun yanısıra bilinmelidir ki her ürün için farklı bir süreç gereklidir ve süreçlerin işleyiş şekilleri de farklı olacaktır.

Kent mobilyası tasarımı için genel bir sıralama vardır;

Talebin Ortaya Çıkışı; Kentteki kamusal alanlarda, topluluklar bir mekanda toplanıp beraberce bazı eylemleri gerçekleştirirken çeşitli ihtiyaçlar ortaya çıkmaktadır. Kent mobilyaları yardımı ile bu ihtiyaçlar giderilir. Bunu şöyle de tanımlayabiliriz, insanlar yüzyıllardır barınakların içinde ihtiyaçlarını giderici bazı elemanlar

²¹ BAYAZIT; Endüstri Ürünlerinde ve Mimarlıkta Tasarlama Metotlarına Giriş

kullanmışlardır. Bunlar zamanla mobilya olarak adlandırılmıştır. Kentsel mekanlarda kullanılan elemanlar da kent mobilyalarıdır. Kent mobilyaları farklı ihtiyaçlara cevap verebilirler, önemli olan o mekanlardaki ihtiyaçlardır. O mekanda gerçekleşecek eylemlerin gerektirdiği ihtiyaçların talep olarak dile getirilmesi veya hissedilmesi gerekmektedir. Eskiden birincil ihtiyaçlar boyutunda talep ortaya çıkarken günümüzde kentsel mekan kalitesini yükseltmek için bazı yeni talepler ortaya çıkmaktadır. Örneğin yüzyıllarca önce yer kaplamaları gibi bir talep kolay yol kat etmek için ortaya çıkmışken şimdi kentsel mekanlara bireyleri toplamak için çeşme, saat gibi daha estetik elemanlara ihtiyaç duyulmaktadır.

İhtiyacın Belirlenmesi: Talebin bir şekilde fark edilmesi ile ihtiyacın ne olduğunun da belirlenmesi gerekmektedir. İhtiyacın talep doğrultusunda doğru tanımı ihtiyacın giderilmesine yeni bakış açıları da getirecektir. İhtiyacın en iyi şekilde ortaya çıkarılması ve geniş kapsamlı olarak belirlenmesi daha sonra karşılanacak bazı problemleri de ortadan kaldıracaktır.

Veri Toplama: İhtiyacın ne olduğu açık olarak ortaya konduktan sonra o konu ile ilgili bütün bilgiler toplanmalı, araştırma yapılmalıdır. Veri toplama araştırma evresidir. Tasarlanacak ürünle ilgili her türlü bilgiye ulaşmaya çalışılır. Yazılı metinlerde, bilgilerden yararlanmanın yanı sıra mevcut ürünlerin incelenmesi de veri toplama evresine girer. Bu evrede araştırılan her konu veri olarak tasarım sürecini etkilemektedir. Doğru araştırma tekniğinin kullanılması da çok önemlidir.

Veri toplamak için kullanılan araştırma yöntemleri:

Anket: üretilecek olan ürün hakkında kullanıcının ne düşündüğü öğrenilir, kullanıcılara sorulan sorulardan çıkarılan cevaplar doğrultusunda genel görüşlere varılır. Tasarımcının gözden kaçırma riski olan ve kullanıcılar için önemli olan bir noktaya değinilmesi tasarımcıya yeni bakış açıları sağlayabilir. Anketler sayesinde insanların mekanı kullanma alışkanlıklarını da öğreniriz. Bu da tasarlanan ürünün kullanımını arttıracaktır.

Gözlem: belirli bir mekana gidip insanların ortamı ve buradaki elemanları nasıl kullandığını gözlemektir. Gözlemin riskli tarafı gözlemi yapan şahsın hiçbir zaman tam olarak objektif olamamasıdır.

Deneyler: mekanda yapılabilecek bazı uygulamaları araştırmak ve bu araştırma sonucunda bazı bilgilere ulaşmaktır. Deneyler ürün kullanımı ile ilgili de gerçekleştirilebilir.

Tasarım Kriterlerinin Belirlenmesi: Üretilecek ürünün niteliğine ve işlevine karar verirken, tasarım kriterleri doğrultusunda da karar vermek gerekmektedir.

Yapılabilirlik: tasarlanan eleman kolay uygulanabilir olmalıdır. Fonksiyonel bir elemanın oluşturulabilmesi için üretim aşaması ile ilgili birçok detay bilinmeli ve buna göre karar verilmelidir.

Güvenlik: kamuya açık alanlarda kullanılacak elemanlar geniş ve farklı yaş gruplarından oluşan bir kitleye hizmet vereceği için bu elemanların güvenlik kriterlerine uygun olarak tasarlanmaları gereklidir. Güvenlik sağlamakta en önemli özellikler; malzeme seçimi, formun ölçüleri, kullanım kolaylığı olarak sıralanabilir.

Estetik: estetik değerler, kentsel mekanda kullanılacak elemanların tasarım aşamasında dikkat edilmesi gereken bir özelliktir. Kent mobilyaları, buldukları mekana ve kent kimliğine uyumlarının yanısıra kendi aralarında da uyum içinde olmalıdırlar. Kentsel mekanda çeşitlilik ve devamlılık sağlamak için kent mobilyası elemanlarının renk, doku, kütle, form gibi özelliklerinin çok iyi belirlenmesi gerekir.

Dayanıklılık: her gün kullanılacak ve dış etkenlere, kazalara ve Vandalizme maruz kalacak bu elemanlar uzun ömürlü olmaları için tasarımları dış etkenler düşünülerek yapılmalıdır. Doğru malzeme seçimi ve doğru yerleştirme bunu etkileyen faktörlerdendir. Kalite de dayanıklılığı arttıran bir öğedir.

Ergonomi: kent mobilyaları, kullanım kolaylığını arttırmak için, antropometrik ölçülere uygun olarak tasarlanmalıdır. Elemanı kullanacak olan kullanıcıların antropometrik ölçüleri doğrultusunda en rahat kullanılacak elemanlar oluşturulmalıdır.

Maliyet: maliyete ne kadar bütçe ayrılacağına karar verilmeli, maliyeti düşürecek çözüm yolları bulunmalıdır. Maliyeti etkileyen en önemli etkenler malzeme ve üretim şeklidir. Bunlar tasarımcı tarafından dikkatle belirtilmelidir.

Performans: kullanılan ürünün işlevini tam olarak yerine getirmesi, istenilen düzeyde işlevsel olmasıdır. Kent mobilyalarından beklenen performans iyi ve doğru bir tasarım sonucu ulaşılır, performansı düşük olan bir elemanın üretimi riske girer.

Standardizasyon: endüstri ürünü şeklinde üretilecek kent mobilyalarının üretiminde standartlara uyum sağlanmalıdır. Her parça için standartların belirlenmesi ve bu standartlar doğrultusunda üretimlerin yapılması gerekmektedir. Tasarımcının görevi standartları belirlemek değil, onları doğru uygulamaktır.

Mekan ilişkisi: tasarım aşamasında bazı kararlar verilirken mekana yerleşim düzeni de düşünülmalıdır. Bu elemanların birkaçının bir arada kullanılabileceği düşünülerek, bu doğrultuda tasarımlar yapılmalıdır. Mekandaki konum olanakları tasarım aşamasında göz önünde bulundurulmalıdır.

Esneklik: genişleyen ve değişen kullanımı ile ilgili olarak bir sistemin düzeltilmeye ve değişime kolaylıkla uyup uymaması esnekliğini gösterir. Malzeme değişimi ile kent mobilyaları iklime ve mekana uyumu sağlanabilir olmalıdır. Sistemin modüler olması da çok büyük bir avantajdır.

Kar: ürünü üreten firmanın üretim dolayısıyla sağlayacağı gelirin firma için tatminkâr olması gerekmektedir.

Karar Verme Mekanizması: ‘Karar verme eyleminin yapılabilmesi en az iki alternatifin bulunmasına bağlıdır. Bu alternatiflerin aralarındaki farklılıkların değerlendirilmesine ve bir karşılaştırma yapılarak belirli kriterlere göre seçim yapılmasına ‘karar verme’ denir.’²² Nitelik bir üründen beklenen ve istenen özellikler grubudur. Tasarım kriterlerinde ortaya konduğu gibi sağlanmalıdır.

Karar vermede, istenilen ürüne göre öncelik sıraları önemlidir. Şu bilinmelidir ki her koşul için uygun olan ideal bir tasarım yoktur. Konuma göre seçim yapılacağına, o durum tanımlanmalı ve öncelikle ihtiyaç duyulan özellikler ortaya çıkarılmalı ve ihtiyaçlar doğrultusunda karar verilmelidir.

Karar verme mekanizmasında etkili diğer unsurlar ise yerel yönetimler özellikle de yerel yöneticiler ve istekleridir. Yerel yöneticilerin istekleri doğrultusunda birçok nokta değiştirilmek durumunda kalmaktadır. Yerel yönetimleri yöneten bir kültürel danışmanın bulunmaması karar verme mekanizmasındaki kriterlerin belirlenmesine doğrudan etkili olmayabilir fakat belirleyici bir biçimde etkiler. Yerel yönetimlerde bulunması yararlı olacak bilgili bir danışman kent mobilyaları ve kentteki diğer özelliklerle ilgili karar verme aşamasında yerel yöneticilere yol gösteriyor olsa kentlerimizdeki mobilyaların daha bilinçli tasarlanacağı, seçileceği ve uygulanacağı görülecektir.

Alternatif Tasarımlar Önerme: ürünün bazı özelliklerine karar verdikten sonra seçilebilecek farklı tasarımlarda oluşturulmalıdır. Alternatif tasarım üretme tasarıma dolaylı etkide bulunur. Tasarımcı bu sayede seçebilme avantajına sahip olur.

²² BAYAZIT; Endüstri Ürünlerinde ve Mimarlıkta Tasarlama Metotlarına Giriş

Prototip Üretme; tasarım aşamasında kararlar verildikten sonra teknik çizimler ve model üretmeye ardından prototip yapımına sıra gelir. Model üretmede en yaygın yol maket yapmaktır. Model yapılarak üç boyutlu hale getirilir ve tasarımcının zihnindeki uyup uymadığı gözlenir, çünkü tasarımcının gözünden kaçmış bir nokta olabilir ve bu durum modelleme sayesinde ortaya çıkar. Ayrıca bilgisayar olanaklarından yararlanarak, bilgisayar ortamında üç boyutlu model çizimi de yapılmaktadır. Daha sonra ise prototip yapımı gerçekleşir. Prototip uygulaması ve kullanımı sırasında görüleceği üzere ürünün gözden kaçan problemleri düzeltilerek yenilenebilir.

Geri Beslenme; geri beslenme tasarım süreci sırasında sürekli gerçekleşebilecek bir evredir. Gerçekleştirilmesi gereken en önemli durum ise üretime geçmeden önce hatalı olan bölümlerin düzeltilmesi ve üretime tam oturmuş bir tasarım ile geçilmesidir.

2.3.1.3. Kent Mobilyalarında Yeni Tasarım Yaklaşımları

Kullanıcıya yönelik, onun temel gereksinimlerini önemseyen bakış açısıyla, insan-çevre ilişkisi, çevre-davranış çalışmaları, çevre psikolojisi ve tasarım metotları ile onların yan çalışma alanlarını kapsamaktadır. Bütün bunlar birlikte tasarım sürecini meydana getirmektedir.

1. Katılımcı açık tasarım
2. Bağlamsal uygunluğa öncelik veren tasarım
3. Deneyimsel süreçler, oluşturulmalıdır.

Katılımcı Tasarım; işbirliğine açık bir tasarım sürecidir. Tasarımın sonucunda tasarımdan bir şekilde etkilenen bütün insanların tasarım sürecine katılmalarının anlamlı olduğu bir süreçtir. Tasarım süreci radikal anlamda yeniden bir tasarımdır. Burada tasarımcılar ve kullanıcılar eşit güçte bireylerdir. Sadece tasarımın sonucunu oluşturmada birleşmezler aynı zamanda tasarım sürecindeki amaçları, hedefleri de birlikte belirlerler.

Katılımcı tasarımın doğası ve önemi, daha iyi tasarım objeleri oluşturulmasını sınırlamamasıdır. Tasarımı açmak, bunu toplumsal bir süreç haline getirmektir. Bu geçişte tasarımcılar elenmiş fakat rolleri radikal bir şekilde değişmiştir. Fiziksel forma kolaylıkla müdahale yerine insanların tam olarak tasarım sürecine katılmalarını mümkün kılacak olanaklar sağlamalıdır. Özellikle çevresel tasarımda tasarımcılar şiddetli tartışmaların nesnesi olma durumunda kalmaktadırlar. Doğru

olarak gerçekleştirilmiş çevresel tasarımlarda o bölgede yaşayanların karakterleri ve ihtiyaçları fiziksel formun üretimindeki temeli oluşturur.

Bağlamsal Uygunluğa Öncelik Veren Tasarım; şartlara ve çevreye uygun tasarımlar oluşturmak için çaba harcamaktadır. Tasarım sürecinin belirli bir amaç doğrultusunda yönetilmesine karşın, çoğu kez fiziksel formun üretimi (değişik amaçlar doğrultusunda) tamamıyla olmasa da açıkça kullanıcının algısına odaklanır. J.C. Jones, geometrinin özgün olmasından kaynaklanan, fiziksel formu değiştirmenin bir bağlam ve konum oluşturmanın tasarımın tam da ihtiyacı olan şey olduğunu söylemiştir.

Buna "soft tasarım" da denmektedir. Maddesel olmayan subjektif çevresel tasarımın yumuşak elemanlarını kullanır. Bunlar ışık, ses, doku gibi elemanlardır ve duysal olarak subjektif bir bakış açısı sunarlar. Bu tasarımlarda algısal deneyim önemlidir ve çevresel tasarımda doğa ile birlikte çalışılmalıdır.

Deneyimsel Tasarım; deneyimin kendisidir. 'Mekan ve zamanda tasarım' ve 'görülmez olan' tasarımlar, bir bilgisayar software'i gibi bir süreci oluşturur. Sistemin ölçeği, görünmez ve elle tutulmaz olanın ölçeği ile ilgilenir. Bu tasarım sonucunda objeler veya ürünler ortaya çıkabilir, fakat sistemin deneyimi içerisinde her zaman ikinci derece önemlidirler. Fiziksel varlığı olmayan tasarımda insanların tecrübeleri ve davranışları teknoloji, yetenek ve geometrik kriterlerden daha önemli temel oluşturur.

Yıllar içerisinde tasarımın geçtiği bütün evreler göstermiştir ki, tasarım kullanıcının istek ve ihtiyaçlarına saygı duymalıdır. Christopher Alexander 'model dili' oluşturarak kullanıcının kendi çevresini şekillendirmesine olanak vermiştir. John Chris Jones hayatın tümünden sorumlu ve sürekli objelerle birleşmeyen bir tasarım bakış açısı geliştirmiştir.

Tasarım, objeler doğrultusunda değil, insanların tecrübeleri doğrultusunda yeniden tanımlanmaya ihtiyaç duymaktadır. Bu endüstriyel çağda tasarımın bu statik, geometrik karakteri tamamıyla bir kenara bırakılmalıdır. Tasarım, dinamizm üzerine odaklanmalı ve kullanıcıların duysal tecrübelerini dikkate almalıdır. Ürüne odaklanmaktan çıkıp süreçle ilgilenmelidir.

2.3.1.4. Kent Mobilyası Tasarım Sürecinde Dikkat Edilmesi Gereken Estetik Değerler

“Kent mobilyaları başta ekonomik etkenler olmak üzere diğer faktörler nedeni ile endüstriyel bir üretimi gerektirmektedir. Bundan dolayı da bir uniformluk durumu ortaya çıkmaktadır. Halbuki kentlerimiz topografyaları, iklim ve diğer fiziksel özellikleri yanında nüfus, ihtiyaç ve kültürel yönden farklılıklara sahiptirler. Kent mobilyaları açısından her kente özgü, özel ve özgün çözümler getirilmesi düşüncesi yeni bazı tartışmaları gündeme getirmiştir. Kent mobilyalarının çevre içinde diğer kent öğeleriyle birlikte daha geniş bir bütün içinde ele alınması, ayrıca görevleri ile uyumlu fonksiyonel ve estetik bir değer taşımaları gereği konunun diğer yönüdür.”²³

Yeni ve kullanıcının isteklerine saygılı tasarımlar oluşturabilmek gereklidir. Eğer büyük pazar payı olan bir ürün üretimi hedefleniyor ise, kent mobilyası sistemindeki birimlere modüler bir nitelik kazandıracak çözümler önerilmelidir. Bunlar aslında çok küçük detaylarla, maliyeti de arttırmadan sadece kullanıcıya karşı duyarlılık göstererek oluşabilen şeylerdir.

Kentsel mekanlarda kullanılan kent mobilyaları insanlar tarafından algılanılır ve anlaşılır olmalıdırlar. Bunu sağlamak tasarımcının estetik yaratıcılığına bağlıdır. Bazı tasarımcılar beğeniyi kolay yoldan sağlamak ve anlaşılmasını kolaylaştırmak için klasik tasarımlar yaparak kullanıma sunmaktadırlar. Aslında bu tasarımcının bilinçli olarak uzak durması gereken bir durumdur. Tasarlanan elemanlardan herhangi birinin dikkat çekmesi için zaman zaman kimi özellikleri abartılır. Buna örnek olarak renk özelliğini verebiliriz. Bu gibi yaklaşımlar kentsel imgeyi etkilediği gibi görsel rahatsızlık da oluşur.

Gayrimenkul değerini arttırmak için kentsel mekanlarda kent mobilyası (kent mobilyası sisteminin içerisine kentsel sanat objelerini de katabiliriz) yerleştirilmektedir. Kent mobilyaları kuşkusuz, kentsel mekan kalitesini yükselten elemanlardır. Fakat bazı mekanlarda kullanılan bazı elemanlar sadece statü sembolü mekanlar oluşturmak için tasarlanmışlardır. Bu tür yaklaşımlardan kaçınılmalıdır.

2.3.2. Üretim Süreci

Tasarım süreci bittikten sonra üretime geçilme dönemine ve üretimin sonuçlanmasına, üretim süreci veya aşaması diyebiliriz. Üretim sürecinde sorunlarla

²³ ÖZTÜRK; Kent Mobilyaları Tasarımında Bilgi İletimi Estetiği

karşılaşılması için tasarımcıların üretim hakkında geniş bilgiye sahip olmaları gerekir.

2.3.2.1. Üretimde Kullanılan Malzeme Çeşitleri

Malzeme çeşitleri dış mekana dayanıklı ve kalıcı olabilen türden olmalıdır. Bunun için kent mobilyası sisteminde kullanılacak malzemeler olarak metal ve alaşımları, ahşap, plastikler, beton ve doğal taşlar en çok rastladığımız malzemelerdir. Bazı ürünlerin belirli parçaları ve prototip olarak üretilecek elemanlarda ise cam ve seramik gibi malzemeler kullanılır. Üretimde kullanılacak malzemelerin seçiminde iki veya daha çok malzeme birarada kullanıldığında daha başarılı sonuçlar elde edilir.

Metal ve Alaşımları; kent mobilyaları üretimde en sık kullanılan materyallerdendir. Ağırdırlar ve yoğunlukları yüksektir. Üretim yöntemlerinin esnekliği nedeni ile pek çok alanda ve değişik üretim yöntemlerinde farklı ürünler elde edilebilir. İnorganiktirler. Doğadan çıktıkları şekilde kullanılabilirler gibi alaşım olarak da yoğun bir şekilde kullanılırlar. Alaşımlarındaki çeşitlilik geniş bir kullanım yelpazesi sunar. Üretim şekillerine görünüşleri ile ilgili değişiklikler yapılabilir. Dayanıklılıkları nedeni ile kentsel mekanlarda tercih edilirler.

Ahşap; organiklerdir. Belirli koşullar altında ve kullanım alanları doğru seçildiğinde dayanıklıdırlar. Kentsel mekanlarda masif olarak kullanılırlar ve düzenli bakıma ihtiyaçları vardır. Hafif bir malzemedir, malzemenin özelliğine göre karakteristik dokusu vardır. Kent mobilyalarında metal gibi sert görünlü malzemelerin yanında ahşap, yumuşak görüntüsü ile zenginleştirici olarak kullanılır.

Beton; çimento ve kum veya çimento ve agreganın karışımıdır. Karıştırma oranlarına göre betonun kalitesi farklılaşır. Karışım su ile karıştırılarak uygulamaya hazırlanır. Kent mobilyalarında kullanılırken kalıp yöntemi tercih edilir. En basit yöntemle dahi üretilmesi kolay bir malzeme olduğundan ucuzdur.

Plastik ve alaşımları; ham petrolün işlenmesi sayesinde oluşur. Hammaddenin esnek işleme olasılığı sayesinde birçok yerde kullanılır. Sertlik skalası geniş bir yelpazede değiştiğinden kullanım alanları zengindir. Elektrik yalıtkanlığı sayesinde kentsel mekanlarda güvenli kullanımlar sağlarlar.

Doğal Taşlar; doğadan çıkarılan ve genellikle görüntüsüne müdahale edilmeden kullanılan malzemelerdir. Taşın yapısına göre değişik karakteristik özellikleri vardır ve farklı alanlarda kullanılırlar.

Seramik; doğadan sağlanan kil ve kaolin karışımının 900 derece üzerinde pişirilerek içerisindeki suyun çıkması ile oluşurlar. Yüzyıllardır kullanılan geleneksel bir malzeme oluşu ve üretim yöntemlerinin en ilkel koşullarda bile uygulanabilirliği sayesinde oldukça yoğun kullanım alanları vardır. Doku oluşturulması çok kolay olduğu gibi değişik renkler oluşturmak için sıralama adı verilen daha yüksek dereceli pişirimlerin uygulanması gereklidir. Kırılgan yapısı dolayısıyla kentsel mekanlardaki kullanım alanlarına dikkat edilmelidir.

Cam; sabit bir erime noktası olmayan amorf bünyeli bir silikat bileşeni olarak tanımlanmaktadır. Ana maddelerinin ısıtılarak eritilmesi biçimlendirilmesi ve biçimlendirilen hamurun kristalleşme olmaksızın soğuması sonucu cam elde edilir. İçine katılan ham maddelere ve üretim sırasında uygulanan ikincil işlemlere göre camın özelliği değişir ve dış mekanlarda güvenli bir kullanım sağlayabilir. Şeffaflık özelliği sayesinde güven sağladığı için tercih edilir.

2.3.2.2. Üretim Yöntemleri

Kent mobilyalarının üretim aşamasında çok farklı üretim yöntemleri kullanılır ancak bunlar başlıca döküm, soğuk şekil verme ve birleştirme tekniği gibi başlıklar altında toplanır.

Döküm; kent mobilyalarında en çok kullanılan yöntemlerden biridir. Hem çok küçük hem de çok büyük parçaların üretilmesi bu yöntemle uygundur. Seri üretime uygun ekonomik bir yöntemdir. Daha önceden hazırlanmış bir modelin kalıbının alınması ve bu kalıbın teksir kalıpları ile çoğaltılması esasına dayanır. Kalıbın ömrü kalıpta kullanılan malzemeye göre değişir. Karmaşık biçimli içi boş parçalarda üretilebilir. Cam, metal, plastik ve seramik gibi malzemelerden döküm yöntemi ile ürün elde edilebilir. Ancak malzemeye göre kalıplar farklılaşır ve kalıp malzemeleri de oldukça farklıdır. Dolu ve boş döküm yöntemleri kullanılır.

Soğuk şekil verme: ince metal saçlara şekil vermede kullanılır. Soğuk şekil vermede farklı gereçler kullanılarak malzemeye istenilen şekil verilir. Bu yöntemler ise; bükerek şekil verme, presten geçirerek şekil verme, presle delik açılarak farklı doku oluşturma, sıvama ile kalıplar yardımı ile şekil verme. Bu yöntemlerin hepsi fabrikasyon üretimde ürünün özelliğine göre tek bir presle yapılabilir.

Birleştirme teknikleri: kent mobilyaları birden fazla malzeme kullanılarak üretildikleri için genellikle birleştirme teknikleri kullanılır. Birleştirme şekilleri üç ayrı grupta toplanır. a) Daimi birleştirme ile iki parça ürünün ömrün yaşam süresi

sona erene kadar değiştirmemek üzere yapılan birleşimlerdir. Kaynak, perçin ve lehim gibi yöntemler bunların içerisinde. b) Geçici birleştirme ile üründe müdahaleye açık birleştirme yöntemleri uygulanır. Vida, cıvata, somun gibi elemanlar kullanılarak yeri geldiğinde birleştirme yerinin açılıp kapanmasına olanak sağlanır. c) Hareket edebilir birleşimlerde ise parçaların bir araya gelmesine rağmen parçalar arasında hareket etme olanağı sağlanır.

2.3.2.3. Üretim Şekilleri

Kent mobilyaları üretiminde değişik malzemeler ve üretim yöntemleri kullanılarak farklı elemanlar üretilebilir. Ancak bu elemanların üretiminde iki ayrı üretim şekli vardır. Bunlar ise çok sayıda üretimi sağlayan seri üretim ve tek tek üretimi sağlayan prototip üretimidir.

Seri Üretim: kent mobilyaları sistemi elemanlarının çoğunun kentsel mekanlar için yeterli sayıda üretilmesi gerekir. Aynı ürünü çok sayıda üretebilmek de ancak seri üretimle mümkündür. Seri üretim bu konuda hem zaman hem maliyet açısından avantajlıdır. Bundan dolayı Sanayi Devrimi'nden sonra kent mobilyalarının birçoğu seri üretimle yapılmıştır.

Seri üretim yapılırken bazı parçaların değişebilir olmasını sağlamak için üretimin modüler olması gerekmektedir. Bu da üretilecek bir elemanın farklı kentler için uyarlanabilmesini, çevreye ve insanlara duyarlı tasarımlar yapılmasını sağlar. Modüler üretim sadece estetik yönden değil, aynı zamanda kent mobilyalarının fonksiyonlarını daha iyi yerine getirebilmelerini sağlamaktadır. Örneğin iklim koşullarına göre bir elemanın bazı parçalarının değiştirilebilmesini mümkün kılarak daha uzun ömürlü olmasını sağlar.

Prototip Üretim: sanatsal olan ve belirli mekanlar için özel tasarlanan elemanlar bir kerelik üretim için prototip olarak üretilir ve bu elemanlar mekana monte edilirler. Mekanlara inşa edilen kent mobilyaları da prototip üretime girerler. Prototip üretim maliyetinin yüksek olmasının yanında kentsel mekana anlam katarak mekanın kimliğini kuvvetlendirir, kentsel kaliteyi artırır. Kullanıcıların, belli bir alışma sürecinden sonra kent ortamını benimsemelerini sağlar.

2.3.3. Yerleştirme Süreci

Kent mobilyalarının kentsel mekana yerleştirilme şekilleri bu mobilyaların kullanımlarını etkileyen önemli faktörlerdendir. Kent mobilyalarının kentsel

mekandaki yerleri, miktarları, yerleştirilen birimler arasındaki koordinasyonu önemlidir.

2.3.3.1. Doğru Yer Seçimi

Yerleştirme düzeni ile yeni mekanlar oluşturulur. Kentsel mekan öğelerinin en önemlilerinden olan kent mobilyaları, mekanlara yükleyeceğimiz fonksiyonları ve kullanım şeklini oluşturmamıza yardımcı olmaktadır.

Kent mobilyaları ilk olarak mekanlardaki fiziksel ve sezgisel ihtiyaçlar doğrultusunda yerleştirilmelidir. İhtiyaç duyulmayan bir mekana yerleştirilen bir eleman işlevsel olmamanın yanısıra görsel bir kirlilik oluşturur. Bunu önlemek için mekan oluşumu sırasında bu elemanların mekandaki yerleri tasarlanmalı, eğer böyle bir durum yok ise konumlandırılırken dikkatli davranılmalıdır. Yanlış konumlandırılmış elemanlar yüzünden kazalara sebep olunabilir.

İşlevlerini yerine getiremeyecekleri mekanlara konmamalıdır. Buna örnek olarak Taksim Meydanı'ndaki tuvaleti gösterebiliriz. Böyle bir eylemin mahremiyet gerektirdiğini düşünerek meydanın odak noktasına yerleştirmek kullanımı engellemektedir.

Elemanlar fark edilebilmeleri için algılanması kolay, görülebilir yerlerde olmalıdırlar. Büyük çöp toplama elemanlarının açık alanlarda olmamaları fakat rahat algılanabilir olmaları gerektiğini örnek olarak verebiliriz.

2.3.3.2. Yerleştirme Miktarları

Kent mobilyaları, kentsel mekanlardaki ihtiyaca göre ve özellikle de ihtiyacı karşılayacak miktarda yerleştirilmelidir. Örneğin bir kentsel mekana yerleştirilen çöp toplama elemanlarının talebi karşılayacak miktarda olup olmadığı kentsel mekanı kullanan kullanıcı sayısı, yoğunluğu ve elemanın boşaltılması sıklığı ile ilgilidir. Mekana yerleştirilen elemanlar az gelir ise çöpler etrafa dağılmaya başlar ve eleman işlevselliğini yitirir. Mekanlara fazla ve gereksiz yerleştirilen elemanlar hem bir kargaşa oluşturmakta hem de gereksiz maliyet ve iş gücü oluşturmaktadır. Bu elemanlar aynı zamanda görsel bir kirliliğe de neden olmaktadır.

2.3.3.3. Yerleştirmede Montajın Önemi

Kentsel mekana yerleştirilen kent mobilyalarının montajları sağlam ve ergonomik boyutlarda olmalıdır. Antropometrik ölçüler doğrultusunda monte edilmeleri gereken kent mobilyaları vardır. Örneğin mekanlardaki elektrik direklerine monte edilen çöp

toplama elemanlarının çocuk, genç ve yetişkinlerin uzanabileceği optimum boyutlarda olması kullanımı kolaylaştırır.

2.3.3.4. Yerleştirilen Değişik Birimler Arasında Koordinasyonun Sağlanması

Kentsel mekana yerleşen kent mobilyalarının farklı birimler tarafından yerleştirildiği bilinmektedir. Mekana yerleşecek mobilyaların kendi aralarında uyumlu olmaları için bu birimlerin hep birlikte yerleşecek tipe karar vermeleri gerekmektedir. Karar verme eylemi hem uyumlu bir görüntü için hem de elemanların ihtiyaca yanıt verebilmeleri için gereklidir.

Bazı ülkelerde, kentlere konacak elemanları denetleyen, bu konu ile profesyonel olarak ilgilenen kurumlar veya kişiler vardır. Bu elemanların denetlenmesi ve bazı estetik kriterlerin de göz önünde bulundurulması sayesinde ortak bir dil oluşur. Yerel yönetimler bünyelerinde bu konuya özel ilgi gösterilmeli ve sadece bu konu ile ilgili bir birim kurulmalıdır.

2.3.4. Kullanım Süreci

Kent mobilyaları mekana yerleştirilmeleriyle kullanıma sunulmuş olmaktadır. Kullanım süreçlerinde mekanı yenilemek dışında sahip olabilecekleri diğer işlevler mekandaki kullanımlarının olabildiğince uzun sürmesine çalışmak ve ömürlerini uzatmak olmalıdır.

Objeye yönelik kullanım sürecinde önemli olan kent mobilyalarının yıpranmasıdır. Kent mobilyalarını tasarlayarak ve kentsel mekanlara yerleştirerek onların yaşaması sağlanmış olmamaktadır. Kent gibi dinamik bir yapıya sahip yerleşimlerde bu elemanların eskimesine yol açan etkenler vardır. Bunlar; fiziksel faktörler, kazalar ve Vandalizm olmak üzere üç ayrı grupta toplanır.

BÖLÜM 3

KENT MOBİLYALARININ SINIFLANDIRILMASI VE KENT MOBİLYALARI ÇEŞİTLERİNİN İNCELENMESİ

3.1. KENT MOBİLYALARININ SINIFLANDIRILMASI VE SEÇİMİ

3.1.1. Kent Mobilyalarının Farklı Özelliklerine Göre Sınıflandırılması

“Kentte ait tüm açık alanlara, kullanıcılarının belirsiz olduğu, çeşitli açık alan işlevlerine yönelik, çoğunlukla sabit hizmet ekipman ve yapıları kent mobilyası olarak adlandırılmaktadır. Kent mobilyaları, kent kavramı ile birlikte belirli süreçler sonucu kullanıcıların gelişen ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik ürünlerden oluşan bir sistemdir.”²⁴

Kent mobilyaları dediğimizde içerisine çok farklı karakterlere sahip farklı elemanlar girmektedir. Bu elemanlar farklı özelliklere sahip olduklarından farklı gruplamalar yapabiliriz. Kent mobilyalarını sınıflarken değişik bakış açıları doğrultusunda farklı şekillerde sınıflayabiliriz.

3.1.1.1. Montaj Biçimlerine Göre Sınıflama

1. Hareketli kent mobilyaları: yerlerinden rahatça kaldırılıp yakın bir mekana taşınabilen kent mobilyaları
2. Yarı hareketli kent mobilyaları: yerleri değiştirilemeyen fakat yerlerinde rahatça hareket ettirilebilen kent mobilyaları
3. Sabit kent mobilyaları: konumları hiçbir şekilde değiştirilemeyen kent mobilyaları

3.1.1.2. Kentsel Mekana Yerleştirilen Birimlere Göre Sınıflama

1. Yerel yönetimler tarafından yerleştirilenler
2. Trafik birimleri tarafından yerleştirilenler
3. Toplu ulaşım yönetimince yerleştirilenler
4. Özel kuruluşlar tarafından yerleştirilenler

3.1.1.3. Kullanım Türlerine Göre Sınıflama

1. Geçici Kullanım: dış mekanın belli bir noktasını kentlinin bir an için geçerken kullanıyor olması. Bu tür kullanım akla ulaşım tekniklerini getirir.
2. Sürekli Kullanım: kentlinin dış mekanın belli bir noktasını belli bir süre zaman harcayarak kullanıyor olması. Bu tür kullanım, çoğunlukla çeper işlevlerine (alış-

²⁴ ERHAN I. (1990) Endüstri Açısından Kent Mobilyaları, Tasarım-Ocak, İstanbul

veriş) ve çeper ceplerine (oturmak, durmak, beklemek, vakit geçirmek vb.) yönelik etkinliklerden kaynaklanır.

3. İşlevsel Kullanım: belli işlevlere dönük etkinlikleri değil, doğrudan kentlinin dış mekanı kullanırken oluşacak gereksinmelerine dönük işlevlere ilişkin kullanımlar bu sınıfa girmektedir. Bu çerçevede kentlinin iletişimsel gereksinimlerinden, fizyolojik gereksinimlerinden söz edilebilir.

4. Yan Kullanımlar: diğer üç tür kullanım gerçekleşmesi sırasında oluşan etkinliklere servis verecek kullanımlar. Bunların düzenleme servisleri, güvenlik servisleri, bakım servisleri gibi fiziksel karşılığı olduğu gibi çevresel güzelliğe dönük karşılıkları da olabilir.”²⁵

3.1.1.4. Üretim Şekillerine Göre Sınıflama

1. “Çok Sayıda Seri Üretim: endüstriyel olarak seri bir şekilde üretilmeye açık olan kent mobilyalarıdır.

2. Prototip Üretim: özel durumlarda kentte sanatsal bir obje niteliği taşıyan kent mobilyalarıdır.

3.1.1.5. Kentsel Mekana Yerleştiriliş Amaçlarına Göre Sınıflama

Kent mobilyaları işlevlerine göre birbirinden çok farklı gruplar içinde yer almaktadırlar. Ancak bu tür bir sınıflamanın yapılabilmesi için, öncelikle kentsel alanlarda yapılan eylemlerin tanımlanması gerekir. Kentsel açık alanlarda yapılan eylemlerin tanımlanması gerekir. Kentsel açık alanlarda yayaların ve araçların dolaşımına, yayaların dinlenmesine, beklemesine, yayaların ve ulaşım araçlarının hizmet almasına, peyzaj elemanlarından yararlanmasına, görsel, işitsel, sosyo-kültürel iletişim oluşturulmasına yönelik olarak tanımlanabilen eylemler bulunmaktadır. Bu bağlamda amaçlar;

- ❖ Koruma amaçlı
- ❖ Bilgi verme amaçlı
- ❖ İşaret verme amaçlı
- ❖ Süsleme amaçlı
- ❖ Barındırma amaçlı
- ❖ Eğlenme, oyun, dinlenme amaçlı

²⁵ ASATEKİN M. (1990) Kentsel Donatım Ögeleri ve Bütünsel Yaklaşım Gereği, Mimarlık Dergisi İstanbul

- ❖ Satış yada alış-veriş amaçlı’’²⁶

3.1.1.6. Kentsel İşlevlerine Göre Sınıflama

1. ‘‘Eylemlerle ilgili kent mobilyaları

- ❖ Dinlenme, eğlence ve spor eylemlerine yönelik kent mobilyaları
- ❖ Hizmet ve alışveriş eylemlerine yönelik kent mobilyaları
- ❖ İletişimle ilgili kent mobilyaları

2. Alt yapı ve peyzajla ilgili kent mobilyaları

- ❖ Alt yapı ile ilgili kent mobilyaları
- ❖ Peyzajla ilgili kent mobilyaları olarak sınıflandırılır’’²⁷

3.1.1.7. Kentsel Kamu Alanlarının Kentsel Estetik Açısından Sınıflandırma

‘‘Kent mobilyaları kentsel yaşamı daha zevkli ve anlamlı kılmak, kentsel konfor ve kentsel estetiği oluşturmak için kullanılan elemanlar olarak da şu şekilde sınıflandırılırlar:

- ❖ Sınırlandırıcılar (caydırıcılar, sınırlayıcılar, yaya bariyerleri, trafik bariyerleri vb.)
- ❖ İşaret ve bilgi levhaları (yönlendiriciler, yer belirleyiciler, bilgi iletişim panoları, reklamlar, posterler, ticari tabelalar, sokak levhaları)
- ❖ Zemin kaplamaları (beton, taş, ahşap, asfalt, tuğla vb.)
- ❖ Sanatsal objeler (heykeller)
- ❖ Üst örtü öğeleri (duraklar, gölgelikler, pergolalar)
- ❖ Bitkisel öğeler (ağaçlar, çalılar, çiçekler, yer örtücüler)
- ❖ Aydınlatma elemanları (yol aydınlatıcılar, alan aydınlatıcılar)
- ❖ Oturma birimleri (banklar, sandalyeler, grup oturma yerleri)
- ❖ Satış birimleri (kiosklar, sergi pavyonları, büfeler vb.)
- ❖ Su ögesi (süs havuzları, çeşmeler, tulumbalar, kanallar, yangın musluğu vb.)
- ❖ Diğer öğeler (bayrak direkleri, çöp kutuları, posta kutuları, umumi tuvaletler, çiçeklikler, bilet otomatları, bisiklet park yerleri, saatler, parkmetreler vb.)’’²⁸

3.1.1.8. Altyapı İle Bağlantılarına Göre Sınıflandırma

‘‘Altyapıya bağlı kent mobilyaları:

- ❖ Alan aydınlatıcıları

²⁶ ÇUBUK M. (1991) Kamu Mekanları ve Kent Mobilyaları Sempozyumu İstanbul

²⁷ HACIHASANOĞLU I. (1991) Kent Mobilyaları, İstanbul

²⁸ ÇUBUK M. (1991) Kamu Mekanları ve Kent Mobilyaları Sempozyumu İstanbul

- ❖ Yol aydınlatıcıları
- ❖ Aydınlatma kolları
- ❖ Trafik lambaları ve aydınlatmalı trafik kolonları
- ❖ Telefon kabinleri
- ❖ Meydan saatleri
- ❖ Bilgi iletişim panoları
- ❖ Reklam panoları
- ❖ Parkmetreler
- ❖ Bilet otomatları
- ❖ Satış birimleri
- ❖ Toplu taşıma durakları
- ❖ Su oyunları ve su içme çeşmeleri
- ❖ Izgaralar
- ❖ Alt yapı tesisleri bakım kapakları
- ❖ Yangın musluğu

Altyapıya bağlı olmayan kent mobilyaları:

- ❖ Zemin kaplamaları
- ❖ Caydırıcı ve sınırlayıcılar
- ❖ Yaya ve trafik bariyerleri
- ❖ Geçici trafik lambaları
- ❖ Geçici engelleyiciler
- ❖ Yönlendirici ve yer belirleyiciler
- ❖ Bilgi iletişim panoları
- ❖ Reklam panoları ve posterler
- ❖ Ticari tabelalar
- ❖ Sokak levhaları ve numaralar
- ❖ Trafik işaretleri
- ❖ Üst örtü öğeleri
- ❖ Oyun alanı elemanları
- ❖ Bayrak ve flama direkleri
- ❖ Oturma elemanları
- ❖ Çiçeklikler

❖ Çöp kutuları’’²⁹

Kent Mobilyalarının Seçimi

“Kent mobilyaları resmi kurumlarca yani belediye komisyonlarınca seçilir. Paris’te buna örnek olarak bu komisyon 19. yy ’dan itibaren şehir mobilyalarının seçimine çok önem vermiştir.

Bir mobilyanın komisyon tarafından seçilmesi için gereken şartlar;

- ❖ Halkın isteklerini ve ihtiyaçlarını karşılamalı,
- ❖ Kaliteyi ve estetiği yansıtmalı,
- ❖ Aranılan bir fonksiyon için küçükte olsa bir çözüm sunulmalı, tıkanıklığı önlemeli,
- ❖ Yeterince sağlam olmalı ve şehir hizmetlerine karşı sabitliğini korumalıdır.

Bu komisyon senede iki defa olmak üzere üç seansta toplanırlar. Yeni tasarlanan mobilyaların kent mobilyalarıyla ilgilenen belediye meclisine sunulmadan önce kullanılacak veya kullanılması düşünülen bütün mobilyalar bu komisyonun bir alt kurumu olan ve mimarlardan oluşan başka bir toplulukça incelenir ve onay alınır. Bu komisyonun seçim yapabilmesi için yukarıda saydığımız dört faktör dikkate alınır.’’³⁰

“Dünyanın birçok bölgesinde caddelerin görünüşünde ilginç ya da önemli gelişmeler oluyor. Araştırmalar sonucu bu gelişmelerin Avrupa’da ve Kuzey Amerika’da daha çok olduğu görülmüştür. Güzel bir caddenin inşa edilmesinin birçok yolu vardır. Fakat en çok dikkat edilmesi gereken özellik insan boyutunda ergonomik olması ve karakterlerine uygun olmasıdır. Estetik özellikler cadde görünümünde önemlidir. Su, her zaman büyüleyicidir. Cadde ve sokaklarda özellikle alt geçit ve otoparklarda kullanılan kent mobilyalarına dikkat etmek bütün bu sorunları dikkate almak gerekir.

Döşemelerin seçimi ve caddelerin mobilyalarının değişikliği, dünya üzerindeki şehirlerin ve kasabaların birçoğunda değişen hayat tarzını göstermektedir.

Döşemeler renkleri ve çevrelerini saran binaların çekiciliğiyle ilişkilidir.’’³¹

²⁹ÖZAYDIN; Kamu Mekanları Tasarımının Tamamlayıcısı Olarak Bildirişim Öğeleri, Kamu Mekanları Tasarımı ve Kent Mobilyaları Sempozyumu Bildirisi, İstanbul 1989

³⁰Y.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Kentsel Tasarım Çalışma Grubu İstanbul Kentsel Tasarım Klavuzu 2, 1992

³¹ÖZAYDIN; Kamu Mekanları Tasarımının Tamamlayıcısı Olarak Bildirişim Öğeleri, Kamu Mekanları Tasarımı ve Kent Mobilyaları Sempozyumu Bildirisi, İstanbul 1989

3.2. KENT MOBİLYALARI ÇEŞİTLERİ

3.2.1. Aydınlatma Elemanları

“Kentler gün boyunca günışığı ile aydınlanır ve onun özellikleri doğrultusunda algılanırlar. Gün ışığı altında kentlerin görünümü alışılmış ve doğal olduğu için pek dikkat çekici değildir. Gece yapay ışık kaynakları kullanılarak yapılan aydınlatma ile insanlar gündüz dikkat etmedikleri hatta farkına bile varmadıkları pek çok kent bölümünü, kentsel değerleri ve yapıları kolaylıkla algılayabilirler. Diğer bir ifadeyle, uygun aydınlatma düzenleri kurulmuş kentlerin gece görünümleri, gündüze oranla çok daha ilgi çekici, gizemli ve görkemli olabilir.

Aydınlatma tekniği açısından, kentlerin yapay ışık kaynakları ile gece aydınlatması ‘‘ dış aydınlatma’’ olarak nitelendirilir. Dış aydınlatma kapalı mekanların dışında kalan tüm açık alanların aydınlatılmasını içerir.’’³²

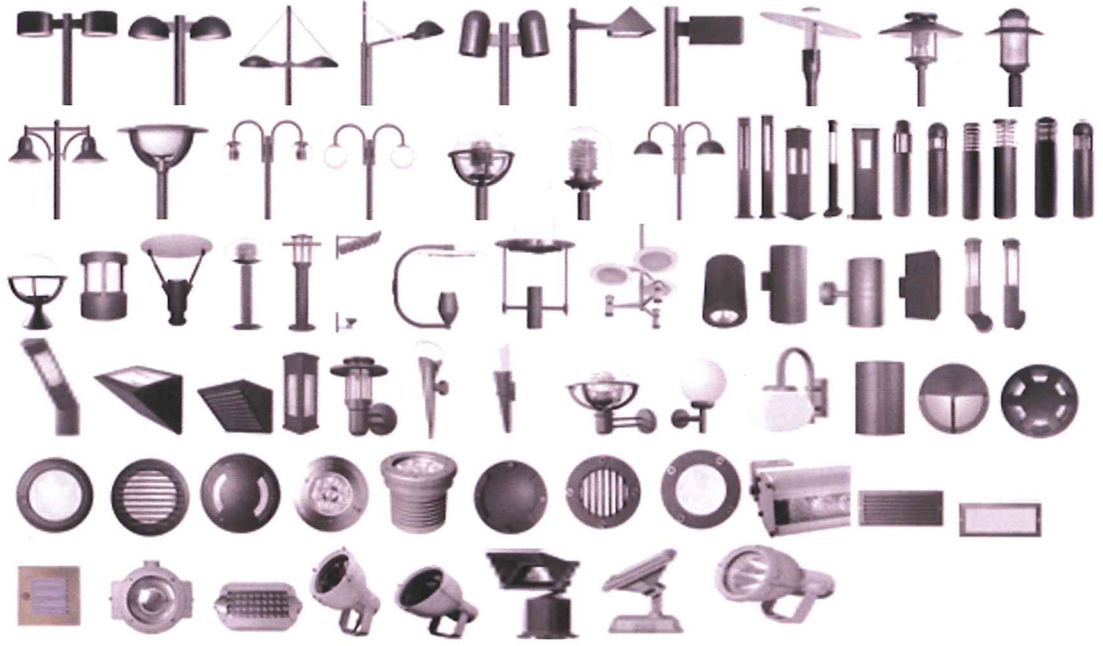
“Dış aydınlatmanın amaçları;

- ❖ Araçları ve yayaların emniyet içinde hareket etmesini sağlamak, dolaşımlarını kolaylaştırmak
- ❖ Kamu düzeninin ve emniyetinin sağlanmasına yardım etmek, çevre güvenliğini arttırmak, parasal ve kişisel kayıplara yol açabilecek olayları en alt düzeye indirmek
- ❖ Önemli bir meydan, anıt veya yapının gece görünebilirliğini sağlamak veya arttırmak
- ❖ Özel bir çevrenin gece kullanımını özendirmek veya bir bölgenin dikkat çekici bazı özelliklerini vurgulamak
- ❖ Kentsel görüntüyü aydınlatarak, kentin daha estetik görünmesini sağlamak şeklinde özetlenebilir.’’³³

Kentsel açık alanların aydınlatılmasını; araç yolu ve yaya yolu aydınlatılması, meydanların aydınlatılması, park ve bahçelerin aydınlatılması ve ışık oyunları şeklinde gruplandırmak mümkündür. Bu gruplama, aydınlatma elemanlarının farklı işlevsel ve biçimsel özellikleri nedeni ile yapılmaktadır. Ayrıca aydınlatma elemanlarında bu farklı işlevsel ve biçimsel özelliklere bağlı olarak malzeme ve üretim tekniğinde de farklılıklar ortaya çıkmaktadır.

³² Y.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Kentsel Tasarım Çalışma Grubu İstanbul Kentsel Tasarım Klavuzu 2, 1992

³³ Harris ve Dines; Time Saver Standarts For Landscape New York 1988

ŞEKİL 1.1 : Çeşitli aydınlatma armatürlerinden örnekler. (Heper – Moonlight 2006/2007 Aydınlatma Elemanları Kataloğu)

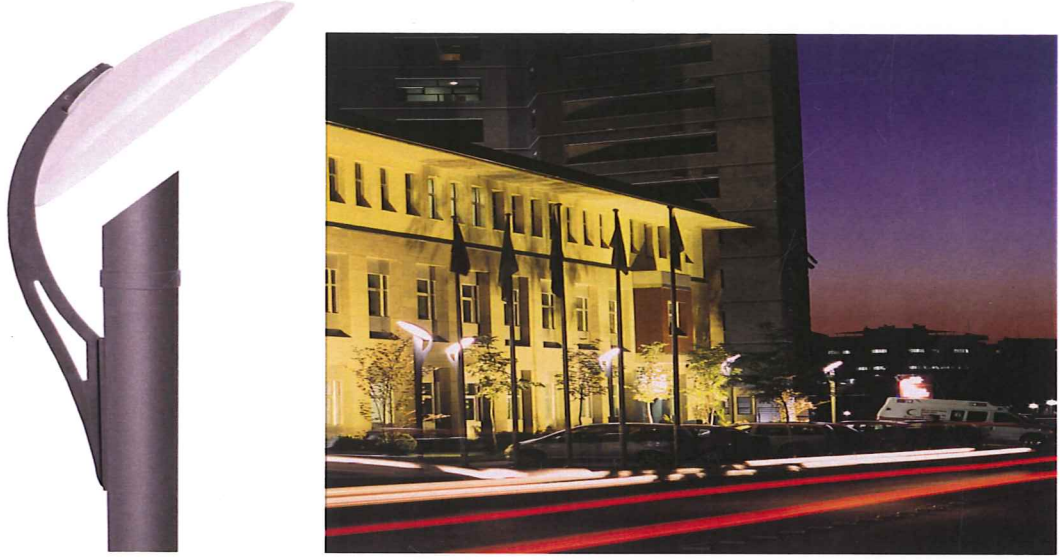
Araç yollarının aydınlatılması:

“Araç yollarında güvenli bir ulaşım açısından kurulacak aydınlatma düzeni, sürücüye çevresindeki nesnelere, emniyetle durabileceği uygun bir uzaklıkta görmesini mümkün kılacak özelliklerde olmalıdır. Bir yolun aydınlatma düzeni kurulurken; yolun planı, kesiti, sınırları, geometrik biçimi ve yakın çevresiyle olan ilişkisi, yolun bugünkü ve gelecekteki trafik durumu, yol için gerekli ışık miktarı ve dağılımı, kullanılması düşünülen aydınlatma elemanı tipi oldukça önemlidir.

Araç yolu aydınlatması için beton veya metal direkler üzerindeki armatürler kullanılmaktadır. Bu elemanların biçimleri, kesitleri, boyutları ve aydınlatma düzeyleri; yolun yapısına, yolun genişliğine, kavşak noktalarına ve trafik yoğunluğuna bağlı olarak değişmektedir.

Araç yollarında kullanılan aydınlatma elemanları, ulaşım güvenliği açısından sürücünün önünde uzanan yol bölümünü, yolun sınırlarını, karşılaşılabilecek özel noktaları (kavşak, köprü, geçit vb.) ve öteki özellikleri görebilmelerini sağlayacak uygun noktalara yerleştirilmelidirler. Bazı durumlarda yollardaki aydınlatma elemanları sürücülerin görme alanına girerek, gözlerinin kamaşmasına ve görme yeteneğinin azalmasına neden olabilmektedirler. Bu etkinin önlenmesi için aydınlatma elemanı seçiminde, eleman sayısı, yüksekliği, bakış doğrultusu gibi

özelliklere dikkat edilmelidir. Ayrıca aydınlatma elemanlarında kullanılan lambaların, sürücülerin çevrelerindeki canlı veya cansız tüm nesnelerin renklerini doğru algılayabilmelerini sağlayabilecek özellikte olan renksel geriverimi yüksek, beyaz ışık kaynağı türünden seçilmesi uygun olur.

ŞEKİL 1.2 : Araç yollarında kullanılan tekli aydınlatma elemanı örneği. (Heper – Moonlight 2006/2007 Aydınlatma Elemanları Kataloğu)

ŞEKİL 1.3 : Araç yollarında kullanılan çiftli aydınlatma elemanı örneği. (Heper – Moonlight 2006/2007 Aydınlatma Elemanları Kataloğu)

Yaya yolu ve meydanların aydınlatılması:

Yalnızca yayaların dolaşımına ayrılmış alanlar;

- ❖ Park ve bahçelerdeki yollar
- ❖ Konut bölgesindeki yol ve alanlar
- ❖ Şehir merkezindeki yol ve meydanlar
- ❖ Yayalar için tünel, köprü, merdiven gibi bölümlere ayrılabilir.

Bu alanların aydınlatılmasının temel amacı, hava karardığında alan özelliklerini vurgulayarak yayaların ulaşım ve dolaşımını rahat ve güvenli bir çevrede yapmalarını sağlamaktır. Yaya alanlarının aydınlatılmasında hem yürüme yüzeyinin özelliklerinin doğru algılanması hem de çevredeki insanların tanınmaları önem taşır. Yayalar yalnızca kaldırım ve yolların yatay düzlemlerini değil bordür, basamak ve benzeri çıkıntı ve girintileri, rampaları da algılayabilmelidirler. Yaya alanının bu tür özelliklerinin algılanabilmesi için alanın belli bir düzeyde aydınlatılarak gerekli ışıklık düzeyleri sağlanmalıdır.

Yaya yolu ve meydanların aydınlatılmasında, araç yolu aydınlatılmasında kullanılan aydınlatma elemanlarına göre, yüksekliği daha az olan elemanlar kullanılır. İnsan ölçeğinin yakalanması bunun temel nedenidir.

Aydınlatma elemanları buldukları çevre ve hava koşullarına karşı dayanıklı olmalıdırlar. Bunun yanında, aydınlatma elemanları darbe, vurma, çalma gibi eylemlere karşı da dirençli olmalıdırlar.

Aydınlatma elemanlarının biçim, konum ve detayları estetik açıdan yaya alanı ve meydanların işlevlerine ve buldukları çevreye uyum sağlayacak özelliklerde tasarlanmalıdır. Ayrıca aydınlatma elemanları teknik özelliklerinin yanı sıra ilk yatırım masrafları, bakım, koşul ve giderleri bakımından da uygun nitelikte olmasına dikkat edilmelidir.”³⁴

³⁴ WALKER; Site Design and Construction Detailing, Third Edition 1988

ŞEKİL 1.4 : Yaya yollarında kullanılan tekli aydınlatma elemanı örneği. (Heper – Moonlight 2006/2007 Aydınlatma Elemanları Kataloğu)

ŞEKİL 1.5 : Yaya yolları ve parklarda kullanılan aydınlatma elemanı örneği. (Heper – Moonlight 2006/2007 Aydınlatma Elemanları Kataloğu)

Parklar, bahçeler ve yeşil alanların aydınlatılması;

“Park ve bahçelerden akşamları da yararlanabilmek için iyi bir aydınlatma düzenine ihtiyaç vardır. Aydınlatma ile hem bu alanlar daha güvenli hale gelir hem de gündüz ilgi çekmeyen pek çok şey aydınlatma ile daha iyi görünür hale gelir veya daha çekici olabilir. Park ve bahçelerde;

- ❖ ağaçlık ve yeşil alanların aydınlatılması

- ❖ havuz, yapma göl, su ögesi ve çevrelerinin aydınlatılması
- ❖ yaya alanlarının aydınlatılması büyük önem taşımaktadır.

Ağaçlık yeşil alanların aydınlatılmasında, park ve bahçedeki tüm ağaçların aydınlatılması gerekmez. Var olan ağaç ve yeşilliklerden en ilginç görünümlü olanların seçilerek bunların vurgulanmasına çalışılmalıdır. Vurgulanmak istenen bir ağacın ilginç ve çekici görünebilmesi için de ağaç cinsine bağlı olarak ağacın değişik bölümlerinde ışık dalgalanmaları yapılmalıdır. Bunun için aydınlatma elemanları, ağaç gövdesinin çok yakınına veya doğrudan ağaç gövdesi üzerine yerleştirilmemelidirler. Diğer bir ifadeyle gövde üzerinde belirgin bir ışık lekesi oluşturulmamalıdır. Aydınlatma elemanları, ağacın önemli dallarını vurgulayacak biçimde ağaç dalları üzerine yerleştirilebilir.

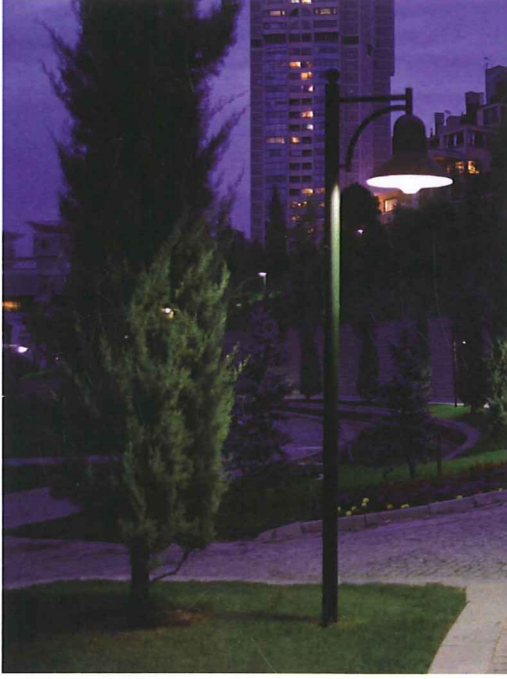
Çim gibi yeşil alanlar aydınlatılırken de aydınlatma elemanları göz kamaşmasına yol açmayacak biçimde yerleştirilmelidir. Işık sadece çim alan üzerine doğru yönlendirilmelidir. Eğer yeşil alan büyük ise aydınlatma elemanları sadece alan kenarlarına ve alan içinde yer alan yolların kenarlarına yerleştirilmelidir. Eğer alanın boyutu küçük ise alanın tümüne düzgün olarak yayılmış bir aydınlatma düzeni tercih edilir.

Park ve bahçelerdeki havuzlar aydınlatma ile insanlar için daha etkileyici ve çekici bir görünüm oluştururlar. Bu nedenle bu tip alanların aydınlatılması oldukça önemlidir ve bu tip alanların aydınlatılmasında her alan için farklı prensipler vardır. Parklar, yeşil alanlar, bahçelerde; rampalar, merdivenler ve yürüme yolların da zemine yakın duvar üstünde veya duvar yan yüzeyine monte edilmiş olan aydınlatma elemanları tercih edilmektedir. ³⁵

“Ses ve ışık oyunları, kentsel açık alan düzenlemelerinde etkin bir yere sahiptir. Bu tür gösteriler binaların veya peyzaj elemanlarının yüzeyleri kullanılarak yapıldığı gibi özellikle lazer türü gösterilerde gökyüzü fon olarak kullanılmaktadır. Bu tür elemanlar geçici olarak yerleştirilebildiği gibi bazı durumlarda da sürekli görevi aydınlatma olan elemanlar bu iş için kullanılabilirler.”

Aydınlatma elemanlarının seçiminde önemli olan, mekana ve amaca uygunluktur. Ayrıca aydınlatma elemanının aralığına ve aydınlatma tipinin seçimine dikkat edilmelidir. ³⁶

³⁵ Hacıhasanoğlu, Kent Mobilyaları İstanbul 1991

ŞEKİL 1.6 : Bahçe ve bitki aydınlatmalarında kullanılan aydınlatma elemanı örneği. (Heper – Moonlight 2006/2007 Aydınlatma Elemanları Kataloğu)

ŞEKİL 1.7 : Led kullanılarak oluşturulmuş estetik havuz aydınlatması örneği. (Heper – Moonlight 2006/2007 Aydınlatma Elemanları Kataloğu)

ŞEKİL 1.8 : Yüzme havuzu aydınlatması örneği. (Heper – Moonlight 2006/2007 Aydınlatma Elemanları Kataloğu)

³⁶ Y.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Kentsel Tasarım Çalışma Grubu İstanbul Kentsel Tasarım Klavuzu 2, İstanbul 1992

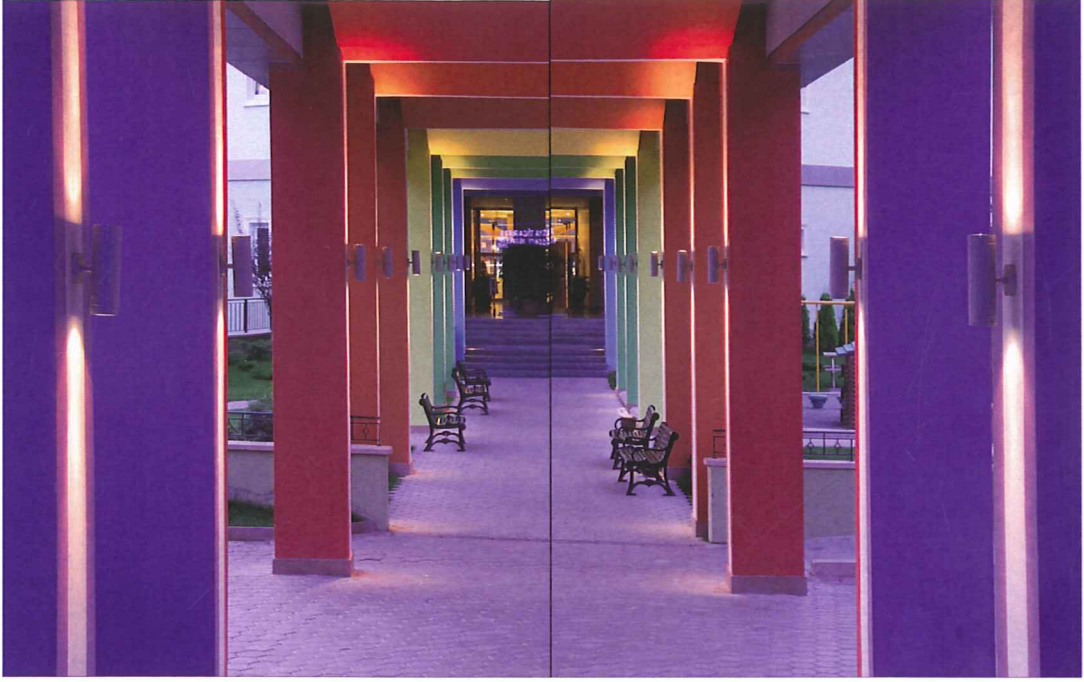
ŞEKİL 1.9 : Park ve bahçelerde kullanılan duvar üstü alçak aydınlatma elemanı örneği. (Heper – Moonlight 2006/2007 Aydınlatma Elemanları Kataloğu)

Aydınlatma Elemanları Tasarımı;

Aydınlatma elemanları seçimi ve yerleştirilmesi hem gece hem de gündüz göze hoş görünecek biçimde olmalıdır. Aydınlatma elemanları çevresindeki yapılarla uygun olmalıdır. Aydınlatma elemanlarında kullanılan lambalar ise üzerine monte edildikleri direklerle ölçülü ve uyumlu olmalıdırlar. Aydınlatma elemanları ışıklı olmaları ve buna bağlı olarak kolay algılanmaları nedeniyle çok dikkat çekici ve önemli elemanlardırlar. Bu nedenle aydınlatma elemanları; biçim, detay, malzeme ve diğer özellikleri bakımından üzerinde bulunduğu yol, meydan, yeşil alan, yapı alanı veya kent bölümünün mimari, sanatsal ve estetik özelliklerine göre tasarlanmalıdır.

Aydınlatma elemanlarının üretiminde demir, metal türleri, beton, ahşap, plastik gibi çok çeşitli malzemeler kullanılarak çok farklı elemanlar oluşturulmaktadır.

Aydınlatma elemanları, taşıdıkları lambaların elektrik bağlantısını sağlarlar ve bunun yanında da lambaları dış etkilerden korurlar. Bu nedenle dış ortam koşullarına dayanıklı, paslanmayan, aşınmayan malzemelerden yapılmış olmalıdırlar.

ŞEKİL 1.10 : Estetik amaçla aydınlatılmış dinlenme alanı örneği. (Heper – Moonlight 2006/2007 Aydınlatma Elemanları Kataloğu)

3.2.2. Bilgi İletişim ve İşaret Panoları

Fiziksel ve sosyal çevre içinde yaşamını sürdüren insanoğlu, çevresi ile sürekli bir bilgi alışverişi içindedir. İnsan topluluklarının en ilkel yaşam biçimlerinden, günümüz gelişmiş toplumlarına kadar geçirdiği tüm evrelerde, değişik bilgi iletişim yöntemlerinin kullanıldığı ve bunların farklı kültürlerde, farklı anlamlar içerdiği bilinmektedir.

İnsan çevreden gelen uyarıları duyu organları yoluyla belli sınırlarda algılamakta, düşünce ve davranışlarını da bu doğrultuda yaşam biçimine, fiziksel ve sosyal çevreye yansıtmaktadır. Bu bakımdan kentsel mekanlarda çevremizi anlamamıza, nesnelere amacımız doğrultusunda kullanmamıza ve toplumsal ilişkilerimizi düzenlememize yardımcı olan elemanlar olarak bilgi iletişim panoları ve işaret panoları oldukça önemli elemanlardır. Bilgi iletişim elemanları ve işaret panolarının kullanıldığı alanlar; haberleşme, ulaşım, teknoloji, üretim, kullanım ve eğitimidir.

“Bilgi iletişim panoları ve işaret panoları kapsamında kentsel mekanlarda, bulunduğu yer ve yönle ilgili bilgileri içeren panolar (kent haritaları, otobüs veya diğer toplu taşıma araçlarının güzergahlarını gösteren haritalar, sokak isimleri ve numaraları), çeşitli uyarıları içeren panolar (trafik işaretleri, sınırlayıcı işaretler,

çeşitli duyurular gibi) ve tanıtım amaçlı panolar (reklam panoları, ticari tabelalar gibi) yer almaktadır.

Bilgi iletişim ve işaret panoları farklı açılardan, farklı şekillerde sınıflandırılabilirler.

Algılanma biçimlerine göre;

- ❖ Çok uzaktan algılananlar (çatı üstü büyük reklam panoları)
- ❖ Yakından algılananlar

İşlevlerine göre;

- ❖ Yönlendirici
- ❖ Yer belirleyici
- ❖ Bilgi verici
- ❖ Sınırlayıcı

Amaçlarına göre;

Toplum yararı güden bilgi iletişim panoları;

- ❖ Kent bilgi haritaları
- ❖ Ulaşım güzergahı haritaları
- ❖ Kültürel amaçlı afişler

Toplum yararı ve kar amacı güden bilgi iletişim panoları;

- ❖ Tiyatro ve sinema afişleri
- ❖ Politik amaçlı afişler
- ❖ Resmi nitelikli afişler

Kar amacı güden bilgi iletişim panoları;

- ❖ Reklam panoları
- ❖ Afişler
- ❖ Ticari tabelalar
- ❖ Duvar Resimleri

Yerleştirildikleri konuma göre;

Tek başına, bağımsız;

- ❖ Taşıyıcısı kendisi olan
- ❖ Taşıyıcısı kendisi olmayan

Bir fon üzerinde yer alan;

- ❖ Zemin katta yer alan tanıtım levhaları
- ❖ Pencere altı panoları
- ❖ Cam üzerindeki yazılar

- ❖ Bina boyunca yer alan panolar
- ❖ Duvar resimleri ve yazıları
- ❖ Duvar afişleri
- ❖ Konsol çıkan tabelalar
- ❖ Çatı üstü tabelaları’’³⁷

Bilgi iletişim ve işaret panolarının yerleştirilmesinde maksimum görülebilirlik ve açıklık tüm düzen içinde başta gelmelidir. Bu amaçla araç ve yaya yollarında bu panoların yerleştirilmesi ile ilgili olarak yasa ve yönetmelikler mevcuttur. Bu yönetmelikler ile panoların yerleştirilmesinde, yaya ve araç trafiği akışının kötü etkilenmesinin önüne geçilmeye çalışılmakta ve aynı zamanda da panoların işlevlerini en iyi şekilde yerine getirmeleri için en uygun yere yerleştirilmelerine dikkat edilmelidir. Bilgi iletişim ve işaret panolarının yükseklikleri birbirleri ile orantılı olmalıdır. Yayalar için bu panoların ayakta duran bir insanın göz seviyesine göre yerleştirilmesi uygundur.

“Günümüzde toplu taşıma durakları bile bilgi iletişim panosu olarak kullanılmaktadır. Böylece hem fonksiyonel hem de estetik açıdan yarar sağlanırken yerel yönetimler içinde bir gelir kaynağı olmaktadır.

Bilgi ve iletişim panolarının ortak özellikleri;

- ❖ Anlatım sadeliği
- ❖ Kullanım ve yapım kolaylığı
- ❖ Amacına uygunluk
- ❖ Ölçülerde standartlaşma
- ❖ Çevreye uyum
- ❖ Birbirleri ile uyum’’³⁸

“Panolarda yer alan bilgiler açık ve net olmalıdır. Bu bakımdan kullanılan ölçü ve grafik stilleri çok önemlidir. Bir panonun anlaşılabilirliği; kullanılan renklere, kullanılan yazı karakterine, yazının boyutu ve benzeri etkenlere bağlıdır. Fon

³⁷ ÖZAYDIN; Kamu Mekanları Tasarımının Tamamlayıcısı Olarak Bildirişim Öğeleri, Kamu Mekanları Tasarımı ve Kent Mobilyaları Sempozyumu Bildirisi, İstanbul 1989

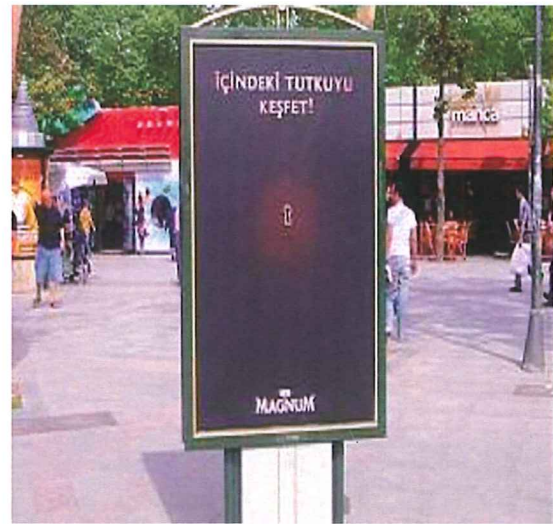
³⁸ ÖZAYDIN; Kamu Mekanları Tasarımının Tamamlayıcısı Olarak Bildirişim Öğeleri, Kamu Mekanları Tasarımı ve Kent Mobilyaları Sempozyumu Bildirisi, İstanbul 1989

renginin koyu yazının ise açık renkli oluşu bilginin daha kolay algılanmasını sağlamaktadır.”³⁹

Bilgi iletişim ve işaret panoları ahşap, metal, fiberglas ve doğal taşlar gibi çok farklı malzemelerden yapılmaktadır. Bu panolar ışıklı ve ışıksız olabilmektedir. Bu bakımdan da hem alt yapıya bağlı hem de alt yapıya bağlı olmayan kent mobilyaları kapsamına girmektedirler.

ŞEKİL 1.11 : Reklam panosu örneği (www.minivizyon.com)

ŞEKİL 1.12 : Reklam ve bilgilendirme panosu örnekleri (www.minivizyon.com)

³⁹ Y.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Kentsel Tasarım Çalışma Grubu, İstanbul Kentsel Tasarım Klavuzu 2, İstanbul 1992

3.2.3. Telefon Kulübeleri

Telefonun icadı ve yaygın olarak kullanıma geçtiği dönemleri takip eden yıllarda telefon kulübeleri de yavaş yavaş kent mobilyalarındaki yerini almaya başlamış ve cep telefonlarının yoğun olarak kullanıldığı günümüzde dahi önemini ve yerini korumaktadır.

“Günümüzde telefon kulübeleri üç temel şekilde görülmektedir;

- ❖ Taşıyıcı üzerinde
- ❖ Duvara monte edilmiş
- ❖ Kabin içinde

Telefon kulübeleri; yaya yolları, otobüs durakları, tren ve metro istasyonları, hava alanları, alış-veriş merkezleri, geçitler ve meydanlar gibi sirkülasyonun çok yoğun olduğu yerlerde gruplar halinde ve çok sayıda, buna karşılık rekreasyon alanları, parklar, çocuk oyun alanları ve spor alanları gibi yoğunluğun daha az olduğu yerlerde ise en çok gereksinim duyulan noktalara yerleştirilirler.

Telefon kulübelerinin tüm dünyada en çok görülen ilk örnekleri ahşap veya dökme demirden yapılmış olan biçimleridir. Günümüzde ise telefon kulübeleri, alüminyum veya çelik çerçeveli ve cam yüzeyden oluşmaktadırlar. Telefon kulübelerinin bu şekilde şeffaf olması ile kötü kullanımlar biraz da olsa kontrol altına alınabilmektedir.

Telefon kulübeleri, açık mekanlar ve özellikle trafik gürültüsü olan yerler için kapalı tasarlanmıştır. Son yıllarda tasarımlarda insan ölçeğinin daha dikkatli şekilde kullanılması özellikle özürllüer ve çocukların kullanımının da göz önünde bulundurulması ile farklı ölçülerde telefon kulübeleri oluşturulmuştur.”⁴⁰

“Telefon kabinlerinde kullanıcının elinde bulunabilecek çanta veya paketleri koyabilecekleri bir raf ve telefon rehberi bulunmalıdır. Telefon kulübeleri kullanımında kolaylık sağlamak ve güvenlik açısından aydınlatılmalıdır. Taşıyıcı ayak üzerinde duran telefonlar, parçası oldukları düzen içindeki aydınlatma öğeleri ile aydınlatılabilirler. Telefon kulübeleri için bu tip bir aydınlatma yetersiz olacaktır. Bu nedenle telefon kulübelerinde içine girildiğinde yanıp çıktığında sönen bir aydınlatma düzeni sağlanmalıdır.”⁴¹

⁴⁰ MUKODO; Naoki, Street Furniture, Bijutsu Shappan, Tokyo 1989

⁴¹ Y.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Kentsel Tasarım Çalışma Grubu, İstanbul Kentsel Tasarım Klavuzu 2, İstanbul 1992

ŞEKİL 1.13 : Telefon kulübesi örneği (www.nokiaturk.com)

3.2.4. Toplu Taşıma Durakları

Kentlerde otobüs, tramvay, dolmuş gibi araçların bekleme alanlarına yerleştirilen duraklar kullanıcıların güneş, yağmur gibi iklim koşullarından korunmasını sağlarken, bilet satışı, danışma, oturma, duyuru, reklam gibi başka gereksinimlere de cevap vermektedirler.

“Toplu taşıma duraklarının konumlandırılmasında dikkat edilmesi gereken bazı noktalar mevcuttur. Öncelikle, durakların konumunun rüzgar yönüne kapalı olmasına dikkat edilmelidir. Durak ile taşıt arasındaki mesafe, kullanıcıların açık hava koşullarından en az etkilenecekleri şekilde ayarlanmalıdır. Ayrıca toplu taşıma durakları, trafiği etkilememeleri açısından yolun en uygun noktalarına yerleştirilmelidir. Özellikle kavşak noktalarından uygun bir uzaklıktan önce veya sonra yerleştirilmelidirler.

Toplu taşıma duraklarının tasarımında, durakların boyutsal özellikleri ve kullanılan malzeme oldukça önemli konulardır. Toplu taşıma duraklarının özellikleri, durağın kalkış durağı veya ara durak olmasına göre değişmektedir. Ayrıca, durak boyutları belirlenirken, kullanıcı sayısı ve bekleme süreleri de göz önünde tutulmalı ve bu konuda belirlenmiş ölçülerden yararlanılmalıdır.

Toplu taşıma duraklarında bekleme sürelerine de bağlı olmakla birlikte oturma elemanları ve çöp kutularının bulunması uygundur.”⁴²

“Toplu taşıma durakları yolcuların gelen taşıtları görebilmesi ve sürücülerinde yolcuları görebilmesi amacıyla cam, pvc gibi şeffaf malzemelerden üretilmektedir. Eğer bu tip şeffaf malzemelerden üretilmemişlerse de taşıtların geliş yönüne göre durağın bir tarafı görüşe açık olacak şekilde tasarlanmalıdır.”⁴³

Toplu taşıma durakları hem güvenlik açısından hem de sürücülerin durakları uzaktan da görebilmelerini sağlamak açısından iyi ışıklandırılmış olmalıdırlar. Bu amaçla son yıllarda toplu taşıma durakları ışıklı reklam panoları gibi tasarlanarak hem kente dekoratif açıdan olumlu katkıda bulunmakta hem de yerel yönetimler için iyi bir kazanç kaynağı oluşturmaktadırlar.

ŞEKİL 1.14 : Reklam amaçlı da kullanılan otobüs duraklarından örnekler. (www.parktasarım.com)

⁴² ÇOKAR; Ahmet, Kent Mobilyaları-Çöp Kutuları-İstanbul Fenerbahçe Bölgesinde Bir Değerlendirme Çalışması, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Tezi, İstanbul Aralık 1994

⁴³ Y.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Kentsel Tasarım Çalışma Grubu, İstanbul Kentsel Tasarım Klavuzu 2, İstanbul 1992

3.2.5. Meydan Saatleri

“Saatler en çok tren ve metro istasyonları, otobüs durakları, hava alanları, yaya yolları, meydanlar ve parklarda yer almaktadır. Saatler, günlük koşturmaca içindeki insanlara saati hatırlatmanın yanında buldukları mekanı da estetik açıdan etkilemektedirler. Meydan saatleri, su oyunları, plastik objeler gibi kent mobilyaları yaya ve araç trafiğinin yoğun olduğu mekanlarda çoğu zaman insanların birbirini bekleme ve buluşma noktalarını oluştururlar. Bu nedenle bu tip elemanların konumlandırılması fonksiyonel ve estetik açıdan oldukça önemlidir.

İnsanların yoğun olarak kullandıkları mekanlara yerleştirilen saatlerin uzak mesafeden de kolaylıkla algılanabilmeleri için belirli bir yükseklikte ve boyutta olmaları gerekmektedir. Ayrıca yerleştirildiği mekanın özelliklerine uymaları ve o mekana estetik olarak bir değer katmaları açısından saatlerin özgün tasarımlar olması tercih edilmelidir.”⁴⁴

Saatler bilgi iletişim elemanı ile bütünleşmiş olarak kullanılabilir. Mevsimlik çiçekler kullanılarak meydan saatleri oluşturulabilir. Böylece hem fonksiyonel hem de görünüm olarak oldukça başarılı sonuçlar elde edilebilir. Malzeme olarak ahşap, alüminyum, paslanmaz çelik gibi materyaller hem saat için hem de ayak yapımı için kullanılabilir.

ŞEKİL 1.15 : Tarihi meydan saati örneği. (www.yapıdergisi.com)

⁴⁴ Y.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Kentsel Tasarım Çalışma Grubu, İstanbul Kentsel Tasarım Klavuzu 2, İstanbul 1992

3.2.6. Su Ögesi

“Kültür seviyeleri, gelenekleri ve yaşam standartları ne olursa olsun suya duyulan ilgi, biçimsel farklılıklar göstermekle birlikte tüm insanların ortak yanlarından biridir. Suyun kullanımı yeryüzünde sonsuz sayıda yapay şekiller meydana getirmiş ve buda felsefe ve sanat sayesinde hayatımızı zenginleştirmiştir. Su insanoğlu için vazgeçilmez bir nesnedir.”⁴⁵

“Kentsel mekanlarda su ögesi kullanımı pek çok nedeni vardır. Su öğeleri tasarımlara estetik açıdan olumlu katkılarda bulunurken, rekreasyon amacı ile ve yaya sirkülasyonunu yönlendirmek veya engelleyerek güvenlik sağlamak amacı ile de kullanılmaktadır. Su bir odak noktası oluşturabileceği gibi mekan içinde devamlılık duygusu oluşturan bir elemandır. Amacına uygun bir biçimde düzenlenmiş bir su gösterisi kentsel görünümü olumlu yönde etkilediği gibi insanlara da rahat ve güzel ortamlar sunabilmektedir.”⁴⁶

“Suyun kullanımı için iki ana koşul kabul edilmelidir. Suyun ya hareketliliği sağlanmalı ya da durgun kalacağı ortam oluşturulmalıdır. Durgun su yüzeyleri insana sakin, dinlendirici bir ortam sunarken yansıtma işlevi de görür. Hareketli su oyunları kişiye canlılık ve hareket kazandırırken hareketli su yüzeyi de içindeki görüntüye dinamik bir nitelik kazandırır.

Günümüzde su, tasarımcılar için büyük önem taşımaktadır. Çevre düzenlemelerinin temel elemanı olan su, değerini daha da arttırarak korumaktadır. Özel ve halka açık parklarda su, geçmişte olduğu gibi fıskiyelerde ve havuzlarda gösteri elemanı olarak kullanılmakta ve yine havuzlarda plastik eleman olarak heykellere de yer verilmektedir. Günümüzde su gösterileri artık modern tekniklerin yardımı ile yapılmaktadır. Havuzlara yerleştirilen devridaim pompaları, elektrik ve ses düzenleri ile insanların daha çok ilgisini çeken su oyunları ve aydınlatmaları ile son derece güzel görünümler oluşturulmaktadır.

Su günümüzde;

- ❖ Havuzlar
- ❖ Göletler
- ❖ Kaskad ve çavlanlar
- ❖ Fıskiyeler

⁴⁵ ZORLU, Demet; Suyun Rekreasyonel Yönden Önemi ve Günümüzde Kullanım Şekilleri, Y.T.Ü. Yüksek Lisans Tezi 1992

⁴⁶ HARRIS ve DINES; Time- Saver Standarts for Landscape, Architecture new york 1988

- ❖ Çeşmeler
- ❖ Yüzme havuzları şeklinde kullanılmaktadır.

ŞEKİL 1.16 : Ahşap malzeme ve parmaklık kullanılarak daha sıcak bir ortam sunan yüzme havuzu örneği (Peyzaj Tasarım Dergisi 2001)

3.2.6.1. Havuzlar

İnsan ruhunda dinlendirici bir etkisi olan havuzlar durgun ve hareketli bir su yüzeyi oluşturarak günümüzde birçok çevre düzenlemesinde kullanılmaktadır.

Havuzların tasarımının başarısı, havuzların formlarından, yansıtma özelliklerinden, ilginç yapılarından, kenar malzemelerinden ve durgun suyun yapısında var olan diğer kalite özelliklerinden oluşur.

Tasarım yönünden havuzlarda üç özellik çok büyük önem taşır. Bunlar;

- ❖ Form
- ❖ Boyut
- ❖ Yansıma özelliğidir.

Havuzlar değişik boyut ve formda yapılırlar. Formları kare, daire, doğrusal veya diğer herhangi bir geometrik şekilde olabileceği gibi, doğal şekillerde de olabilir.

Basit formlar izleyicinin gözünde büyük bir optik değer oluşturmaz. Buna karşılık daha karmaşık ve geliştirilmiş formlar, daha etkili bir optik değer oluştururlar. Havuzun formu çevresi ile çok yakından ilgilidir. Örneğin çok doğal yapıdaki bir rekreasyon alanında çok sert, katı görünümlü bir havuz uyum sağlamayacaktır.”⁴⁷

“Boyut, tasarımda algılamayı etkileyen en önemli unsurdur. Tasarımlarda havuz boyutunun iyi ayarlanmaması bir karmaşa oluşturur. Havuzlarda yansımayı sağlamak için su çevre elemanlarından daha karanlık bir hale getirilmelidir. Bu durumda havuzun içi ve kenarlarının koyulaştırılması veya suyun hareketinin engellenmesi ile sağlanabilir. Çünkü suyun hareketi ile meydana gelen dalgalar yansıma için gerekli olan su aynasının oluşumunu engelleyecektir.”⁴⁸

Havuz yapımında seramikten granit taşa kadar çok değişik malzemeler kullanılmaktadır. Bu malzemelerin seçimi, amaca ve çevrenin özelliklerine göre değişmelidir. Suyun yüzeyinin temizlenmesi, devridaim durumu iyi analiz edilmelidir. Havuzlarda bitkiler, ışıklar, fiskiyeler ve heykellerle çok çekici görüntüler oluşturulabilir.

“Suyun kente olan tartışılmaz katkısına ek olarak çocuk oyun alanlarında yapılan oyun havuzları da çocuklar için değişik ve oldukça cazip bir oyun aracı olabilmektedir. Böylece çocuklar su ve kumla aynı anda oynayabilmektedirler.

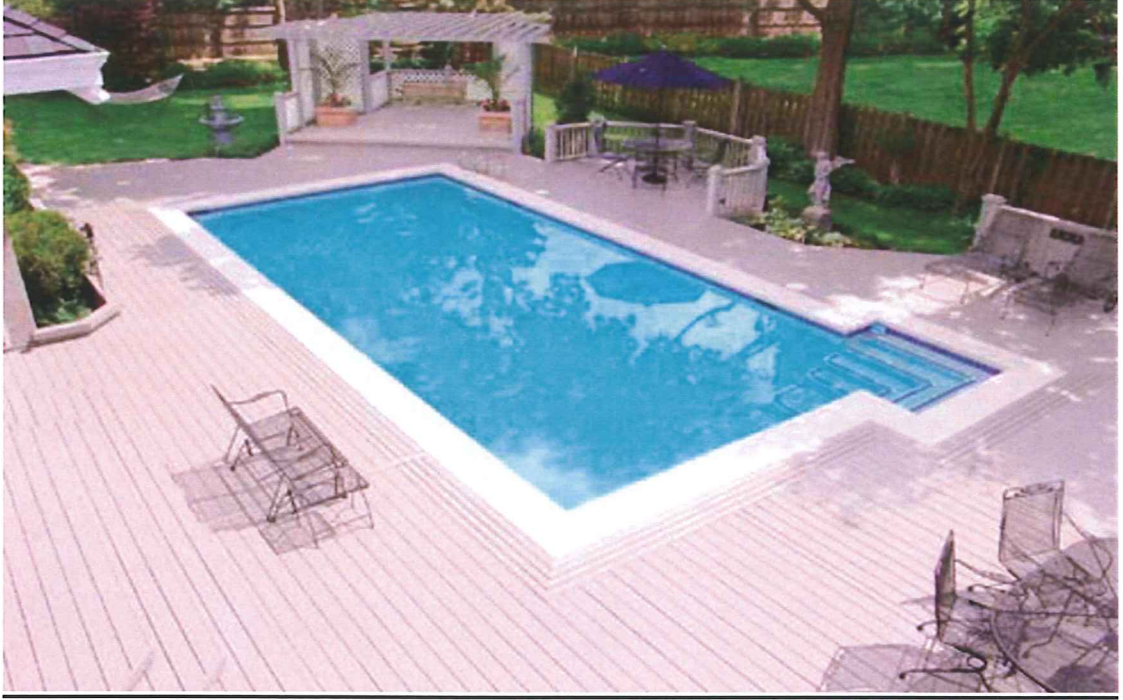
Oyun amaçlı havuzlar iki tipte olabilmekte;

- ❖ Düz tabanlı, eğimsiz havuzlar. Bunlarda 20 cm yükseklik tercih edilir. Bu tip sığ havuzlar doğal koşulları hatırlatırlar.
- ❖ Orta kısma doğru eğim verilmiş tabanlı havuzlar.”⁴⁹

⁴⁷ ZORLU, Demet; Suyun Rekreasyonel Yönden Önemi ve Günümüzde Kullanım Şekilleri, Y.T.Ü. Yüksek Lisans Tezi 1992

⁴⁸ HARRIS ve DINES; Time- Saver Standarts for Landscape, Architecture new york 1988

⁴⁹ ZORLU, Demet; Suyun Rekreasyonel Yönden Önemi ve Günümüzde Kullanım Şekilleri, Y.T.Ü. Yüksek Lisans Tezi 1992

ŞEKİL 1.17 : Pergola, parmaklık gibi birçok kent mobilyasını birlikte kullanıldığı yüzme havuzu örneği (Art Decor Dergisi 2002)

ŞEKİL 1.18 : Eğimli bir alanda yapılmış süs havuzu örneği. Tasarım çalışmasıdır. (Sevde Feyizoğlu, 2006)

3.2.6.2. Fıskiyeler

“Tarihsel süreç içerisinde çeşitli form ve boyutlarda kullanılan fıskiyeler su gösterilerinin önemli bir ögesi olmuştur. Fıskiyeler bilinçli ve dikkatli bir şekilde kullanıldığında ve ses ile ışık oyunları ile da bütünleştirildiğinde oluşturduğu görsel etki ile çok eğlenceli bir atmosfer oluştururlar.

Fıskiyelerin tasarımı ve bırakılmak istenen etki oldukça önemlidir. Tasarımda esas olan yerçekimidir. Havuz boyutu ile su yüksekliğinin orantılı olması diğer önemli bir noktadır. Rüzgarlı hava, paslanma , suyun kirli olması ve sudaki yosunlar su formunun bozulmasına etki ederler. Bu bakımdan fıskiyelerin yerinin seçimi de oldukça önemlidir.

Ayrıca fıskiyeler çıkardıkları ses ile etraftaki rahatsız edici gürültünün olumsuz etkilerini azaltır, insan ruhunu dinlendirirler.

Fıskiyelerde değişik su oyunları yapabilmek için değişik fıskiye ağızlıkları takılır. Su ile oluşturdukları değişik görünüm ve açılarından bazı ağızlık tipleri;

- ❖ Spiral: suya adeta ritmik bir dans şeklinde canlılık getirir.
- ❖ Piramit: su yukarı doğru basamak basamak çıkan bir görüntü oluşturur.
- ❖ Fanus: çan şeklinde dönen bir görüntüsü vardır. ⁵⁰

3.2.6.3. Çeşmeler

“Çeşmeler bilinen ilk kent mobilyaları arasında yer almaktadır. Çeşme, herkesin yararlanması için düzen altına alınan bir suyun akıtıldığı yapı olarak tanımlanmaktadır.

Türk kültüründe mahalle çeşmeleri, sokak ve meydanların ayrılmaz parçaları olarak gelişmişlerdir. Batı kültürlerinde de çeşme, mekansal ve sosyal odaklaşmanın olduğu yerlerde kullanılmıştır.”⁵¹ Çeşmeler, eskiden beri kent dokusu içinde toplumsal etkileşimi sağlayan noktaları oluşturmaktadır. Bu nedenle eskiden çeşmelere çok önem verilmiş ve çeşmeler birer anıt niteliğine sahipmiş. Bugün ise çeşmeler ne yazık ki eski işlevlerini yerine getiremez durumdadırlar.

“Çeşmeler; yaya yollarının uygun yerlerinde, parkların dinlenme köşelerinde, spor ve çocuk oyun alanlarının yakınlarında bulunması gereken kent mobilyalarıdır.”⁵²

⁵⁰ BOOTH, Norman K; Basic Elements of Landscape Architectural Design, New York 1983

⁵¹ HACIHASANOĞLU, Işıl; Kent Mobilyaları, İstanbul 1991

⁵² Y.T.Ü. MİMARLIK FAKÜLTESİ KENTSEL TASARIM ÇALIŞMA GRUBU; İstanbul Kentsel Tasarım Klavuzu 2, İstanbul 1992

“Buldukları yere ve yapılış nedenlerine göre çeşmeler şu şekilde sınıflandırılmıştır.

- ❖ Medyan Çeşmeleri
- ❖ Köşe başı Çeşmeleri
- ❖ Sokak Çeşmeleri
- ❖ Sebilli Çeşmeler
- ❖ Anıtsal Çeşmeler
- ❖ Oda Çeşmeleri

Çeşmeler yerine göre taş, mermer, beton, dökme demir ve paslanmaz çelik gibi malzemelerden değişik formlarda yapılabilmektedir. Özellikle su içme çeşmelerinde sağlıklı kullanım şartlarını oluşturmak için farklı özelliklere sahip çeşmeler tasarlanmaktadır.”⁵³

3.2.7. Satış Birimleri

Satış birimleri, yaya sirkülasyonunun yoğun olduğu yerlerde, kavşak noktalarına, otobüs duraklarına, tren ve metro istasyonlarına, vapur iskelelerine ve uygun köşelere yerleştirilerek insanların hemen ulaşmak isteyeceği gazete-dergi-kitap veya yiyecek-içecek satışının yapılabildiği kent mobilyalarıdır.

“Satış birimleri, kullanıcı yoğunluğuna, işlevine ve çalışan kişi sayısına göre farklı boyutlarda olabilmektedir. Tek başlarına olabilecekleri gibi birkaç tane satış birimi bir arada bir grup oluşturacak şekilde de yerleştirilebilirler. Diğer kent mobilyalarında olduğu gibi satış birimleri de tek başlarına göze hoş görünecek biçimlerde olmanın yanı sıra diğer kent mobilyaları ile bir bütünlük oluşturulmalıdır. Satış birimlerinde satılan ürün cinsine göre çevresinde gerekli diğer kent mobilyaları da yeterli miktarda bulunmalıdır. Örneğin; yiyecek-içecek satışının yapıldığı bir satış biriminin hemen yakınında uygun ölçü ve sayıda çöp kutusu bulunmalı ve gerekiyorsa yine yakın çevresinde oturma elemanlarına yer verilmelidir.”⁵⁴

“ Satış birimlerinde satışı yapılan ürünler, satış birimlerinin konumlandıkları yerlere göre değişmektedirler. Satış birimlerinin konumlandırılmasında dikkat edilmesi gereken en önemli konu, ulaşımı kolay noktalara, yaya trafiğini engellemeyecek

⁵³ ZORLU, Demet; Suyun Rekreatif Yönden Önemi ve Günümüzde Kullanım Şekilleri, Y.T.Ü. Yüksek Lisans Tezi 1992

⁵⁴ Y.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Kentsel Tasarım Çalışma Grubu, İstanbul Kentsel Tasarım Kılavuzu 2, İstanbul 1992

şekilde yerleştirilmelidir. Satış birimlerinin çevrelerine taşmaları ve çevreyi işgal etmelerine izin verilmemelidir.”⁵⁵

“Satış birimleri ahşap, metal veya sert plastikten üretilebilmektedir. Modüler olarak tasarlanan sistemler, satış birimleri olarak en çok rastlanan örneklerdir. İşlevlerine göre satış birimleri tezgah, raf, dolap, banko, çalışma ve depo alanları içermektedir. Ayrıca yiyecek ve içecek satışının yapıldığı satış birimlerinde, temiz su ve pis su tesisatının bulunması gerekmektedir. Bu elemanların dışarıdan ve içeriden rahat kullanımını sağlamak için, banko yüksekliklerine dikkat edilmelidir.”⁵⁶

3.2.8. Bakım Kapakları

Bakım kapakları gaz, şehir suyu, telefon, elektrik, kanalizasyon ve yağmur suyu ile ilgili tesisatların kaplamalı alanların altına yerleştirilmesi ve bu tesisatlara bakım için ulaşılması gerektiğinde kullanılan elemanlardır.

“Kentlerde alt yapı tesislerinin kaplamalı alanların altına gelmesi pek istenmez. Çünkü alt yapı tesisleri ile ilgili bakımlarda kaplamaların sökülüp tekrar döşenmesi hem kaplama malzemelerinin zedelenmesine hem bakım işlerinin uzun sürmesine hem de hoş olmayan görüntülere neden olmaktadır. Ancak uygulamalarda bu durumların oluşması da pek engellenemez. Bu durumlarda bakım kapakları olumsuz etkileri en aza indirebilen elemanlar olmaktadır.

Yer altındaki servislerle ilgili tesisatlara ulaşabilmek amacı ile kaplamalı alanlarda oluşturulan bakım bacaları, bakım odaları ve bunların kapakları, kaplama tasarımı ile birlikte düşünülmelidir.

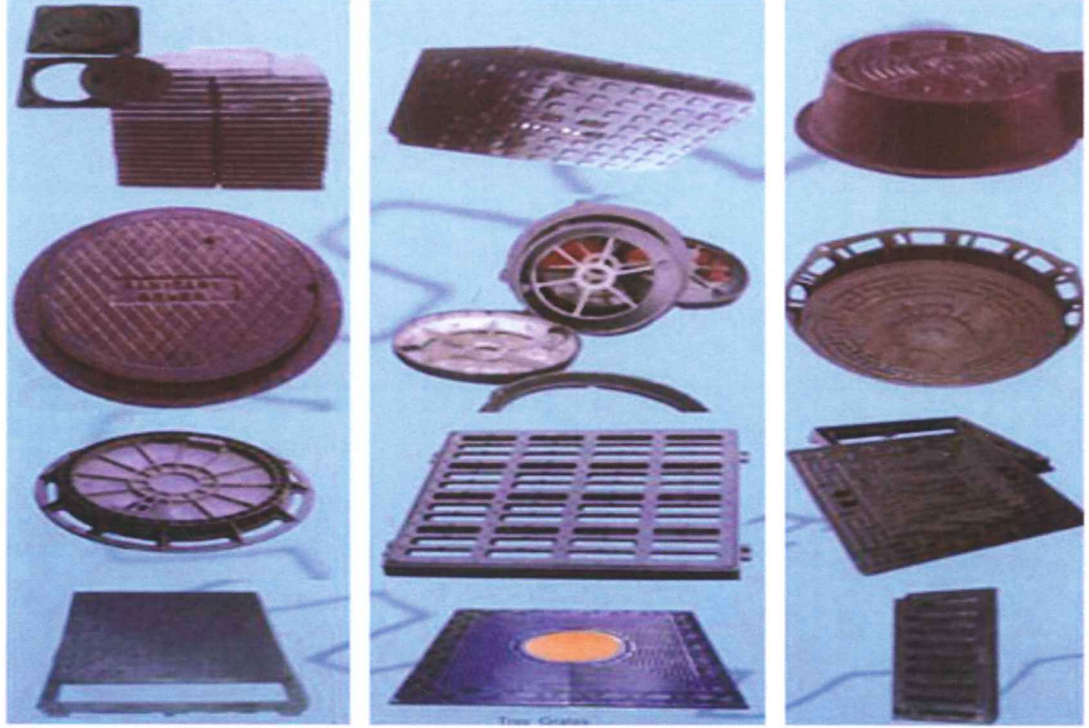
Kanalizasyon ve yağmur suyu ile ilgili tesisatlar zaman zaman toz, yaprak veya çamurdan tıkanabilmekte ve sorun oluşturabilmektedir. Bu nedenle bu tesislerin belli zamanlarda açılarak temizlenmesi gerekmektedir. Bu bakım ve temizleme işlemlerinin daha kolay yapılabilmesi için buralarda kullanılan bakım kapakları ve ızgaraların kolay açılır kapanır yapıda olmalarına dikkat edilmelidir.

Bakım kapakları dökme demir, dökme beton yada alüminyum olarak üretilmektedir. Araç trafiğinin olduğu yerlerdeki bakım kapaklarının araç trafiğinin yüküne dayanıklı malzemelerden yapılmış olması gereklidir.

⁵⁵ HACIHASANOĞLU, Işıl, Kent Mobilyaları, İstanbul 1991

⁵⁶ DOĞAN ve diğ.; Endüstri Ürünleri Tasarımında Kent Mobilyaları, Tübitak Y.A.E. Yayınları, İstanbul 1986

Dökme demir kapaklar çekici biçimleri, desenlendirilmiş veya renklendirilmiş yüzeyleri ile kaplama yüzeylerine estetik olarak olumlu katkılar sağlayabilmektedirler.⁵⁷

ŞEKİL 1.19 : Çeşitli bakım kapakları. (www.gtsgrup.net)

3.2.9. Çöp Kutuları

Kentsel mekanlarda kullanılan kent mobilyalarının en önemlilerinden biride çöp kutularıdır. Çöp insan yaşamında her zaman var olan ve var olacak bir olgudur. Zaman içinde üretim ve tüketim miktarlarının artması ile çöp miktarlarında da artış olmuş ve çöpler çevre sağlığı için tehlike oluşturmaya başlamıştır. Kentlerimiz için sıkıntı oluşturan çöp sorununun çözümü ise, iyi tasarlanmış, kaliteli malzemeden üretilmiş, doğru yerleştirilmiş ve iyi kullanılan çöp kutularının kullanımı ile mümkündür. Aksi halde çöpler, kentsel mekanları fiziksel ve görsel olarak bir çöplüğe dönüştürebilirler. Ayrıca çöplerin yaydığı koku ve pislik hastalıklara sebep olabilir.

⁵⁷ Y.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Kentsel Tasarım Çalışma Grubu, İstanbul Kentsel Tasarım Kılavuzu 2, İstanbul 1992

“Kent mobilyası olarak çöp kutularının görevleri; kentsel mekanlarda insanların ürettiği çöplerin biriktirilmesi ve gerekli araçlarla naklinin yapılacağı zamana kadar korunmasıdır.

Çöplerin kaynağı iki türdür. Birincisi sokaklarda, caddelerde, parklarda vb. kentsel mekanlarda insanların bir yerden bir yere giderken veya eğlenme, dinlenme, spor, oyun, alışveriş gibi aktivitelerini gerçekleştirirken ürettiği çöplerdir. Bu gruba giren çöpler sokak, cadde, park, alışveriş merkezi gibi kentsel mekanlara yerleştirilen, değişik ebat ve tipteki çöp kutularında biriktirilirler. İkincisi ise ev, işyeri, fabrika, otel gibi mekanlarda üretilen çöplerdir. Bu gruptaki çöpler toplanarak çöp kamyonunun toplaması için daha büyük çöp kutularında biriktirilirler.”⁵⁸

“ Çöp kutuları işlevsel nitelikli ve insanlara kolaylık sağlayan kent mobilyaları oldukları için kolay fark edilebilir, erişilebilir olmalıdırlar. Onlara en çok gereksinim duyulacak noktalara yerleştirilmelidirler (otobüs durakları, büfeler gibi). Hoş olmayacak bir görüntü oluşturmamaları ve göze batmamaları için çöp kutuları, oturma ögeleri ve aydınlatma direkleri gibi diğer öğelerle gruplandırılmalı veya düzenlemede tek başlarına yer almak yerine duvar, direk yada parmaklık gibi daha büyük bir elemana monte edilmelidirler.

Yerleştirilmeleri açısından çöp kutularını incelersek;

- ❖ Bir yere bağlanmış çöp kutuları
- ❖ Serbest yere oturmuş çöp kutuları
- ❖ Zemine bağlanmış çöp kutuları”⁵⁹

“Ayrıca apartmanların, okulların, işyerlerinin çöplerinin konduğu büyük kapasiteli çöp kutularında kaldırımlara açılacak olan ceplere, binaların bahçelerine veya özel olarak yapılacak olan çöp kutularına konmalıdır. Böylece çöp kutularının güvenlik ve estetik açıdan sorun olmaları önlenmiş olur.

Ağızına kadar dolu kutuların görüntüsü ve yerlere taşmış çöplerin görüntüsüne engel olabilmek için, bu öğelerin hem sayıları hem de kapasiteleri hesaplanıp ona göre yerleştirilmelidirler. Çöp kutularının yerleştirilme sıklıkları bölgenin özelliğine, yoğunluğuna, çöp kutularının boyutlarına ve toplanma sıklıklarına bağlıdır.”⁶⁰

⁵⁸ EREN; Alpagut; Peyzaj Donatıları ve İstanbul örneği, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1989

⁵⁹ HARRIS ve DINES; Time- Saver Standarts for Landscape, Architecture new york 1988

⁶⁰ Y.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Kentsel Tasarım Çalışma Grubu, İstanbul Kentsel Tasarım Kılavuzu 2, İstanbul 1992

“Çöp kutularının yerleştirilmesi gerekli yerler şu şekilde özetlenebilir;

- ❖ Oturma ve dinlenme alanları
- ❖ Park, oyun ve spor alanları
- ❖ Alışveriş merkezleri
- ❖ Kalabalık yerler ve insanların sıra oluşturabileceği yerler
- ❖ Ana yaya yolları ve meydanlar
- ❖ Sinema, tiyatro gibi yerlerin çıkışları
- ❖ Yemek yenen bölgeler
- ❖ Otobüs durakları, tren istasyonları gibi yerler
- ❖ Satış makinelerinin yanları
- ❖ Büfe ve gazete kiosklarının yakın çevresi.”⁶¹

“Çöp kutularının tasarımında bunların ne sıklıkta boşaltılacağına bilinmesi önemli bir unsurdur. Çünkü çöp kutularının boyutları, boşaltılma sıklıkları ile bağlantılıdır. Ayrıca boşaltılma sıklığı, çöp kutusu tipinin belirlenmesi üzerinde de etkilidir. Örneğin çöp kutularının her gün boşaltılması düşünülüyorsa bunlar kapaksız olabilir. Ancak boşaltma seyrek yapılacaksa, çöplerin yağmurlarla ıslanabileceği ayrıca çürüyüp sineklerin üşüşmesine neden olabileceği unutulmamalıdır. Bu durumda menteşeli ve dış etkilere dayanıklı kapak yapısına sahip türdeki çöp kutusu tercih edilmelidir. Çöp kutularının tasarım açısından yerleştirildiği çevre ile uyumlu olması da önemlidir.”⁶²

Konuyu bu bakımdan ele aldığımızda kenti üç ayrı bölgeye ayırabiliriz;

- 1- “Karmaşık, kalabalık ve çöpü çok alan bölgelerdir ki bu alanlar kentin büyük bir bölümünü oluştururlar. Bu tip bölgeler için çok basit geometrik formlardan oluşmuş, boyutsal olarak uygun seçilmiş çöp kutuları tasarlanmalıdır.
- 2- Tarihi ve mimari özellikleri olan bölgelerdir. Bu alanlar için bölgenin özelliklerini tanımlayan, tarihi mobilyalarla uyumlu, modern teknoloji ve malzemelerle çöp kutuları tasarlanmalıdır.

⁶¹ ÇOKAR, Ahmet, Kent Mobilyaları – Çöp Kutuları – İstanbul Fenerbahçe Bölgesinde Bir Değerlendirme Çalışması, İ.T.Ü Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1994

⁶² MUKODO; Naoki, Street Furniture, Bijutsu Shappan, Tokyo 1989

3- Parklar ve yarı kırsal bölgelerdir ve bu alanlar için de geleneksel ve kırsal bölge teknikleri ve malzemeleri kullanılarak, basit ve çevre ile uyumlu çöp kutuları tasarlanmalıdır.’’⁶³

‘‘Çöp kutularının renkleri görsel açıdan ve kolay fark edilebilirlik açısından önemlidir. Çöp kutularının renklerinin zaman geçtikçe fark edilebilirlik özelliğini yitirirler. Bu açıdan bakılırsa, parlak renkler fark edilebilirlik açısından uygun iken koyu ve natürel renklere göre paslanma ve kötü kullanıma karşı daha dayanıksızdırlar.’’⁶⁴

‘‘Çöp kutuları kötü kullanıma ve vandalizme dayanıklı yapıda olmalıdır. Bu bakımdan malzeme seçimi hem üretim ve kullanım aşamasında hem de daha sonraki bakım ve onarım aşamalarında önem taşımaktadır. Çöp kutuları için en çok kullanılan malzemeler; metal, ahşap, fiberglas ve dökme betondur.

Bir düzenleme çalışması sırasında, farklı malzemelerden üretilmiş çöp kutularından en uygun alanını seçmek için ürünün maliyeti, dayanıklılığı, görüntüsü ve çevreye uygunluğu göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir.’’⁶⁵

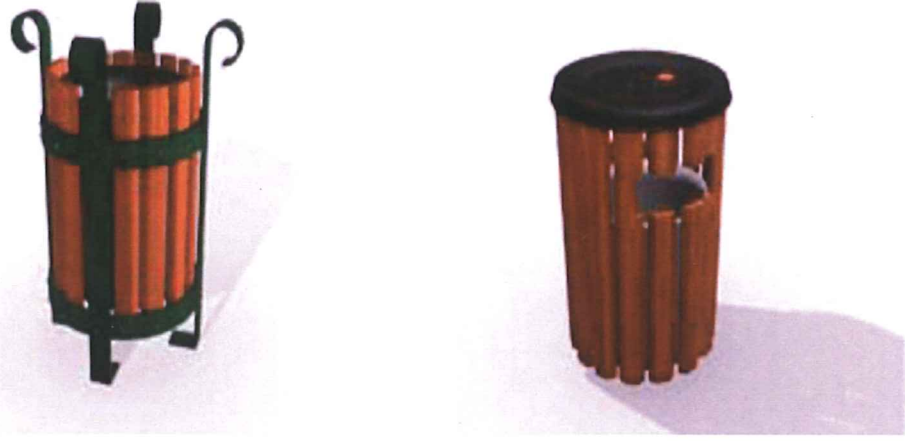

ŞEKİL 1.20 : Demir, plastik ya da metal malzemedен yapılmış çöp kutusu örneği.
(www.iston.com.tr)

⁶³ ÇOKAR; Ahmet, Kent Mobilyaları-Çöp Kutuları-İstanbul Fenerbahçe Bölgesinde Bir Değerlendirme Çalışması, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Tezi, İstanbul Aralık 1994

⁶⁴ MUKODO; Naoki, Street Furniture, Bijutsu Shappan, Tokyo 1989

⁶⁵ ÇOKAR, Ahmet, Kent Mobilyaları – Çöp Kutuları – İstanbul Fenerbahçe Bölgesinde Bir Değerlendirme Çalışması, İ.T.Ü Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1994

ŞEKİL 1.21 : Ahşap malzemeden yapılmış, doğaya daha uygun çöp kutusu örnekleri. (www.iston.com.tr)

3.2.10. Bitki Kapları

“Günümüzde yeşil alanların hızla azaldığı ve betonlaşmanın yoğun olarak yaşandığı kentlerde, özellikle yaya mekanlarında, dar caddelerde ve bitkilerin doğrudan toprakla yetiştirilemeyeceği durumlarda, biraz olsun betonun soğuk görüntüsünü kırmak ve o mekana estetik bir değer katmak amacı ile çeşitli biçimlerdeki bitki kapları kullanılmaktadır.”⁶⁶

Bitki kapları buldukları mekana görsel açıdan olumlu katkıda buldukları gibi mekanları sınırlama, farklı yapıdaki mekanları birbirinden ayırma, istenmeyen geçişleri engelleme gibi işlevlere de sahiptirler. Bitki kapları farklı tasarımlar ile oturma elemanı olarak da hizmet verecek şekilde düzenlenebilmektedirler.

“Bitki kaplarının yerleştirilmesinde özellikle bitkilerin ışık, sıcaklık, güneş gibi ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalı, zararlı dumanlardan, aşırı rüzgarlardan ve kötü kullanımlardan etkilenmeyecek veya en az düzeyde etkilenecek şekilde yerleştirilmelerine dikkat edilmelidir.”⁶⁷

Bitki kapları, kentsel mekanlarda bir odak noktası oluşturmak üzere tek başlarına yerleştirilebilecekleri gibi, diğer kent mobilyaları ile veya kendi aralarında gruplar oluşturacak şekilde de yerleştirilebilirler.

“Bitki kapları, drenaj için bırakılan deliklerden akan fazla sularının, çevreyi kirleterek kötü bir görüntü oluşturabileceği ve bu suların zamanla kaplama malzemesinin rengini de değiştirebileceği göz önünde bulundularak mümkün

⁶⁶ ASLANBOĞAN, İlçin; Kentlerde Yol Ağaçlaması, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları İzmir 1990

⁶⁷ ÜRGENÇ, Suat; Genel Plantasyon ve Ağaçlandırma Tekniği İ.Ü. Orman Fakültesi İstanbul 1990

olduğunca kaplama ile ilgili yüzey sularının toplanma noktalarına yakın alanlara yerleştirilmelidirler.”⁶⁸

Bitkileri taşıyan çeşitli büyüklükteki kaplar sabit veya hareketli olabilirler. Bitki kapları içinde, çeşitli mevsimlik çiçekler, çalılar yetiştirilebileceği gibi fazla boylu olmayan ağaçlar da yetiştirilebilir.

“Bitki kapları buldukları mekan ile ölçü, biçim ve malzeme açısından uyum içinde olmalıdırlar. Diğer kent mobilyaları gibi bitki kapları da sağlam olmalıdır. Dondan, bitkilerin kök gelişiminden, Vandalizm den ve taşıma sırasında meydana gelebilecek etkilerden zarar görmeyecek yapıda olmalıdırlar.”⁶⁹

“Ayrıca dikilen bitki türünün bütün beslenme ihtiyacını, drenajını ve dikili kalmasını sağlayacak hacimde, derinlikte ve ağırlıkta olmalıdırlar. Bitki kaplarının derinliği (torf kullanmak şartı ile) örtü bitkileri için en az 15- 30 cm, orta büyüklükteki süs çaluları için 50 – 100 cm, büyük çalı formundaki bitkiler ile ağaçlar için ise minimum 100 – 150 cm olmalıdır.”⁷⁰

Bitki kapları çok farklı malzemelerden yapılabilmektedirler. Beton, ahşap, metal, pişmiş toprak ve fiberglas en çok kullanılan malzemelerdir.

Bu malzemeler içinde beton hem dayanıklı olması hem de kentsel mekanlarda kullanılan malzemelerle iyi uyum göstermesi bakımından kullanımı en çok tercih edilen malzeme türüdür.

Ahşap ve metalden yapılmış bitki kapları çürüme ve paslanmaya karşı oldukça dirençsizdirler. Bu nedenle önlem olarak ahşap ve metalden yapılmış bitki kaplarının içleri bu etkilere dayanıklı bir malzeme ile kaplanmalıdır. Bitkiler önce plastikten veya topraktan yapılmış bir bitki kabına dikilmeli sonra metal veya ahşap bitki kaplarının içine yerleştirilmelidirler. Bu yöntemin maliyeti ilk başta yüksek olabilir ama ahşap ve metal kapların ömrünü uzattığı için tercih edilmelidir.

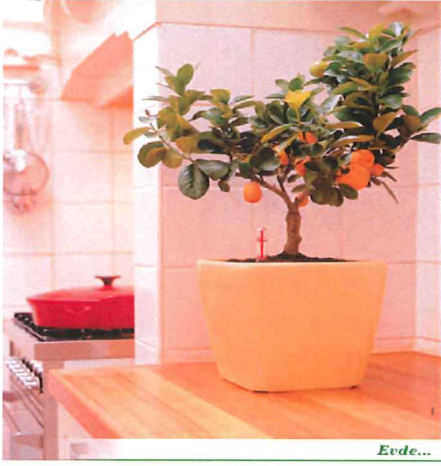
⁶⁸ Y.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Kentsel Tasarım Çalışma Grubu, İstanbul Kentsel Tasarım Kılavuzu 2, İstanbul 1992

⁶⁹ Y.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Kentsel Tasarım Çalışma Grubu, İstanbul Kentsel Tasarım Kılavuzu 2, İstanbul 1992

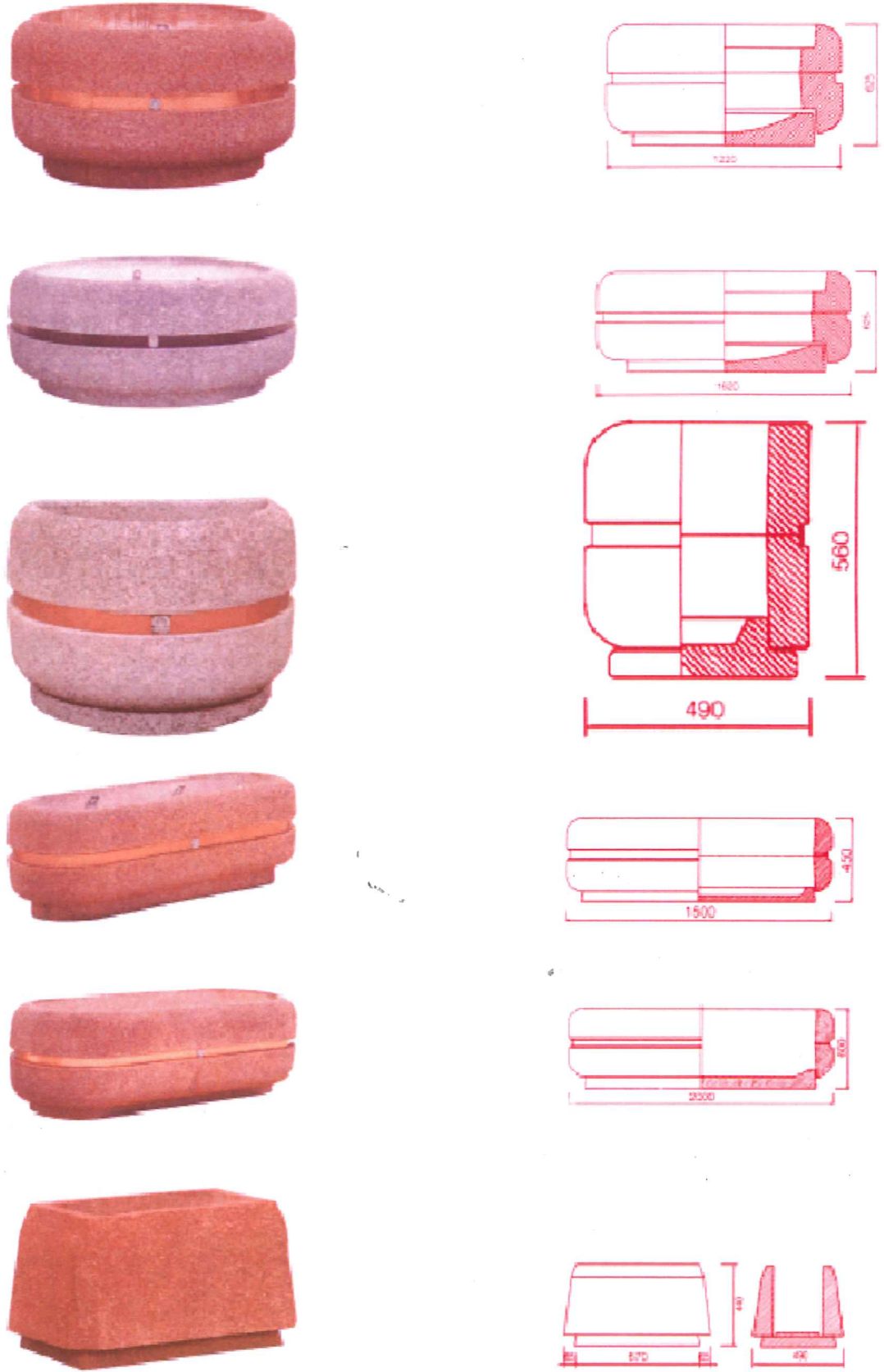
⁷⁰ ÜRGENÇ, Suat; Genel Plantasyon ve Ağaçlandırma Tekniği İ.Ü. Orman Fakültesi İstanbul 1990

ŞEKİL 1.22 : Çiçeklik tasarımları, farklı boyut ve şekillerde. (İston Yapı Kataloğu 2002)

ŞEKİL 1.23 : Estetik amaçla tasarlanan farklı renklerde bitki kapları.
(www.evdose.com)

ŞEKİL 1.24 : Genelde belediyelerin kullandığı vandalizme karşı dayanıklı taş bitki kapları ve ölçüleri. (İstanbul Büyükşehir Belediyesi Malzeme Kataloğu/05)

3.2.11. Zemin Kaplamaları

“Kaplamalar araç yolu, yaya yolu ve meydanlarda, araç ve yaya sirkülasyonundan kaynaklanan yükleri karşılayacak biçimde düzenlenmiş farklı mekanlarda malzeme de yapılan değişimlerle, mekansal veya eylemsel alan tanımlamalarına yönlendirme ve doğrultu oluşturma gibi kentsel alan gereksinimlerinin çözümlenmesine olanak tanıyan elemanlardır.

Kaplama elemanları ile oluşturulan dokular sayesinde odak noktaları, akslar, merkezler gibi farklı noktalar tanımlanabilmekte böylece algılama yolu ile kullanıcılara mesajlar iletilebilmektedir. Oluşturulan dokular ve kullanılan malzemeler ile kullanıcıların yürüme hızları ve dolayısıyla da çevre ile ilgi süresine etki edilebilmektedir.”⁷¹

“Kaplama malzemelerinin işlevlerini kısaca özetlemek gerekirse;

- ❖ Kullanım ile ilgili aşınmaya karşı koyma
- ❖ Alt zemini koruma
- ❖ Üzerine gelen yükleri zemine aktarma
- ❖ Uzun ömürlü, kaymayan ve hava koşullarına dayanıklı bir yüzey oluşturma
- ❖ Biçimlenişi ve deseni işe yayaalara yön gösterme, vurgulama, farklı işlevlere sahip alanları tanımlama
- ❖ Çevre karakterini yansıtacak, yapıları ve mekanları birbirine bağlayacak çekici bir görüntü oluşturma şeklinde sıralanabilir.”⁷²

Kaplama malzemesi seçimi yapılırken dikkat edilmesi gereken bazı ölçütler mevcuttur. Bu ölçütler;

1- “Dayanıklılık; herhangi bir kaplama malzemesinin dayanıklılığı pek çok etkene bağlı olarak değişmektedir. Bu etkenleri kısaca;

- ❖ İklimsel etkenler
- ❖ Kullanılan malzemenin özellikleri
- ❖ İşçilik kalitesi şeklinde sıralayabiliriz.

2- Güvenlik; kullanılan kaplama malzemesinin güvenliği, özellikle genel kullanıma açık olan alanlarda son derece önemli bir konudur. Güvenlik açısından yüzeyler hem ıslak hem de kuru iken kaymaya neden olmayacak biçimde düzenlenmelidir. Bu amaçla, bazı alanlarda yüzeylerin dokulu (giriş rampaları veya buzlanma olasılığı

⁷¹ COCHRANE, Timothy; Hard Surfaces, Site Design and Construction Detailing, 1990

⁷² BOOTH, Norman K, Basic Elements of Landscape Architectural Design, New York 1983

olan alanlar gibi), bazı alanlarda da yüzeylerin daha pürüzsüz (tekerlekli araçların kullanılacağı alanlar gibi) olmaları gerekmektedir. Genelde pürüzsüz yüzeylerde ıslaklık kaymaya neden olur. Bu nedenle kaplama tasarımı yapılırken yıl içindeki yağış miktarının uzun periyotlu olduğu ve dolayısıyla zeminin uzun dönem ıslak olacağı tahmin edilen alanlarda pürüzlü kaplama yüzeyleri tercih edilmelidir. Kaplama malzemesinin kötü döşenmiş olması da güvenlik açısından sorun oluşturabilir.

3- Maliyet; kaplama maliyeti hesaplanırken kısa dönem ve uzun dönem maliyetleri göz önünde bulundurulmalıdır. Kısa dönem maliyetleri olarak, ilk yapım aşamasındaki üretim, taşıma ve uygulama masrafları dikkate alınmalıdır. Buna karşılık uzun dönem maliyetleri olarak da bakım, dayanıklılık ve onarım gibi özellikleri dikkate alınarak bir hesaplama yapılmalıdır.”⁷³

4- “Çevreye Uygunluk; tüm kent mobilyalarında olduğu gibi zemin kaplamaları da kullanılacağı mekan ve çevresindeki diğer elemanlarla uyum içinde olmalıdır. Tüm malzemeler birbirini tamamlayıcı ve bütünlük oluşturucu özelliklere sahip olmalıdır. Çünkü birbirini iyi tanımlayan bir birlik oluşturan malzemeler uygunluk, rahatlama ve konfor duygusunu oluştururlar. Kaplama malzemesindeki birlik duygusu tek bir malzemenin hem döşeme hem merdiven hem de duvarda kullanımı ile veya seçilen farklı malzemelerin ortak özelliklere (renk, doku gibi) sahip olması ile sağlanabilir.

5- Görünüş; tasarımlarda görünüş açısından, kaplama malzemesinin renk, ölçü ve doku özellikleri önem taşımaktadır. Açık renkli kaplamaya sahip alanların, koyu renkli alanlara göre daha büyük görünmesi de rengin boyut algılama üzerindeki etkisi olarak özetlenebilir.”⁷⁴

Kaplama Tipleri

1- **Beton** : “Beton, günümüzde tasarımcılar tarafından kaplama malzemesi olarak en yaygın şekilde kullanılan malzemedir. Beton kaplama, prekast beton kaplama elemanları ile veya yerinde dökme beton şeklinde oluşturulmaktadır.

Prekast beton kaplama elemanlar; betondan imal edilmiş olan beton plak ve beton blok elemanlardır. Mevcut prekast kaplama elemanlarının içinde maliyeti en düşük olan elemanlardır. Yaya yollarında ve araç yollarında kullanılabilirler.

⁷³ SEÇKİN, Öznur Bülent; Peyzaj Yapıları 2, İ.Ü. Orman Fakültesi Yayını, İstanbul 1997

⁷⁴ Y.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Kentsel Tasarım Çalışma Grubu, İstanbul Kentsel Tasarım Kılavuzu 2, İstanbul 1992

Beton plaklar; kullanılacakları yerlere göre değişik ölçülerde üretilmektedirler. Beton plakların en çok kullanılan biçimleri kare veya dikdörtgen şeklinde olanlardır. Daire ve altıgen biçimdeki beton plaklar da daha çok adım taşları olarak kullanılır. Beton plaklar genellikle çimentonun rengi dolayısıyla açık veya koyu gri renkte olurlar. Ancak üretim sırasında karışıma kırmızı, siyah, kahverengi, beyaz gibi renkli agrega katılması veya boya kullanılması durumunda değişik renklerde de olabilirler. Dokulandırılmış yüzeyler şeklinde de üretilmektedirler. Beton plaklar en az 10 cm. sağlam bir zemin üzerinde 2.5 cm kalınlığında bir harç ile döşenmektedir. Yüzey suyunun drenajı için % 1.5 – 2.5’lik bir eğime ihtiyaç vardır. 6 – 7 ‘nin üzerinde eğime sahip alanlarda yağmurlu havalarda meydana gelebilecek kazaları en aza indirebilmek için kaplama yüzeyinin dokulu olması önerilmektedir.

Beton bloklar; beton plaklara göre boyutları daha küçük ancak kalınlığı daha fazla olan elemanlardır. Beton blokların kalınlığı üzerine gelecek yük miktarına göre değişmektedir. Beton bloklarda farklı renklerde üretilebilmektedirler. Beton bloklar için zemin kalınlığının, yaya yollarında 10 cm, hafif trafik yükünün olduğu yollarda da 15 cm olması idealdir. Daha sonra bu tabaka üzerine 5 cm kalınlığında kum tabakası serilmelidir. Beton blok kaplamalarda her yönden kenar sınırlamasına gerek vardır.

Yerinde dökme beton; dökme kaplama malzemeleri genel olarak şekil verilebilen ve yapışan malzemelerden oluşur. Dökme beton iyi uygulanırsa sağlam, ucuz ve çekici bir döşeme kaplaması oluşturulabilir. Dökme beton doğrudan doğruya araç yolları, yaya yolları, meydanlar ve merdivenler için kaplama malzemesi olabileceği gibi, diğer döşeme malzemeleri için de temel tabakası olarak kullanılabilir.

Dökme beton kaplamanın başarılı bir şekilde yapılabilmesi için zemin tesviyesinin iyi yapılması gerekir. Bu tesviye yüzeyi eşit bit taşıma kapasitesine sahip olmalı, iyi drene edilmeli, düz ve uygun şekilde eğimlendirilmiş olmalı ve herhangi bir organik madde veya diğer yabancı maddelerden temizlenmiş olmalıdır. Beton kaplama alt toprağın uygun olduğu durumlarda, doğrudan doğruya sıkıştırılmış alt toprak üzerine dökülebilir. Ancak alt toprak aşırı ıslak, drenaj bakımından zayıf ve organik maddece zengin ise, bu tabakanın 10-15 cm kalınlığında kazılması ve granüler malzeme (çakıl, kum, kırma taş gibi) serilerek sıkıştırılması (granüler malzeme, kalınlığı 10 cm’i

aşmayan tabakalar halinde serilerek sıkıştırılmalıdır) ve daha sonra bu granüler malzemenin üzerine betonun dökülmesi gereklidir.”⁷⁵

“Dökme betonun yük taşıma kapasitesi zeminin yapısına ve betonun kalınlığına bağlıdır. Değişik yükler bu kalınlık 10cm ile 30cm arasında değişmektedir.”⁷⁶

ŞEKİL 1.25 : Dökme betonun uygulama şekline ait bir örnek. (www.inşaatmühendisliği.net)

2 – Asfalt : “beton gibi dökme bir malzeme olup, eğrisel formlu tasarımlar için çok uygundur. Asfalt kaplama araç yolları, yaya yolları, bisiklet ve atlı yolları, oyun alanları ve koşu yolları gibi çok farklı alanlarda kullanılabilir. Ayrıca prekast beton kaplamalar veya tuğla kaplamalar için temel tabakası olarak da kullanılabilir.”⁷⁷

“Dökme asfalt; asfalt kaplamanın birçok üstünlükleri vardır. Öncelikle asfalt kaplama geniş alanlarda en düşük maliyet ile tesis edilebilecek kalıcı bir kaplama malzemesidir. Asfalt dökümünde, malzemenin dökümü ve sıkıştırılması için özel makineler geliştirilmiş olduğu için hiçbir el işçiliğine gerek yoktur. Ayrıca yakın çevrede bulunan agrega kullanılabileceği için asfalt kaplamanın maliyeti düşük

⁷⁵ SEÇKİN, Öznur Bülent; Peyzaj Yapıları 2, İ.Ü. Orman Fakültesi Yayını, İstanbul 1997

⁷⁶ Y.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Kentsel Tasarım Çalışma Grubu, İstanbul Kentsel Tasarım Kılavuzu 2, İstanbul 1992

⁷⁷ HARRIS ve DINES; Time- Saver Standarts for Landscape, Architecture new york 1988

olmaktadır. Bunun yanında eskimiş asfalt kaplamaları yeniden işlenip kullanışlı hale getirilerek asfalt kaplamanın maliyeti uzun zamanda da düşürülebilmektedir.”⁷⁸

“Asfalt kaplama asit, alkali ve tuz etkilerine karşı dayanıklıdır. Asfaltın bu niteliği buzlanmanın önlenmesi için kaplama yüzeylerinde kimyasal maddelerin kullanıldığı yerlerde özellikle önem taşımaktadır.”⁷⁹

“Tüm bu olumlu özelliklerinin yanında asfalt kaplama bazı dezavantajlara da sahiptir. Asfalt kaplama benzin gibi petrol ürünleri tarafından eritilebildiği için kolay zarar görebilir. Ayrıca yüksek sıcaklık koşullarında asfalt kaplama yumuşama eğilimi göstermekte ve zaman zaman otomobil lastiklerine veya ayakkabılara yapışabilmektedir. Asfalt koyu renkli olduğu için güneşten gelen ısı enerjisinin büyük bir kısmını emerek hava sıcaklığının ve kaplama yüzeyinin daha sıcak olmasına neden olmaktadır. Son olarak asfalt kaplamalar basınca beton kaplamalar kadar dayanıklı değildirler ve yüzey zararlarına karşı çok daha hassastırlar. Asfalt kaplamada daha başarı elde etmek için ağaçlık alanlarda kullanılmalıdır. Böylece ağaçlar sayesinde güneşten korunacağı için daha az ısınacak ve daha dayanıklı olacaktır.”⁸⁰

“Prekast asfalt kaplama; uzun yıllardan beri cadde ve yolların kaplamasında kullanılan prekast asfalt kaplama elemanları kare, dikdörtgen, altıgen ve kilitli şekillerde imal edilmektedir. Gri, kırmızı, kahverengi veya açık kahverengi tonlarında olabilen prekast asfalt elemanlar, farklı renkte kaba ve ince agrega kullanılarak daha değişik renklerde de üretilebilmektedir. Prekast asfalt kaplama son derece sert ve sağlam olup iyi hazırlanmış bir temel tabakası ile araç ve yaya yollarında kullanılabilirler.”⁸¹

⁷⁸ SEÇKİN, Öznur Bülent; Peyzaj Yapıları 2, İ.Ü. Orman Fakültesi Yayını, İstanbul 1997

⁷⁹ HARRIS ve DINES; Time- Saver Standarts for Landscape, Architecture new york 1988

⁸⁰ SEÇKİN, Öznur Bülent; Peyzaj Yapıları 2, İ.Ü. Orman Fakültesi Yayını, İstanbul 1997

⁸¹ HACIHASANOĞLU; Işıl; Kent Mobilyaları İstanbul 1991

ŞEKİL 1.26 : Asfalt yapımı. (www.inşaatmühendisliği.net)

3- Doğal Taş : Doğal taşlar hemen her yerde bulunabilmeleri nedeni ile ilk çağlardan beri dünyanın her yerinde en yaygın biçimde kullanılan bir malzemedir. Günümüzde özellikle kentsel mekanlarda doğal taş malzemenin kullanımı giderek azalmaktadır. Bunun nedenleri, doğal taşın hazırlanması ve uygulanması sırasında iyi işçilik gerektirmesi, taşın çıkarıldığı yerden kullanılacağı yere taşınmasındaki masrafın yüksek oluşu ve her ne kadar doğal taşın bıraktığı etkiye sahip olmasalar da , doğal taş yerine kullanılacak başka malzemelerin üretilmiş olması ve bu malzemelerin daha ucuza mal olması şeklinde özetlenebilir.

“Taş kaplama elemanları, esnek bir temel ve döşeme yatağı üzerine esnek derzli olarak veya sert bir temel ve döşeme yatağı üzerine harç yada sulu harç derzli olarak döşenebilir. Taş kaplamalar ya kaynaklarından çıkarıldığı gibi doğal olarak yada kesilip işlenmiş kesme taş olarak kullanılırlar. Kentsel mekanların düzenlemelerinde kullanılan doğal taşlar, döşeme plakları, parke taş, mozaik parke taş, dere çakılları, kırma taş ve kum şeklinde olmaktadır.

Döşeme plakları; kaplama elemanı olarak kullanılacak taşların ince plaklar haline getirilmesi ile oluşur. Döşeme plakları arasındaki derzler alanın özelliklerine göre değişik şekillerde olur. Eğer alan yoğun olarak kullanılacak ise derzler çimento harcı ile doldurulmalıdır. Döşeme plakları kullanılacak taşın tipine ve arzulanan tasarıma bağlı olarak, taşın doğal formuyla kullanılacağı gibi, testere veya diğer taşçı aletlerinin yardımıyla belli formlarda kesilerek de kullanılabilir. Doğal olarak kullanılan döşeme plaklarının tipik örneği kayrak taşıdır. Genelde poligonal şekilli

olan kayrak taşları, esnek bir temel içine açık derzli veya sert bir temel üzerine kalın harç yataklı olarak döşenebilirler.

Kesme taş döşeme plakları, mekanik olarak yontulmuş veya kesilmiş bir taş olup her boyutta ve şekilde olurlar. Bu elemanlar kalınlığına bağlı olarak, sert veya esnek bir temel üzerine harç yada sulu harç derzli olarak döşenirler. Hafif trafik yükü taşıyan kaplamalar esnek bir temel ve döşeme yatağı üzerine, kum dolgu derzli olarak yapılabilir.’’⁸²

‘‘*Parke taş ve Mozaik parke taş*; granit veya bazalt esaslı taşlardan elde edilir. Granit parkeler genellikle dikdörtgen şekilli olup, 20-14-10 cm boyutlarındadırlar. Kayma direncinin sağlanması için bu taşların yüzeyleri yontulur veya testere ile kesilir. Granit parke taşlar, esnek bir temel ve döşeme yatağı üzerine kum dolgu derzli olarak döşenebilirler.

Mozaik parke taşlar ise kare şekilli olup, 10-10-10 cm boyutlarındadırlar. Mozaik parke taşın ölçüsü yerine göre 9 veya 8 cm’ ye kadar inebilmektedir. Mozaik parke taşlar daha küçük boyutlu olmaları dolayısıyla granit parke taşlara göre daha sert bir temel ve döşeme yatağı üzerine döşenir. Trafik yükünün fazla olmayacağı alanlarda mozaik parke taşlar esnek bir temel üzerine de döşenebilir.

Çakıl mozaik kaplamalar; deniz kıyısı veya dere yatağından toplanarak doğal şekli ile kullanılan çakıl taşlarının beton üzerine serilmiş harç içine yerleştirilmesi ile oluşan bir kaplama şeklidir. Çakıl mozaik kaplama için toplanan taşlar belli büyüklükte ve renkte olmalıdır. Çakıl kaplamalar genellikle doku bakımından kabadırlar. Çakıl mozaik kaplama için seçilen taşların boyutlarının mümkün olduğunca eşit olmasına dikkat edilmelidir.’’⁸³

‘‘Çakıl mozaik kaplama, gerek taşların seçimi sırasında gerekse uygulama sırasında oldukça özen ve iyi işçilik gerektirdiği için ancak çok özel yerlerde ve küçük yüzeylerin kaplamasında kullanılmalıdır. Geniş alanlarda da döşemelere ilginçlik katmak amacı ile derzlerde çakıl mozaik kaplama kullanılabilir.’’⁸⁴

‘‘Çakıl mozaik kaplama iki türlü uygulanır. Birinci yöntemde harç serildikten sonra daha önceden ısıtılmış olan çakıllar harç üzerine eşit şekilde dağıtılıp uzun ve düzgün bir ahşap masterla üstten vurularak çakılların aynı düzeyde olmaları sağlanır. İkinci

⁸² SEÇKİN, Öznur Bülent; Peyzaj Yapıları 2, İ.Ü. Orman Fakültesi Yayını, İstanbul 1997

⁸³ SEÇKİN, Öznur Bülent; Peyzaj Yapıları 2, İ.Ü. Orman Fakültesi Yayını, İstanbul 1997

⁸⁴ Y.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Kentsel Tasarım Çalışma Grubu, İstanbul Kentsel Tasarım Kılavuzu 2, İstanbul 1992

yöntemde ise önce alana çakıllar eşit bir şekilde yerleştirilir sonra harç çakılları örtecek biçimde serilerek kurumaya bırakılır. Kaplama sertleşmeden önce suyla yıkanıp yumuşak bir fırça ile üstteki 3 mm. tabaka alınarak, çakılların ortaya çıkması sağlanır. Ayrıca iyi dere çakılları ortadan yarılarak ve kesik yüzeyleri üste getirilerek de ilginç kaplamalar oluşturulabilir. Ancak bu yöntem hem zor hem de oldukça pahalıdır.”⁸⁵

Kırma taş ve kum; genellikle fazla yoğun olmayan yolların kaplanması için kullanılırlar. “Kırma taş ve kum doğrudan doğruya serilerek serbest kırma taş ve kum yüzeyleri olarak kullanılabilirler gibi sıkıştırılarak da kullanılabilirler. Serbest haldeki kırma taş veya kum döşeme hareketi yavaşlatmaktadır. Bu nedenle serbest haldeki kırma taş veya kum döşeme hareketi engellemek veya yavaşlatmak istenilen bölgeler ile üzerinde dolaşımın istenmediği bölgelerde kullanılmalıdır. Japon bahçelerinde serbest haldeki kırma taş ve kum hem bu özellikleri için hem de suyu temsil ettikleri için kullanılmaktadır. Tüm bu özelliklerinin yanında, çocukların taşları alıp fırlatabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır.”⁸⁶

ŞEKİL 1.27 : Doğal çakıl taşlarıyla oluşturulmuş estetik bir döşeme şekli. (www.arkitera.com)

⁸⁵ SEÇKİN, Öznur Bülent; Peyzaj Yapıları 2, İ.Ü. Orman Fakültesi Yayını, İstanbul 1997

⁸⁶ HARRIS ve DINES; Time- Saver Standarts for Landscape, Architecture new york 1988

4- Tuğla : ‘‘İnsanoğlu tarafından bilinen en eski inşaat malzemelerinden biri olan tuğlalar, dayanıklı olmaları, çok değişik renk, ölçü ve dokuda olmaları ve değişik desenler oluşturmaya fırsat vermeleri nedeni ile hazır prekast elemanlar arasında en yaygın olarak kullanılan kaplama malzemeleridir.’’⁸⁷

‘‘Kaplama elemanı olarak kullanılan tuğlalar, dolu tuğla olup diğer yapı tipleri için kullanılan delikli tuğlalardan daha fazla sertlik kazanacak şekilde pişirilir ve değişik boyut ve şekillerde üretilir. En yaygın olarak dikdörtgen şeklindeki tuğlalar kullanılırken, kare ve altıgen şeklindeki tuğlalarda mevcuttur. Ayrıca tuğlalar farklı şekillere de dönüştürülebilmektedir. Özellikle dikdörtgen şeklindeki tuğlalar için en yaygın döşeme şekilleri olarak uygulamalarda düz örgü, demet örgü, çapraz örgü, sepet örgü ve bu örgü çeşitlerinin karışımı farklı örgü tiplerini görebilmekteyiz.

Tuğla kaplamalar sert veya esnek derzli olacak şekilde, üç tip temel ve döşeme yatağı (sert, yarı sert veya esnek) zerine döşenebilirler. Tuğla kaplamalarda harçlı derz kullanılması veya kullanılmaması durumlarında da farklı görüntüler elde edilebilir. Tuğla kaplamalarda harçlı derz genellikle görsel nedenlerle yapılır. Harsız yada bitişik derzli tuğla kaplamalarda da, tuğlalar sert, yarı sert veya esnek bir temel üzerine arzu edilen desenlerde ve mümkün olduğu kadar bitişik bir şekilde döşenir.’’⁸⁸

5- Mozaik : Çimento, mermer pırcı ve suyun karıştırılması ile elde edilen harcın belli kalıplara dökülüp sıkıştırılması ile oluşturulan kaplama elemanlarıdır.

‘‘Mozaik harcının belli ldeki üzeri yivli bir kalıba dökülmesi ve sıkıştırılması ile karo simon denilen mozaik kaplama elemanı oluşturulmaktadır. Karo simon yüzey sularının ayağımızı ısıtmadan, yivli kısımların içinden akmasını sağladığı için özellikle yaya kaldırımları için ideal sayılabilecek bir döşeme kaplamasıdır. Düzgün bir yzeeye sahip olmaları dolayısıyla, özellikle geçiş amaçlı yoğun yaya trafiğinin yaşandığı mekanlarda tercih edilirler. Sağlam bir alt yapı ile uzun yıllar kullanılabilirler.’’⁸⁹

⁸⁷ Y.T.. Mimarlık Fakültesi Kentsel Tasarım alışma Grubu, İstanbul Kentsel Tasarım Kılavuzu 2, İstanbul 1992

⁸⁸ SEÇKİN, Öznur Bülent; Peyzaj Yapıları 2, İ.. Orman Fakültesi Yayını, İstanbul 1997

⁸⁹ Y.T.. Mimarlık Fakültesi Kentsel Tasarım alışma Grubu, İstanbul Kentsel Tasarım Kılavuzu 2, İstanbul 1992

ŞEKİL 1.28 : Mozaik taşlarla oluşturulmuş estetik ve peyzajı hareketlendiren bir meydan döşemesi şekli. (www.arkitera.com)

6- Ahşap : ‘‘Ahşap kaplama, ahşabın bitkilerle olan uyumu sayesinde doğal bir görünüşe sahip son derece dekoratif özellikli bir kaplama türüdür. Ahşap kaplama için uygun bir tür ve özellikteki ağaç gövdeleri, büyük ölçülü elemanlardan küçük döşeme bloklarına kadar çok değişik ölçülerde kesilerek kullanılmaktadır. Genellikle ağaç gövdeleri 13-18 cm kalınlığında kesilmektedir.

Ahşap kaplama malzemesi toprak ile temas ettiğinde çürümektedir. Ahşap kaplamanın topraktaki dayanma süresini uzatabilmek için bakteri zararlarına karşı önlemler alınmalı ve kullanılan ağaç türünün dayanıklı olmasına dikkat edilmelidir. Çünkü ahşap kaplama malzemesinin dayanıklılığı, kullanılan ağaç türüne göre değişmektedir. Kestane, meşe, bazı çam ve sedir türleri diğer ağaç türlerine göre daha uzun süre dayanmaktadırlar. Ayrıca günümüzde, ahşabın korunması ve ömrünün uzatılabilmesi amacıyla geliştirilmiş pek çok ürün bulunmaktadır. Bu koruyucu ürünler, ahşabı korumanın yanında değişik renk olanakları da sunmaktadırlar.

Ahşap kaplamalar, iç mekanlarda kullanıldığı tarza benzer şekillerde de dış mekanlarda kullanılmaktadırlar. Bu tür bir kullanım yeraltı su seviyesinin yüksek olduğu ve dolayısıyla yaya dolaşımının başka türlü mümkün olmadığı durumlarda da çok uygundur.’’⁹⁰

⁹⁰ SEÇKİN, Öznur Bülent; Peyzaj Yapıları 2, İ.Ü. Orman Fakültesi Yayını, İstanbul 1997

ŞEKİL 1.29 : Ahşap döşemeyle doğaya uyum ve sıcak bir ortam. (www.arkitera.com)

3.2.12. Ağaç Izgaraları ve Koruyucuları

“Kentlerde ağaçların insanlara en yakın oldukları yerler yollardır. Ancak yollar giderek ağaçlar için uygun bir yaşam ortamı olmaktan uzaklaşmaktadır. Aslında orman ekosisteminin ögesi olan ağaçlar, kent ekosisteminin, kentsel yapılaşmanın ve yaşamın yoğun bir şekilde sürdüğü yollarda çeşitli baskıların etkisi altındadır. Bu baskılar neden ile sağlıklarını yitirmekte, kırsal alandakilere oranla daha yavaş büyümekte ve daha kısa ömürlü olmaktadır. Sonuç olarak kent halkının kendilerinden bekledikleri işlevleri yeterince yerine getirememektedirler.”⁹¹

“Kentlerde yaya ve araç trafiğinin bulunduğu her yerdeki toprak yüzeyi, beton, asfalt, taş ve benzeri malzeme ile kaplanmıştır ve toprak yüzeyi, sürekli olarak insanların ve araçların baskısı altında sıkışmaktadır. Bu tip yüzeyler üzerindeki ağaçların kök solunumu ve su alımı zorlaşmakta ayrıca sıkışan topraktaki yararlı mikroorganizmalarda ölmektedir. Toprak yüzeyi örtülü olduğu için yağmur suları sızamamakta ve sulamayı gerekli kılmaktadır. Bunun yanında yaprak döküntüleri toprağa karışmadan süpürüldüğü için toprakta doğal yolla gübreleme sağlanamamakta ve yapay olarak gübreleme gerekmektedir. Bu problemler kısa sürede ağaçlarda gelişim bozuklukları ve büyüme tıkanıklıkları şeklinde kendini göstermektedir. Bu durumdaki ağaçlar için en iyi önlem, kök civarındaki geçirgen

⁹¹ ASLANBOĞAN, İçlin, Kentlerde Yol Ağaçlandırması, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, İzmir 1990

olmayan tabakanın kaldırılmasıdır. Böylece köklerin hava ve sudan faydalandırılmasıdır. Ancak yollarda ve meydanlarda kaplamanın ağacın bütün taş sahsının yerdeki iz düşümünü kapsayacak şekilde kaldırılması en azından 2-3 metrekarelik alanın korunması bile mümkün değildir. Bu durumda geçirgen olmayan döşeme tabakasını kaldırmak ve ağaçların etrafına çeşitli tiplerdeki ızgaraları kullanmak önerilir.”⁹²

“Izgaralar sayesinde ağaçlar hem su hem de hava ihtiyaçlarını yeterli olarak karşılayabileceklerdir. Izgaralar su ve hava alımını kolaylaştırmak yanında, gübrelemeye de olanak verirler. Izgaralar ağaçların etrafından kolaylıkla kaldırılıp tekrar yerine konabilirler.”⁹³

“Ayrıca yeni dikilen ağaçların gövdelerini insan, hayvan ve araçların verebilecekleri zararlardan korumak için galvaniz veya üstü plastik kaplı kafes tel, demir veya ahşap 150 cm boyda ve ağacın gövdesini çepeçevre kuşatacak şekilde bir koruyucu kullanılmalıdır. Bu koruyucunun ağacın gövdesinden 25-30 cm uzaklıkta olması yeterlidir.”⁹⁴

“Standart ağaç ızgaraları genelde dökme demir ya da dökme beton olarak bulunabilmektedir. Daire, kare veya altıgen en çok kullanılan biçimler olup, bunların çap ya da genişlikleri 90 cm ile 180 cm arasında değişmektedir. Ağaç ızgaraları ağaçların bakımı veya döşemelerin temizliği için kullanılacak küçük araçların ağırlığından zarar görmeyecek kadar sağlam ve ağaç köklerinin gereksinimine yanıt verecek kadar da açık kısmı içerecek yapıda olmalıdır. Ağaç ızgaralarının kalınlıkları üzerine gelecek yüke ve ağırlığa göre değişmekle birlikte genellikle dökme demir için 2 cm, dökme beton içinse 5 cm’dir. Bakım ve temizlik için kaldırabilmek için ızgaralar normal olarak iki veya daha çok parçadan meydana gelecek şekilde üretilmektedir. Ağaç ızgaralarının, ağaç gövdesi büyüdükçe, merkeze yakın parçalarının çıkarabileceği biçimde daha esnek yapıda olanları da vardır.”⁹⁵

“Ağaç ızgaraları yerleştirilirken veya diğer taş, tuğla gibi elemanlarla ağaç çevresindeki toprak korumaya alınırken öncelikle bu elemanlara alt tabaka oluşturacak şekilde alana belirli kalınlıklarda çakıl ve kum serilmelidir. Kullanılan çakıl ve kum gözenekli bir yapı oluşturarak havalanmayı kolaylaştıracak ve suların

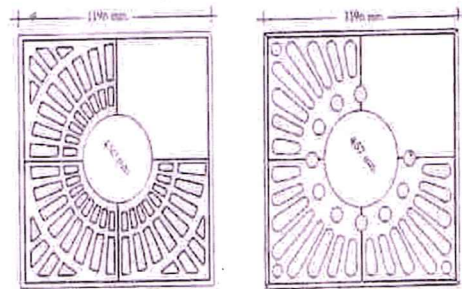
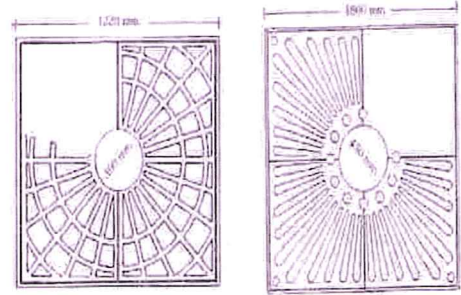
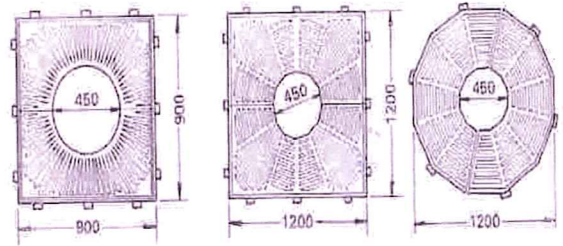
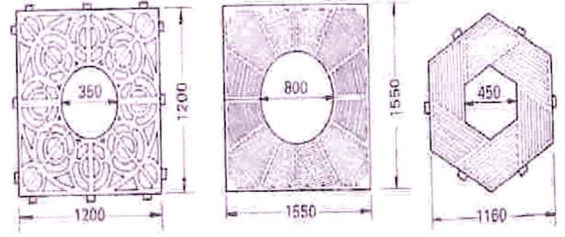
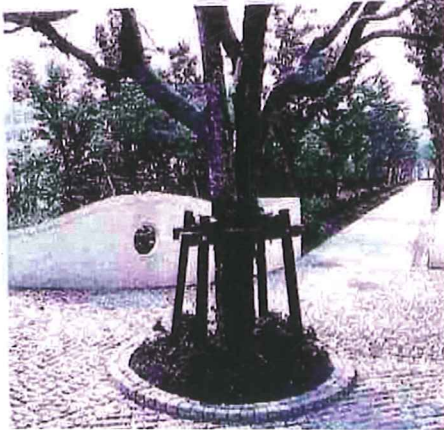
⁹² ÜRGENÇ, Suat, Genel Plantasyon ve Ağaçlandırma Tekniği, İ.Ü. Orman Fakültesi, İstanbul 1990

⁹³ Y.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Kentsel Tasarım Çalışma Grubu, İstanbul Kentsel Tasarım Kılavuzu 2, İstanbul 1992

⁹⁴ ÜRGENÇ, Suat, Genel Plantasyon ve Ağaçlandırma Tekniği, İ.Ü. Orman Fakültesi, İstanbul 1990

⁹⁵ HARRIS ve DINES; Time- Saver Standarts for Landscape, Architecture new york 1988

kolayca ağacın kök sistemine ulaşmasını sağlayacaktır. Çakıl ve kum serildikten sonra hafifçe sıkıştırılmalıdır.”⁹⁶

ŞEKİL 1.30 : Ağaç altı ızgaralarının kullanım şekilleri ve ölçüleri. (Peyzaj Yapıları Ders Notları, Öznur Bülent Seçkin)

⁹⁶ LITTLEWOOD, Michael, Landscape Detailing, London 1984

3.2.13. Bisiklet Parkları

Bisiklet parkları bisiklet kullanıcılarının bisikletlerini kolaylıkla park etmeleri için tasarlanmış elemanlardır. Bu elemanların olmaması durumunda bisikletler, yollara ve kaldırımlara bırakılmakta böylece hem karmaşaya sebep olmakta hem de yaya ve araç trafiğini olumsuz yönde etkilemektedir.

“Bisiklet parkları için en basit çözüm yolu olarak döşemede tekerleğin gireceği kadar bir yarık oluşturulabilir. Bu yöntem yapım kolaylığı açısından görüşü engelleyebilecek yükseltilere gerek göstermemesi açısından, bisiklet park edilmediği zamanlarda yay trafiği için döşemenin kesintisiz devamına olanak sağlaması açısından ve maliyet açısından en uygun yöntemdir. Bu tip bir alan oluşturulurken tekerleğin gireceği yerin drenajının iyi yapılmasına ve su toplanmasına izin verilmemesine dikkat edilmelidir. Diğer bir pratik çözüm ise, ağaç ızgaralarının aynı zamanda bisiklet park yeri olarak da kullanılabilir şekilde düzenlenmesidir. Bisiklet park yerleri bir duvar boyunca yerleştirileceklerse çizgisel olarak sıralanmalı, çiçeklik, ağaç çevresi veya benzeri bir alana yerleştirileceklerse de ışınsal olarak sıralanmalıdırlar.”⁹⁷

3.2.14. Çocuk Oyun Alanı Elemanları

“Oyun alanı elemanları, çocukları oyun alanlarına çeken, onları eğiten, geliştiren, eğlendiren ve iyi vakit geçirmelerini sağlayan nesnelere dir. Bu elemanlar sabit üniteler olduğu gibi sabit olmayan ünitelerden de oluşabilmektedirler. Çok çeşitli malzemeden üretilmiş, farklı tip ve şekillerde oyun elemanları mevcuttur.

Oyun elemanlarının taşınması gereken özellikler;

- ❖ Oyun elemanları, her şeyden önce çocukların oyun ihtiyaçlarına ve gelişmelerine cevap vermelidir.
- ❖ Çocukların güvenli bir şekilde kullanabilmeleri için, çocuk ergonomisine uygun olmalıdır. Ayrıca özür lü çocuklar içinde özel ergonomik ölçülerde oyun elemanları yer almalı
- ❖ Alandaki oyun elemanlarının sayısı yeterli olmalı
- ❖ Oyun elemanlarının sürekli bakım ve kontrolü yapılmalı
- ❖ Oyun elemanları, sahip oldukları fonksiyonlarının niteliği ve alanın konumuna göre uygun şekilde yerleştirilmeli

⁹⁷ Y.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Kentsel Tasarım Çalışma Grubu, İstanbul Kentsel Tasarım Kılavuzu 2, İstanbul 1992

- ❖ Değişik amaçlar için kullanılabilir şekilde çok fonksiyonlu olmalı
- ❖ Çocuğun ilgisini çekecek, dikkatini yoğunlaştırabileceği ve hayal gücünü etkileyebilecek boyut ve yapıda olmalı
- ❖ Renkleri çocukların beğenisine göre seçilmelidir. Çocukların en çok beğendiği renkler sırayla; kırmızı, mavi, yeşil, mor, turuncu ve sarıdır.
- ❖ Dayanıklı, sağlam ve iklim şartlarına uygun olmalı
- ❖ Hem bireysel hem de grup oyunlarına imkan sağlamalı
- ❖ Yaş gruplarına göre farklı özelliklere sahip olmalıdır.

Tırmanma Elemanları; kol, bacak ve kasları çalıştıran bu elemanlar kaya ve ağaç gibi doğal materyallerden oluşabileceği gibi tuğla, beton veya metalden veya pvc malzemeden de oluşabilir. Çocukların fiziksel gelişimine katkıda bulunan bu elemanların seçiminde dikkat edilmesi gereken en önemli konu güvenlidir. Özellikle bu tip elemanların yerleştirildiği alanların zemin kaplamalarının seçimine dikkat edilmelidir. Zemin kaplamaları herhangi bir düşme durumunda en az zarar verecek özellikte olmalıdır. Bu amaçla geliştirilmiş hücreli lastik yüzeyler veya 30 cm alt kotta hafif çakıllı kum ideal malzemedir.

Kaydıraklar; bir tırmanma platformu ve bir kayma platformundan oluşmaktadır. Beton, ahşap, metal ve plastik gibi çok farklı malzemelerden oluşurlar. Kaydıraklar yaş gruplarına göre farklı yüksekliklerde olmalıdır. Direk güneş altına yerleştirilmemelidirler.

İp; ipler sadece tutunarak sallanma elemanı olabileceği gibi kafes şeklinde, üzerinde yürümeye yarayan ve böylece çocuğun denge kabiliyetini artırıcı özelliği olan elemanlar şeklinde de olabilmektedir. İplerle oluşturulan oyun elemanları için uygun bir platforma geniş bir alana ve çocukların serbest bir şekilde sarkabilmeleri için uygun yüksekliğe ihtiyaç vardır.

Kum Havuzu; genellikle 0-3 yaş arası yöneliktir. Kum havuzlarının derinliği en az 30 cm olmalıdır. Kum havuzlarında kullanılan kum, çocukların sağlığı açısından sık sık dezenfekte edilmeli, belirli periyotlarla alt üst edilmeli ve en azından yılda bir defa değiştirilmelidir. Ayrıca kum havuzları iyi drene edilmiş olmalıdır.

Su; oyun amaçlı havuzlar iki tipte olmaktadır,

- ❖ Düz tabanlı, eğimsiz havuzlar. Bunlarda 20 cm yükseklik tercih edilir. Bu tip sığ havuzlar doğal koşulları hatırlatırlar.
- ❖ Orta kısma doğru eğim verilmiş tabanlı havuzlar.

Su oyunlarında kullanılan suyun temiz tutulması, çocukların sağlığı açısından çok önemlidir.

Tahtıravallı; ahşap, demir, paslanmaz elik gibi malzemelerden yapılır. Çocukların beraber oyun oynamasına imkân verir. Yerleştirilirken güneşin yönüne dikkat edilmelidir. Çocukların yüzü güneşe dönük olmamalıdır.

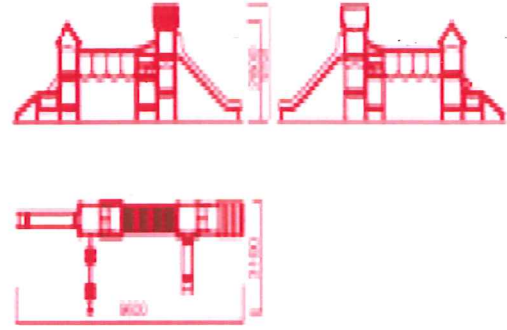
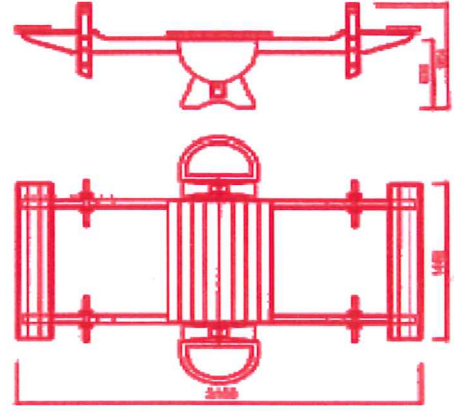
Salıncaklar; tasarımında önemli olan konu salıncanın güvenli olması ve yerleştirileceği alanın zeminidir. Salıncanın salınımı ve çocukların zıplama mesafesi düşünülerek, etrafında kum, çim gibi yumuşak bir zemin sağlanmalıdır. Ayrıca salıncanın altındaki alanın drenajı iyi olmalıdır. Salıncaktaki oturma elemanının lastik olması da çocuğun salıncaktan kaymasını engelleyerek, salıncanın emniyetini arttırır.

Karmaşık Oyun Elemanları; kayma, tırmanma, sallanma, denge gibi fiziksel davranışların gerçekleştirildiği oyun elemanlarının bir araya getirilmesi ile oluşur. Özellikle sınırlı büyüklükteki alanlarda birçok işleve sahip olması ile tercih edilen elemanlardır.⁹⁸

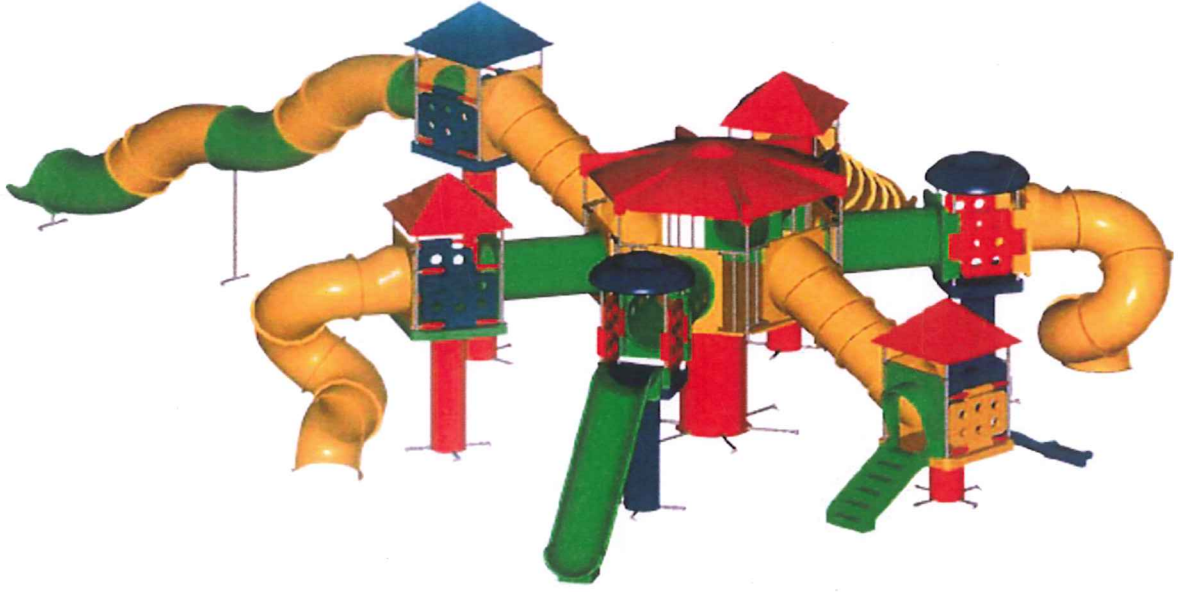
ŞEKİL 1.31 : Karmaşık bir ocuk oyun elemanı rneği. (www.kentsel.org)

⁹⁸ DİNC; Hülya; ocuk Oyun İşlevi ve ğeleri (İstanbul rneği) Yıldız Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1993

ŞEKİL 1.32 : Tahtıravalli ve karmaşık çocuk oyun elemanları tasarımları. (Peyzaj Yapıları Ders Notları, Hakan Altınçekiç)

ŞEKİL 1.33 : Plastik malzeme kullanılarak yapılmış bir karmaşık çocuk oyun elemanı örnekleri. (www.yığıtparktasarım.com)

ŞEKİL 1.34 : Tasarım amacıyla yapılmış, doğal ortama uygun, estetik bir çocuk oyun alanı çalışması. (Sevde Feyizoğlu / 2007)

ŞEKİL 1.35 : Farklı malzemedan yapılmış ve farklı tasarımları olan tahtıravalli örnekleri. (Lisans tezi çalışması, Sevede Feyizoğlu)

ŞEKİL 1.36 : Ahşap malzeme kullanılarak oluşturulmuş, doğağ ortama uygun oyun alanı. (Lisans tezi çalışması, Sevede Feyizoğlu)

ŞEKİL 1.37 : Çocuk parklarında kullanılan bir salıncak örneği. (Lisans tezi çalışması, Sevde Feyizoğlu)

3.2.15. Heykeller

“Heykel; taş, tunç, kil, demir, alçı, ahşap, fildişi gibi malzemelerden yontularak, kalıba dökülerek veya yoğrulup pişirilerek meydana getirilen üç boyutlu sanat eseri, yontu veya plastik obje”⁹⁹ olarak tanımlanmaktadır.

“Heykel en eski ve en evrensel sanattır. Heykeller tarih boyunca dini amaçlarla, anıt kurmak amacı ile veya süsleme amacı ile yapılmışlardır. Geçmişten günümüze yapılan dış mekan düzenlemelerinde, klasik anlamda heykellerin yanında bir heykel gibi biçimlendirilmiş ve bulunduğu mekanda bu anlamda kullanılmış elemanlarda mevcuttur. Bunlara örnek olarak İtalyan bahçelerinin çeşmeleri, bitki kapları, İngiliz bahçelerinin tapınakları, Japon bahçelerinin kaya grupları, taş lambaları, su sarnıçları ve özellikleri nedeni ile tek başlarına veya gruplar halinde kullanılan ağaçlar gösterilebilir.”¹⁰⁰

“Heykeller bir odak noktası oluşturmak, ilgi çekmek, insanlara mesaj vermek gibi amaçlarla konumlandırılırlar. Bu amaçların diğer insanlar tarafından da doğru algılanabilmesinde, heykelin doğru olarak konumlandırılmış olması büyük önem taşımaktadır.”¹⁰¹

⁹⁹ Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi, cilt 12

¹⁰⁰ Y.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Kentsel Tasarım Çalışma Grubu, İstanbul Kentsel Tasarım Kılavuzu 2, İstanbul 1992

¹⁰¹ BOOTH, Norman K, Basic Elements of Landscape Architectural Design, New York 1983

3.2.16. Oturma Birimleri

“Oturma ögesi görsel olarak göze hoş görünme ve rahat olma yanında dayanıklılık ve bakımla ilgili problemleri en aza indirecek biçimde sağlam ve basit olmalıdır. Oturulacak yerin çabuk kuruyan ve suyu emmeyecek biçimde ve sıcak bir malzemedan yapılması kullanım açısından önemlidir. Özellikle kuzey bölgelerde bu tür elemanların yapımında ahşap malzeme kullanılmalıdır. Donatı elemanlarında malzeme seçiminde iklim faktörleri göz önünde tutulması gereken önemli bir husustur.

Ahşabın oturma elemanlarında yaygın olarak kullanılmasını sağlayan bir takım olumlu özellikleri vardır. Bunlar;

- ❖ Hafif ve dayanıklı bir malzemedir
- ❖ Kolay işlenir, çivilenir ve vidalanır
- ❖ Doğal renkleri sıcak ve çekicidir
- ❖ Vücut ısını korur.”¹⁰²

Oturma elemanlarının boyutları ile kullanıcı arasındaki uyumun sağlanması için, oturma elemanları insan ergonomisine uygun olarak tasarlanmalıdır. Bunun için insanın antropometrik boyutları kullanılmaktadır.

“Oturma elemanları, kentsel tasarım süreci içerisinde çeşitli yan eylemlerle birlikte düşünülerek konumlandırılmalıdır. Örneğin; alışverişe yönelik yaya bölgelerinde yapılan düzenlemelerde, oturma elemanları yaya akışını engellemeyecek biçimde konumlandırılırken, gezinti ve seyir alanlarında izlenecek yöne uygun olarak ve yine yaya akışını engellemeyecek biçimde yerleştirilmelidirler. Ayrıca oturma elemanları aydınlatma elemanları, çöp toplama elemanları ve çiçeklikler ile bir bütün oluşturulmalıdırlar.”¹⁰³

“Oturma elemanlarının konumlandırılmasında sosyo-kültürel özelliklere de dikkat edilmelidir. İnsanların sosyal ilişkilerini geliştirmeye yardımcı olacak biçimde yerleştirilmelidir. Üçten fazla kişinin aynı lineer oturma elemanını paylaşması tercih edilmemektedir. Daha çok insanın aynı doğru üzerinde sosyal iletişim kuramaması bu yaklaşımın temel nedeni olmaktadır. Birbirine dik olarak veya dairesel olarak yerleştirilmiş oturma elemanları insanların birbiri ile iletişim kurmalarını kolaylaştıracaktır. İnsanların kısa süreli olarak kullanacakları oturma elemanlarının

¹⁰² Yücel,S, Bilici,S Donatı Elemanlarında Ahşap Malzeme Kullanımı, Lisans Tezi A.Ü.Z.F. Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ankara 1995

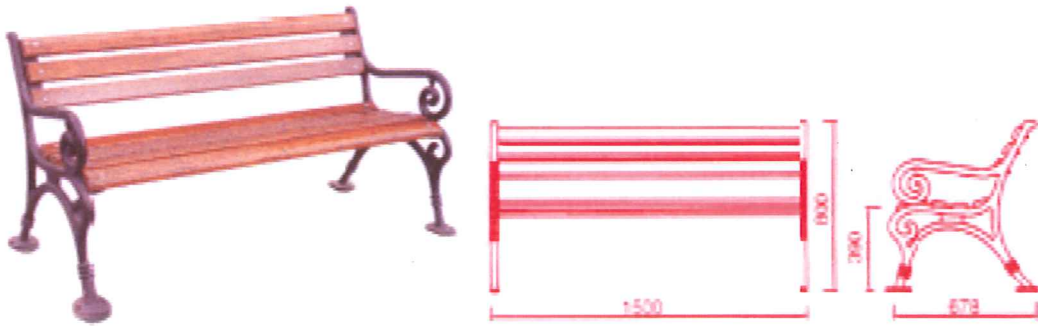
¹⁰³ HACIHASANOĞLU; Işıl; Kent Mobilyaları İstanbul 1991

(otobüs durakları gibi) veya sohbet köşesi oluşturmak amacıyla yerleştirilmiş oturma elemanlarının birbirine yakın olması gerekirken insanların daha uzun süreli olarak kullanacağı ve yalnız kalmayı tercih ettiği zamanlarda kullanabileceği düşünülen oturma elemanları birbirine çok yakın olmamalıdır.”¹⁰⁴

“Günümüzde oturma elemanları bazı özel mekanlarda oturma elemanı görevinin dışında sadece görsel amaçlar içinde yerleştirilmektedirler. Bu amaçlarla yerleştirilen bir oturma birimi belki insanlar tarafından oturma elemanı olarak kullanılmayacaktır ama o mekana estetik olarak katacağı görsel etki son derece önem taşımaktadır. Oturma elemanlarında kullanılan malzemeler; beton, çelik, ahşap, fiber, pvc gibi malzemelerdir. Kullanılan malzemelerin tümü dış etkenlere karşı dayanıklı olmalıdır.”¹⁰⁵

ŞEKİL 1.38 : Tekli ve dördlü oturma elemanı örnekleri. (www.iston.com)

¹⁰⁴ BOOTH, Norman K, Basic Elements of Landscape Architectural Design, New York 1983

¹⁰⁵ Y.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Kentsel Tasarım Çalışma Grubu, İstanbul Kentsel Tasarım Kılavuzu 2, İstanbul 1992

ŞEKİL 1.39 : Sıklıkla kullanılan, vandalizme dayanıklı, peyzaja uygun bank örnekleri ve ölçüleri. (İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yapı Malzemeleri Kataloğu/2006)

ŞEKİL 1.40 : Çiçeklik olarak da kullanılan çok amaçlı oturma elemanı örneği (İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yapı Malzemeleri Kataloğu/2006)

3.2.17. Üst Örgü Öğeleri

“Üst örgü öğeleri, kentsel mekanlarda özellikle yaya alanlarında, parklarda ve piknik alanlarındaki dinlenme alanlarında kullanıcıları güneşin ve rüzgarın rahatsız edici etkilerinden korumak, gölge ve gölge deseni oluşturarak ilgi çekmek, dış mekânın daha kolay algılanabilmesi için bir yükseklik sınırı oluşturmak gibi amaçlarla kullanılan elemanlardır.

Üst örgü öğesi olarak pergolalar, tenteler, şemsiyeler gibi yapısal öğeler kullanılabilirdiği gibi bitkisel öğelerde kullanılabilir. Pergolaların genellikle ahşap, metal ve beton örneklerine rastlanırken, şemsiye ve tentelerinde kumaş ve plastik kökenli örneklerine rastlanmaktadır.

Pergolalar dikmeler ve dikmeler üzerine belirli aralıklarla yerleştirilen merteklerden oluşmaktadır. Pergolalarda mertekler arası boşluklar hem gökyüzünün görülebilmesine izin vermeleri hem ışığın yansyarak ilginç gölge desenleri

oluşturmasını sağlamaları hem de ısınan havanın yukarıya doğru olan doğal akımına imkan vermeleri dolayısıyla önemli ayrıntılardır.

Pergolalar binaların bitiştirği giriş ve dolaşım saçakları şeklinde kullanılabilirler gibi binalardan uzakta ayrı bir mekan oluşturacak şekilde de kullanılabilirler. Ayrıca pergolalara sarılıcı bitkiler sardırılarak çok daha estetik ve doğal görüntüler elde edilebilir.”¹⁰⁶

“Tente ve şemsiyeler çok farklı yapılarda olabilmektedirler. Genellikle yaya yollarında ve meydanlarda büfe, kafe ve lokantaların yola taşan kısımlarında yazın gölge sağlamak ve çekici görüntüler oluşturmak için kullanılırlar. Üst örgü öğelerinde özellikle standart üretim tercih edilmez. Yerinde çok farklı malzemeler kullanılarak her mekanın karakteristik özelliklerini yansıtan farklı yapıda üst örgü öğeleri daha çok tercih edilir.”¹⁰⁷

Bitkisel öğelerle üst örgü oluşturmak için daha çok geniş yapraklı ağaçlar tercih edilmelidir. Yapraklı ağaçlar bol güneşli yaz günlerinde gölge sağlarken gölge yerine güneşin rağbet gördüğü soğuk kış günlerinde de insanlara bu olanağı da sağlayacak şekilde kütlelerini değıştirebilmektedirler.

ŞEKİL 1.41 : Ahşap malzemeden yapılmış üst örgü elemanı örneği. (www.backyardamerica.com)

¹⁰⁶ HACIHASANOĞLU; Işıl; Kent Mobilyaları İstanbul 1991

¹⁰⁷ Y.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Kentsel Tasarım Çalışma Grubu, İstanbul Kentsel Tasarım Kılavuzu 2, İstanbul 1992

ŞEKİL 1.42 : Farklı ağaç malzemesi kullanılarak yapılmış farklı tasarımlara sahip pergola örnekleri. (www.poynterlandscape.com)

3.2.18. Sınırlandırma Elemanları ve Paravanlar (Ahşap Parmaklıklar)

Sınırlandırma elemanları, insanları, ağaçları, yapıları gelip geçen araçlardan korumak için kullanılmaktadır. Bu tür öğeler yay trafiğini aksatmadan araçların belli alanlara girişini engellemek gibi fiziksel ya da sınırları belirlemek, kullanım alanlarını ayırmak, kentsel mekan döşemesinde birbiri ardınca tekrarlanan düşey vurgu elemanları oluşturmak görsel amaçlarla kullanılmaktadır.

“Sınırlandırma elemanlarının özellikleri;

- ❖ Yayaları trafikten korumak üzere araçların sadece yayalar için ayrılmış mekanlara geçişini sağlar
- ❖ Hareketli ya da mafsallı olarak kullanıldığında acil durumlarda servis araçlarının yaya mekanına geçişine izin verebilir
- ❖ Gecede fark edilmeleri için bazıları ışık yansıtıcı özellikte de düzenlenebilir
- ❖ Açığıtaki bina köşelerini, ağaç, anıt, heykel, alçak bitkilendirme ya da çim alanlarını araç zararlarından koruyucu görev üstlenirler
- ❖ Yayaları ya da bisiklet sürücülerini olabilecek bir tehlike konusunda uyarırlar
- ❖ Sınırları ve alanları tanımlarlar
- ❖ Alçak düzeyde aydınlık sağlayabilirler
- ❖ Oturma olanağı da sağlamak üzere alçak ve geniş biçimde de düzenlenebilirler.
- ❖ Yaya mekanlarında tekerlekli iskemlelerin aralarından rahatça geçebileceği aralıklarla yerleştirilirler
- ❖ Parklar, piknik alanları ve açık sergi alanlarında kullanıcıların su ve elektrik sağlamaları gibi bir işlevi de üstlenebilirler.

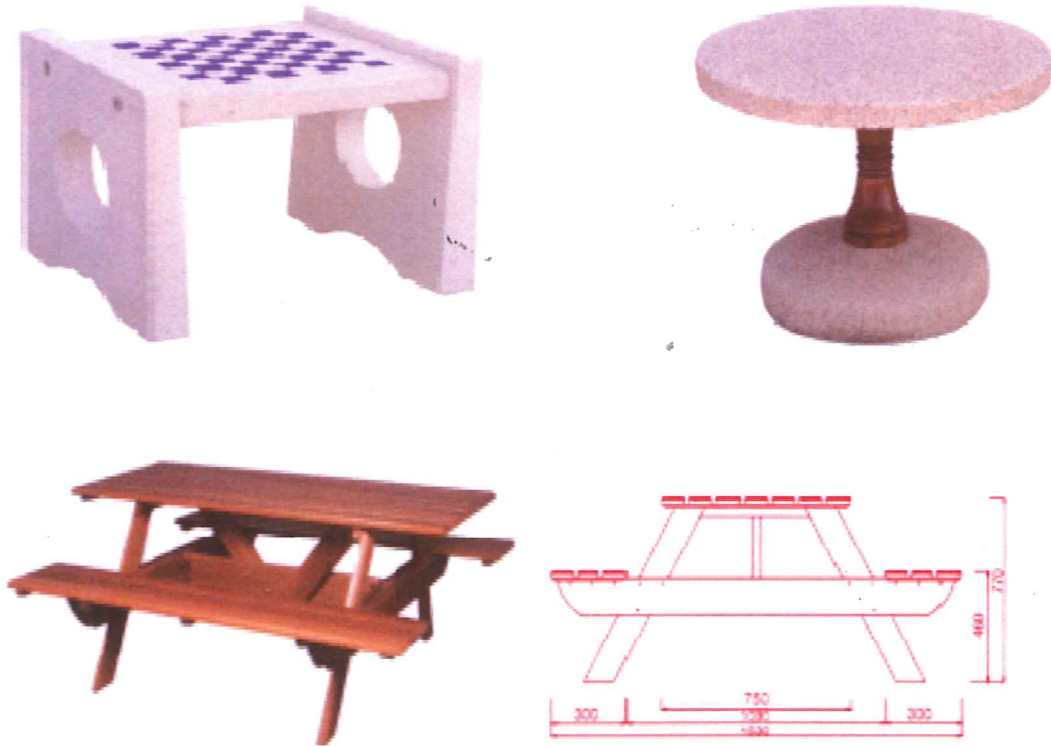
Doğal taş, dökme demir ve ahşap sınırlandırma elemanları en çok kullanılan kent mobilyası öğeleridir. Geleneksel motiflerdeki dökme demir sınırlandırma elemanları bugün bile kullanılmakta hatta giderek daha çok tercih edilmektedir. Beton, alüminyum ve plastik de günümüzde sınırlandırma elemanları için kullanılan diğer malzemelerdendir.

Paravanlar; masif paravanlar peyzaj içinde görsel ve fiziksel mekan belirleyici, basit yapılı çevreleme elemanlardır. Ahşap malzemenin yeşil yapı elemanları ile oldukça güzel harmoni oluşturması sebebi ile ahşap parmaklıkların park ve bahçelerde kuşatma elemanı olarak kullanılması istenir. Özellikle orman sahalarındaki peyzaj tesisleri ile şehir kenarındaki küçük ev bahçelerinde çok güzel görünüş kazandıran

ahşap parmaklıklar, yuvarlak ve köşeli kesitli olmak üzere iki tipte inşa edilirler. Kırsal sahalarda yuvarlak kesitliler tercih edilirken şehir içindeki park ve bahçelerde köşeli kesitlilerin kullanılması daha idealdir. Ahşap pano ve paravanlarda kullanılan ahşap elemanlar çoğu kez çivi ile bağlanırlar. Rüzgar yönüne dik olarak yapılan çevreleme, panoların şiddetli esen rüzgara yeterince dayanıklı olmaları tasarımın ilk hedefidir. Ahşap parmaklıkların da dış mekan koşullarına dayanıklı koruyucularla boyanıp verniklenmesi gerekir.”¹⁰⁸

3.2.19. Piknik Masaları

“Piknik ve dinlenme yerlerine yerleştirilen piknik masalarının inşası iskan karakterlerine uygun ve kırsal nitelikte yapılmalıdır. Bu amaca uygun olarak piknik masalarında, doğal ve estetik görünüm arz eden ahşap malzeme kullanımı günümüzde oldukça yaygındır. Ancak bu malzemenin dış mekanlarda kullanılmaya uygun hale getirilmesi, piknik masalarının kullanım ömrünü uzatması açısından göz önünde bulundurulması gereken bir konudur.

ŞEKİL 1.43 : Beton, ahşap gibi birçok farklı malzeme kullanılarak tasarlanan piknik masaları. (İston Kataloğu 2001)

¹⁰⁸ Tanrıverdi, F, Peyzaj Mimarlığı (Bahçe Sanatının Temel İlkeleri ve Uygulama Metodları), Atatürk Ü. Yayınları 1987

3.2.20. Köprü ve Değirnenler

Günümüzde peyzaj düzenlemelerinde şehirleşmenin olumsuz etkilerinden bir ölçüde kurtulup halka doğayla baş başa kalabilecekleri mekanlar sunabilmek için daha çok bu görüntüleri yansıtabilecek nitelikte düzenlemelere yer verilmektedir.

Özellikle, şehirlerde doğal taşlardan yapılmış gölet üzerindeki ahşap köprü ve su değirneni ile insanları şehrin beton yoğunluğundan ve gürültüsünden kurtarabilecek doğal görünüm özelliği taşıyan mekanlar oluşturmak mümkündür. Ancak burada kullanılan malzemenin de büyük önemi vardır. Dış koşullara dayanıklı olmasına dikkat edilmelidir.”¹⁰⁹

¹⁰⁹ Berkel, A. Orman Mahsullerinden Faydalanma Bilgisi, Tarım Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü Yayınları, İstanbul 1948

SONUÇ

Kent mobilyalarının kentsel mekanlarda yeri ve oluşum süreçlerinin irdelenerek sınıflandırılması başlıklı tezimde kent mobilyalarını ve kentsel mekanlardaki yerini inceledim. Kentsel mekanların oluşumuna katkıda bulunan kent mobilyaları toplum hayatında önemli bir yer almaktadır. Bir kent mobilyası tasarlanırken kültürel, fiziksel, psikolojik birçok etken göz önünde bulunduruluyor.

Kent mobilyaları toplumunun kullanımına sunulmadan önce birçok süreçten geçiyor. Bu tasarım ve oluşum süreçlerinde önemli olan kent mobilyalarının kullanılacağı kente ve topluma uygun olarak üretilmesidir.

Kent mobilyaları, üretildikleri malzemeye ve üretim şekillerine göre farklı estetik özelliklere sahiptirler. Kullanım amaçları göz önünde tutularak üretilen kent mobilyalarında en önemli özellik dayanıklılık ve çevreye uyumdur.

Sonuç olarak; kent mobilyaları, toplumun kullanımına sunulmuş, kentsel mekanları oluşturan, estetik değerlere sahip peyzajı bütünleyen elemanlardır. Toplumun rahatı ve estetik bir değer oluşturmak için tasarlanan kent mobilyalarını vandalizm'den korumalıyız.

KAYNAKLAR

Altınçekiç; Doç. Dr. Hakan, Koç; Doç. Dr. Hüseyin; Peyzaj Tasarımında Kent Mobilyaları ve Kalite Beklentileri. 2.Uluslararası Kent Mobilyaları Sempozyumu.

Anon; Urban Open Spaces, the Smithsonian Institutions

Asatekin M.; Kentsel Donatım Öğeleri ve Bütünsel Yaklaşım Gereği, Mimarlık Dergisi İstanbul 1990

Aslanboğan I.; Kentlerde Yol Ağaçlaması, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları İzmir 1990

Bakan A., Konuk M.; Türkiye’de Kentsel Dış Mekanların Düzenlenmesi 1993

Başal K.; Peyzaj Konstrüksiyonu, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayınları

Bayazıt; Endüstri Ürünlerinde ve Mimarlıkta Tasarlama Metotlarına Giriş

Berkel; Orman Mahsullerinden Faydalanma Bilgisi, Tarım Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü Yayınları, İstanbul 1948

Booth, Norman K.; Basic Elements of Landscape Architectural Design, New York 1983

Cochrane, Timothy; Hard Surfaces, Site Design and Construction Detailing, 1990

Çokar; Ahmet, Kent Mobilyaları-Çöp Kutuları-İstanbul Fenerbahçe Bölgesinde Bir Değerlendirme Çalışması, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Tezi, İstanbul Aralık 1994

Çokar; Kent Mobilyaları Yüksek Lisans Tezi

Çubuk, Yüksel, Karabey; Yapılanmamış Kentsel Kamusal Dış Mekanlar, Yapı Dergisi

Çubuk M.; (1991) Kamu Mekanları ve Kent Mobilyaları Sempozyumu İstanbul

Dinç; Hülya; Çocuk Oyun İşlevi ve Öğeleri (İstanbul Örneği) Yıldız Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1993

Doğan, Erhan, Toka, Uysal; Endüstri Ürünleri Tasarımındaki Kent Mobilyaları Ders Kitabı 1997, İstanbul

Doğan, Diğ; Endüstri Ürünleri Tasarımında Kent Mobilyaları, Tübitak Y.A.E. Yayınları, İstanbul 1986

Eren; Alpagut; Peyzaj Donatıları ve İstanbul örneği, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1989

- Erhan I.;** Endüstri Açısından Kent Mobilyaları, Tasarım-Ocak, İstanbul 1990
- Gürsu; A.** Yerel Yönetim ve Kentsel Çevrede Mekan Düzenlemesi Sorunları Ders Notları, İstanbul 1998
- Hacıhasanoğlu;** Kent Mobilyaları İstanbul 1991
- Harris, Dmes;** Time- Saver Standarts for Landscape, Architecture new york 1988
- Littlewood, Michael,** Landscape Detailing, London 1984
- Meydan Larousse;** Büyük Lugat ve Ansiklopedi, cilt 12
- Mukodo;** Naoki, Street Furniture, Bijutsu Shappan, Tokyo 1989
- Özaydın;** Kamu Mekanları Tasarımının Tamamlayıcısı Olarak Bildirişim Öğeleri, Kamu Mekanları Tasarımı ve Kent Mobilyaları Sempozyumu Bildirisi, İstanbul 1989
- Öztürk;** Kent Mobilyaları Tasarımında Bilgi İletimi Estetiği
- Seçkin, Öznur Bülent;** Peyzaj Yapıları 2, İ.Ü. Orman Fakültesi Yayını, İstanbul 1997
- Tanrıverdi; F,** Peyzaj Mimarlığı (Bahçe Sanatının Temel İlkeleri ve Uygulama Metodları), Atatürk Ü. Yayınları 1987
- Uzunarslan; Yrd. Doç.Dr. Şebnem** Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi İç Mimarlık Bölümü Öğretim Üyesi
- Ürgenç, Suat;** Genel Plantasyon ve Ağaçlandırma Tekniği İ.Ü. Orman Fakültesi İstanbul 1990
- Walker;** Site Design and Construction Detailing, Third Edition 1988
- Veral; B.** Kent Mobilyalarının Genel Olarak İncelenmesi
- Yücel S., Bilici S.;** Donatı Elemanlarında Ahşap Malzeme Kullanımı, Lisans Tezi A.Ü.Z.F. Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ankara 1995
- Y.T.Ü.** Mimarlık Fakültesi Kentsel Tasarım Çalışma Grubu İstanbul Kentsel Tasarım Klavuzu 2, İstanbul 1992
- Zorlu; Demet;** Suyun Rekreatyonel Yönden Önemi ve Günümüzde Kullanım Şekilleri, Y.T.Ü. Yüksek Lisans Tezi 1992

ÖZGEÇMİŞ

Sevde Feyizoğlu; 24.12.1983 İstanbul doğumludur. 2001 yılında Özel Şişli Terakki Lisesinde eğitimi tamamlamıştır. 2005 yılında İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümde lisans eğitimini tamamlamıştır. MSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü İç Mimarlık Anabilim/Anasanat dalında 2006 yılında yüksek lisans eğitimine başlamıştır. Lisans eğitimi sırasında Berlin/Almanya'da staj yapmıştır. Lise eğitimi sırasında California/USA'da İngilizce eğitim programına katılmıştır. Lisans ve yüksek lisans eğitimi sırasında çeşitli bilgisayar programları eğitimlerini katılmış ve sertifika almıştır. Özel bir şirkette Peyzaj Mimarı olarak çalışmaktadır.